

Metodický pokyn č. 2/2017
k archivnímu zpracování
fondů typu „Průmyslové podniky“, ver. 2.0

Čj. MV- 3180-1/AS-2023

Obsah

1 Úvod	4
1.1 Okruh působnosti.....	4
1.2 Důvod vydání	4
1.3 Vazba na Základní pravidla, případně jiné standardy a metodiky	5
1.4 Struktura metodiky	6
1.5 Implementace	6
2 Studie o historickém a správním vývoji původců a jejich spisové služby	6
2.1 Období do roku 1918.....	7
2.2 Období 1918–1938	10
2.3 Období 1938–1945	12
2.4 Období 1945–1989	14
2.5 Období 1990 až do současnosti (2017)	26
2.6 Vývoj spisové služby u hospodářských organizací	31
2.7 Abecední seznam forem fungování podniků	37
3 Dosavadní metodiky a zpracování fondů podniků	43
4 Situace před převzetím do archivu a výběr archiválií	46
4.1 Praxe při nakládání s dokumenty před převzetím do archivu	46
4.2 Akvizice archiválií a jejich uložení	48
4.3 Výběr z rozsáhlých agend	51
4.4 Zásady vzorkování ve fondech podnikových archivů	51
4.5 Ponechání tištěných dokumentů	53
4.6 Nahrazení originálu kopií	53
4.7 Ponechání duplicit a multiplicit.....	53
4.8 Uložení archiválií téhož původce ve více institucích	54
4.9 Vymezení archivního souboru (uplatnění provenienčního principu).....	54
4.10 Problematické případy vymezení archivního souboru	56
4.11 Rozhodný okamžik pro uzavření archivního souboru.....	56
4.12 Rozhodný okamžik pro zahájení zpracování souboru.....	56
4.13 Časové vymezení souboru, nástupci a předchůdci, zařazování prior a posterior .	56
4.14 Řešení případů, kdy nelze původce určit nebo se na vzniku archiválie podílelo více původců.....	56

4.15 Vnitřní organizační jednotky, podřízené a volně přidružené složky	57
4.16 Řešení torzovitě dochovaných archivních souborů	57
4.17 Název archivního souboru	58
5 Zpracování archivního souboru	59
5.1 Postup před zahájením zpracování	59
5.2 Archivní pomůcky	61
5.3 Ochrana osobních a citlivých údajů, ošetření autorských, reprodukčních a dalších práv	61
5.4 Vnitřní skartace	61
5.5 Vlastní zpracování fondu	62
6 Popis archiválií	64
6.1 Zásady popisu archiválií (ZP, kap. 3.1–3.2)	64
6.2 Úrovně popisu (ZP kap. 3.3)	64
6.3 Evidenční jednotky	65
6.4 Prvky popisu (ZP kap. 4., 5.2)	66
6.5 Pořádací schéma	66
7 Archivní autoritní záznamy a popis původců	67
7.1 Rozlišování korporací (ZP kap. 9.2.1)	67
7.2 Vazby mezi původcem a archivním souborem	69
7.3 Minimální údaje u původců	69
7.4 Označení korporace (ZP kap. 9.3.1)	69
7.5 Vznik korporace (ZP kap. 9.3.2)	73
7.6 Zánik korporace (ZP kap. 9.3.3)	73
7.7 Tělo (ZP kap. 9.3.4, 9.3.6–9.3.10; 6.3.13–6.3.14)	74
7.8 Události a vztahy u korporací (ZP kap. 9.3.11)	75
7.9 Kódované údaje / identifikátory korporací (ZP kap. 6.3.12, 9.3.5)	77
8 Rejstříky	77
9 Literatura	77
9.1 Právní normy (řazeno chronologicky)	77
9.2 Metodické návody, směrnice, pokyny a instrukce ke zpracování archivních souborů firem a podniků (řazeno abecedně dle názvu)	90
9.3 Literatura ke zpracování archivních souborů firem a podniků, případně spisové službě a podnikovým archivům	93

9.4 Literatura k účetnictví podniků	99
9.5 Literatura ke zpracování konkrétních archivních souborů firem a podniků.....	100
9.6 Slovníky zaměřené na pojmy z oblasti firem a podniků	100
9.7 Literatura k hospodářským dějinám	100
10 Autoři.....	101
11 Účinnost.....	101
12 Použité zkratky	102
13 Přílohy	104
13.1 Umělé pořádací schéma pro archivní fondy průmyslových podniků.....	104
13.2 Popisy původců	115
13.2.1 Ukázka popisu původce v inventáři 1	115
13.2.2 Ukázka popisu původce v inventáři 2.....	121
13.2.3 Ukázka popisu původce v manipulačním seznamu	124

1 Úvod

1.1 Okruh působnosti

Metodický pokyn stanoví minimální obecné zásady pro zpracování archivních souborů typu Průmyslové podniky, které je potřeba dodržet, přičemž je na zpracovateli, aby je doplnil o případná místní či regionální specifika. Pořádací schéma uvedené v tomto pokynu bude možné importovat do softwaru splňujícího požadavky Základních pravidel pro zpracování archiválií (*Příloha metodického pokynu č. 1/2021 odboru archivní správy a spisové služby, kterým se vydávají Základní pravidla pro zpracování archiválií ver. 3.0, resp. Příloha metodického pokynu č. 4/2022 odboru archivní správy a spisové služby, kterým se vydávají Základní pravidla pro zpracování archiválií ver. 3.1, dále ZP*) a významně tak usnadnit a urychlit zpracování archivních souborů tohoto typu.

Metodický pokyn doplňuje, upravuje a zjednodušuje některá ustanovení metodiky vydané v roce 2018, kterou tímto nahrazuje. Byla zejména sjednocena (sloučena) pořádací schémata a na místo původních třech se v nové verzi vyskytuje pouze jedno univerzální bez ohledu na období, ve kterém podnik existoval.

Příklady vzorových umělých pořádacích schémat byly naopak ponechány, svým obsahem však mohou být inspirativní.

Doplněna a upravena dle aktuálně platných ZP byla zejména kapitola 7 definující popis původců a příloha s popisy původců.

1.2 Důvod vydání

Podniky¹ jsou základními články národního hospodářství a jejich archivní fondy tvoří nezanedbatelnou část Národního archivního dědictví (dále NAD).² Podniky lze dělit dle nejrůznějších kritérií,³ pro účely metodiky k jejich zpracování je však potřeba jejich rozsah zúžit a přesněji vymezit. V rámci přehledu archivních souborů členěných dle číselníku skupin tematické evidence NAD „Podniky“ reprezentují skupinu 150000, ovšem toto členění se jeví na jednu stranu velmi nesourodé, na druhou pak zúžené ve vztahu k pojmu podnik jako takový.

---

¹ Společným znakem podniků je především jejich právní a ekonomická samostatnost a schopnost samostatného rozhodování. Vznikají zápisem do obchodního rejstříku, což je veřejná listina vedená rejstříkovými soudy. Zánik neboli zrušení podniku může proběhnout bez likvidace, s likvidací, vyhlášením konkurzu nebo vyhlášením vyrovnání, jehož důvodem bývá především bankrot neboli úpadek. Obecně podnik zaniká výmazem z obchodního nebo živnostenského rejstříku zrušením právní subjektivity.

² Pojem Národní archivní dědictví (NAD) se začal v českém archivnictví používat v souvislosti s vydáním archivního zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů. Nahrazen tak byl původní název Jednotný archivní fond (JAF), případně Jednotný státní archivní fond (JSAF).

³ Podniky lze dělit jednak podle vlastnictví, a to na státní, družstevní nebo soukromé, dále podle předmětu činnosti na výrobní, obchodní, dopravní, podniky v peněžnictví nebo podniky služeb. Lze je také dělit podle velikosti na malé, střední nebo velké. Podle právní formy na živnosti, obchodní společnosti, družstva, státní podniky a ostatní. Podle účasti kapitálu mohou existovat výhradně s domácím kapitálem, se zahraniční majetkovou účastí nebo výhradně zahraniční. Jsou však i další možné druhy jejich členění, a to např. podle výkonů vyrábějící statky nebo služby. Podniky můžeme též dělit podle hospodářského odvětví.

V této skupině se nachází celkem 31 podskupin,⁴ z nichž některé jsou z předmětu metodiky vyloučeny. Naproti tomu řada organizací, které splňují kritéria „podniku“, je zařazena v jiných skupinách.⁵ V rámci přípravy metodiky byl proto okruh původců účelově vymezen následujícím způsobem: vyloučeny jsou podskupiny 152000 Peněžní ústavy, 152100 Komerční pojišťovny majetku a osob, 152200 Koncerny a kartely, 152300 Trusty a 152800 Služby. Zařazeny jsou naopak Družstevní organizace, skupina 190000, s výjimkou Jednotných zemědělských družstev 190910. Odbory včetně dalších společenských organizací, byť byly po několik desetiletí nedílnou součástí fungování podniků, v této metodice rovněž zahrnuté nebudou.

Předmětem metodiky nejsou fondy obecních podniků před rokem 1945, neboť jejich činnost souvisela bezprostředně s hospodařením obce a ony samy většinou neměly samostatnou právní subjektivitu ani vlastní statutární orgány. Bývají proto součástí fondů Archivu obce. Po roce 1945 tvoří samostatné fondy.

Možnosti zpracovatelů archivních souborů skupiny „Podniky“ získat metodickou podporu jsou v tuto chvíli velice omezené. Podrobněji jsou důvody zpracování metodiky popsány v kapitole 3. „Dosavadní metodiky a zpracování fondů podniků“, ve které je uveden přehled nejdůležitějších dosavadních metodických východisek. Jedná se o dílčí texty v podobě článků, rejstříků nebo podkladů, případně součástí monografií. Každý z dostupných materiálů však řeší pouze určitou část potřebné komplexní metodiky. Cílem tohoto návodu je proto tuto metodiku podrobit kritické analýze, vybrat přístupy využitelné v prostředí nových ZP a doplnit chybějící témata.

1.3 Vazba na Základní pravidla, případně jiné standardy a metodiky

Při novém zpracování archivních souborů průmyslových podniků lze bez problémů využít ZP. Avšak v případech převodů starších pomůcek do softwaru splňujícího požadavky ZP se archivy pravděpodobně nevyhnou potřebě reinventarizace, neboť zejména pomůcky vyhotovované v bývalých podnikových archivech vykazují značné metodické rezervy. Do budoucna bude možné vytvoření obdobné metodiky rovněž pro další skupiny podniků.

---

⁴ 150100 Doly, hutě, těžba ropy a zemního plynu, 150200 Kovoprůmysl, elektroprůmysl a zbrojní průmysl, 150300 Energetika, 150400 Stavebnictví, 150500 Chemický průmysl a rafinerie nafty, 150600 Farmaceutická výroba, 150700 Sklářský průmysl a výroba porcelánu, 150800 Dřevozpracující průmysl, 150900 Celulóžky a papírny, zpracování papíru, 151000 Potravinářský průmysl, 151100 Textilní a oděvní průmysl, 151200 Průmysl zpracování kůže, 151300 Polygrafie a nakladatelství, 151400 Podniky zahraničního obchodu, 151500 Velkoobchod, obchodní domy, obchody, výstavy a veletrhy, 151600 Komunální výrobní podniky (vyjma zařízení národních výborů), 151700 Zasilatelství, 151800 Průmyslové a obchodní výzkumné ústavy, 151900 Filmová výroba, 152000 Peněžní ústavy, 152100 Komerční pojišťovny majetku a osob, 152200 Koncerny a kartely, 152300 Trusty, 152400 Okresní (obvodní) podniky bytového hospodářství (OPBH), 152500 Průmysl druhotných surovin a sběrné suroviny, odpadové hospodářství, 152600 Uhelné sklady, 152700 Podniky v oblasti tělovýchovy, sportu a volného času, 152800 Služby, 152900 Pohostinství a ubytování, 153000 Činnosti v oblasti nemovitostí (realitní kanceláře), 153100 Výroba hudebních nástrojů, a další.

⁵ Např. Družstevní organizace jsou v číselníku pod samostatnou položkou 190000.

1.4 Struktura metodiky

Metodika je rozdělena do celků, které odpovídají jednotlivým, obvykle na sebe navazujícím procesům při zpracování archiválií:

2. kapitola seznamuje s dějinami původců, jejich funkcemi a na ně navazujícími agendami.
3. kapitola uvádí výčet dosavadních metodik a metodických postupů, s nimiž je třeba se seznámit, a to zejména tehdy, půjde-li o zpracování dříve zpracovaného archivního souboru.
4. kapitola se zabývá praxí při nakládání s dokumenty u původce a má napomoci s výběrem archiválií a tvorbou archivního souboru.
5. kapitola se věnuje postupům při zpracování archiválií.
6. kapitola připomíná některé zásady popisu archiválií s ohledem na specifika podnikových fondů.
7. kapitola definuje popis původce.
8. kapitola odkazuje na tvorbu rejstříků podle ZP.
9. a 10. kapitola obsahují výčet základní literatury k tématu a seznam autorů metodiky.

Přílohy tvoří vzorové umělé pořádací schéma a příklad popisů původců.

1.5 Implementace

Zásady pro zpracování archivních souborů typu Průmyslové podniky budou uplatněny zejména u archivních souborů dosud neinventarizovaných, případně tehdy, rozhodne-li se archiv pro jejich reinventarizaci.

2 Studie o historickém a správním vývoji původců a jejich spisové služby

Předkládaná studie se nezabývá cechovní a manufakturní výrobou; sleduje danou problematiku od poloviny 19. století, kdy se vlivem politických změn utvořily nové formy podnikání. Písemné prameny z činnosti podniků v této době se nám dochovaly ve větší míře a v ucelenějším stavu než pro období předchozí. Důležité je proto znát právní instrumenty a pochopit jejich význam, neboť ovlivňovaly formy podnikání i strukturu písemné agendy. Problematika je rozdělena dle jednotlivých období: od poloviny 19. století do roku 1918, léta 1918–1938, 1938–1945, 1945–1989 a od roku 1990 až do současnosti. Na závěr kapitoly je připojen abecedně řazený seznam základních forem podnikání a stručný přehled vývoje spisové služby u firem a podniků.

2.1 Období do roku 1918

Živnostenské podnikání se řídilo živnostenským řádem (zákon č. 227/1859 ř. z.), který vycházel z požadavků liberalismu, zrušil cechovní zřízení i udělování oprávnění k provozování továren. Dle něj byly živností podniky bez ohledu na velikost (tj. tovární výroba i malovýroba), pokud ke své činnosti nepotřebovaly půdu. Takto podnikat mohl každý svéprávný občan, který měl potřebný kapitál a odváděl příslušné daně. Pod kontrolou státu, vzhledem ke svému charakteru a významu, byly jen živnosti koncesované a tzv. reálné koncese.

Podnikání jednotlivců postupně z důvodu nedostatku kapitálu vedlo ke spojování podnikatelů a vzniku kapitálových společností. Těmi byly obchodní společnosti (právně zakotveny ve spolkovém patentu č. 253/1852 ř. z. a v obchodním zákoníku č. 1/1863 ř. z.), družstva (viz družstevní zákon č. 70/1873 ř. z. a zákon č. 133/1903 ř. z.), akciové společnosti (viz spolkový patent č. 253/1852 ř. z., články 207 až 249 obchodního zákoníku č. 1/1863 ř. z., císařské nařízení č. 114/1873 ř. z., akciový regulativ č. 175/1899 ř. z.), komanditní společnosti na akcie (viz článek 173 obchodního zákoníku č. 1/1863 ř. z.), společnosti s ručením omezeným (viz § 3 spolkového patentu č. 253/1852 ř. z., zákon č. 58/1906 ř. z.), veřejné obchodní společnosti (viz články 85 až 149 obchodního zákoníku č. 1/1863 ř. z.), komanditní společnosti (viz články 150 až 172 obchodního zákoníku č. 1/1863 ř. z.), pojišťovny a pojišťovací spolky.⁶

Družstev existovala řada typů. Nákupní, prodejní, skladištní, konzumní a podobná družstva se zabývala výkupem a obchodem zemědělských produktů. Výkupem a zpracováním suroviny, výrobou a prodejem určitého výrobku se zabývala výrobní družstva, mezi něž patřily i družstevní mlékárny, mlýny, pekárny, škrobárny, lihovary atd. Elektrárenská družstva financovala výstavbu drobných elektráren a rozvodného zařízení. Strojní nakupovala zemědělské stroje a zařízení a půjčovala je svým členům. Úvěrní družstva, jakými jsou kampeličky, raiffeisenky apod., nejsou tématem této metodiky.

Živnostenský řád byl několikrát novelizován. Například zákonem č. 39/1883 ř. z., upravujícím především řemeslnické podnikání, se zavedl průkaz způsobilosti a společenstva pro všechny druhy živnostenského podnikání. Tato živnostenská (řemeslnická) společenstva byla samosprávnými veřejnoprávními korporacemi s povinným členstvím pro všechny živnostníky (tzv. řádní členové) i tovaryše (tzv. příslušníci společenstva), netýkala se ale továrníků. Dětila se na odborná společenstva pro jeden typ živnosti či několik úzce příbuzných živností, dále smíšená či řadová pro živnosti různých oborů a obchodní grémia (společenstva obchodníků). Společenstva měla hájit jejich společné zájmy: vedla evidenci členů a příslušníků, zprostředkovávala jim práci, zakládala a podporovala odborné školy, starala se o učně, řešila

---

⁶ Zákon č. 253/1852 ř. z., spolkový patent. Zákon č. 1/1863 ř. z., Všeobecný obchodní zákoník. Zákon č. 70/1873 ř. z., o společenstvech výdělkových a hospodářských (družstevní zákon). Císařské nařízení č. 114/1873 ř. z., o možnosti rušení akciových společností. Nařízení ministerstev vnitra, financí, obchodu, práv a orby č. 175/1899 ř. z., jímž vyhláší se regulativ pro zřizování a přeměňování akciových společností v oboru průmyslu a obchodu (akciový regulativ). Zákon č. 133/1903 ř. z., o revisi výdělkových a hospodářských společenstev a jiných spolků. Zákon č. 58/1906 ř. z., o společnostech s ručením omezeným.

pracovní spory, spolupracovala s veřejnou správou a obchodními a živnostenskými komorami atd.

Další novely živnostenského řádu byly vydány zákonem č. 22/1885 ř. z. (tzv. dělnická novela, upravující pracovní poměry v řemeslnických živnostech a továrnách) a č. 63/1897 ř. z. Mezi další předpisy týkající se podnikání patří: zákon č. 117/1889 ř. z. (o živnostenské inspekci), č. 21/1895 ř. z. (o nedělním a svátečním klidu), č. 218/1896 ř. z. (o pracovním a živnostenském soudnictví), č. 93/1897 ř. z. (o pokladnách a okresních jednotách pro všechna společenstva v rámci okresu). Tyto novely jsou považovány za odklon od liberalistické koncepce živnostenského podnikání.

Obchodní podnikání se řídilo Všeobecným obchodním zákoníkem (zákon č. 1/1863 ř. z.), který upravoval právní poměry vznikající při obchodování. Dle něj byl kupec osobou, která provozuje obchody po živnostensku (viz článek 4 tohoto zákona). Platil až do konce roku 1950, kdy byl nahrazen zákonem č. 141/1950 Sb., Občanský zákoník. Zavedení obchodního zákoníku znamenalo i zcela novou úpravu veřejných knih k evidenci obchodníků, vedených krajskými soudy. Účelem nově vzniklého obchodního (firemního) rejstříku bylo vést evidenci o existujících a úředně protokolovaných firmách a o všech zásadních změnách v jejich činnosti, pokud měly význam z hlediska obchodního práva. Některé skutečnosti byly do rejstříku zapisovány povinně, jiné pouze fakultativně. Dle § 19 bylo povinností každého obchodníka (respektive akciové společnosti, komanditní společnosti, veřejné obchodní společnosti), který platil na přímých daních bez přírážek určitou sumu, oznámit svou firmu obchodnímu soudu k zápisu do obchodního rejstříku. Vlastní obsah a úpravu obchodního rejstříku stanovilo nařízení ministerstva spravedlnosti č. 27/1863 ř. z.⁷ Obchodní rejstřík měl dvě oddělení: oddělení A pro firmy jednotlivců (pro jednotlivé obchodníky, a to i v případě, že podnik provozovali s tichými společníky) a oddělení B pro firmy společenské (akciové společnosti, komanditní společnosti, komanditní společnosti na akcie, veřejné obchodní společnosti). Zákon č. 58/1906 ř. z., o společnostech s ručením omezeným, dal popud ke změnám v jeho vedení a členění. Změnu opět upravilo nařízení ministerstva spravedlnosti, tentokrát č. 89/1906 ř. z.⁸ Byl založen nový obchodní rejstřík a firmy, jejichž zápis byl navržen po 14. červnu 1906, byly zapisovány do tří oddělení: do oddílu A byly zapisovány firmy jednotlivců, komanditních a veřejných společností; do oddílu B akciové společnosti a komanditní společnosti na akcie; do oddílu C společnosti s ručením omezeným. Původní obchodní rejstřík byl veden dále už jen pro firmy do něj již zapsané, pokud se nezměnila jejich právní forma.

Na základě nařízení ministerstva spravedlnosti č. 71/1873 ř. z. vznikl samostatný společenstevní rejstřík vedený u krajských soudů, do kterého byla zapisována společenstva a družstva, vzniklá dle zákona č. 70/1873 ř. z.⁹ Tyto nebyly považovány za obchodní společnosti, neboť se vyvinuly ze spolků. Do společenstevního rejstříku se tedy zapisovaly:

---

⁷ Nařízení ministerstva spravedlnosti č. 27/1863 ř. z., kterým se vydávají potřebná ustanovení o založení a vedení obchodního rejstříku.

⁸ Nařízení ministerstva spravedlnosti č. 89/1906 ř. z., o změnách, jak má být obchodní rejstřík založen a veden.

⁹ Nařízení ministerstva spravedlnosti č. 71/1873 ř. z., kterým se vydávají předpisy potřebné k provedení zákona z 9. dubna 1873, č. 70 ř. z., o společenstvech výdělkových a hospodářských, pokud se týče zřízení a vedení společenstevního rejstříku.

spolky, které vznikly za účelem podpory výdělků nebo hospodářství svých členů prostřednictvím společného podnikání nebo úvěru, spolky úvěrní a záloženské, skladištní a surovinové, spotřební, výrobní, bytová družstva a podobně.

Zápisy provedené v obou rejstřících byly vyhlášovány v příslušných úředních listech: od roku 1901 Zentralblatt für die Eintragungen in das Handelsregister,¹⁰ od roku 1919 Ústřední oznamovatel.¹¹

Živnostníky, podnikatele a obchodníky podle profesního a územního hlediska sdružovaly obchodní a živnostenské komory, zákonem č. 122/1850 ř. z. byly zřízeny a zákonem č. 85/1868 ř. z. reorganizovány.¹² Jednalo se o samosprávné orgány pro podporu rozvoje průmyslu, řemesel a obchodu, s úkolem hájit zájmy svých členů, které podléhaly kontrole státní správy. Členství zprvu nebylo povinné, to nastalo až později. Fungovaly i po vzniku samostatné republiky, v roce 1922 vznikla dokonce Ústředna československých obchodních a živnostenských komor. V květnu 1918 byla založena česká zájmová instituce Ústřední svaz českých průmyslníků.

Ve vrcholné éře liberalismu v 50. a 60. letech 19. století byl kladen důraz na soukromé vlastnictví, svobodu podnikání, volnou soutěž a smluvní svobodu. Na přelomu 60. a 70. let 19. století byl v hlavních průmyslových odvětvích dokončen přechod od ruční malovýroby k mechanizované výrobě továrního typu. Poté nastoupil kapitalismus monopolního typu, jehož charakteristickým prvkem byla koncentrace výroby a kapitálu. Rozvoj akciové formy podnikání, nová úloha bank, rozmach burzovních obchodů, koncentrace a centralizace výroby a kapitálu vedly ke vzniku monopolů a monopolistických dohod. Před začátkem první světové války měly české země vybudovanou komplexní odvětvovou strukturu průmyslu, v níž převažoval lehký průmysl v čele s textilnictvím. V menších podnicích se nejčastěji vyskytovaly tyto podnikatelské formy: individuální vlastnictví, akciové společnosti, společnosti s ručením omezeným a družstva; z monopolních organizací to byly nejčastěji kartely a koncerny.

Od poslední třetiny 19. století probíhal ve velkých podnicích proces oddělování vlastnictví, managementu a zaměstnaneckých vztahů. Vlastníci podniku ovlivňovali podnikání jen nepřímo – svým hlasováním na valné hromadě akciové společnosti a transakcemi s akciemi svých podniků na kapitálovém trhu.

Vývojem prošla i role státu. Ve 2. polovině 19. století se úloha státu v ekonomice omezila na legislativu, měnovou, fiskální a celní oblast, řešení sociálních problémů a hospodářské zajištění státního aparátu, ozbrojených sil a školství. Obrat nastal během první světové války, kdy státní orgány spolu s vedením podnikatelských organizací převzaly řízení celé ekonomiky a byl vybudován systém válečného řízeného hospodářství (tehdy používán pojem: vázané hospodářství), jehož součástí bylo zřizování různých ústředen a svazů téměř ve všech průmyslových odvětvích s monopolními právy v oblasti nákupu, přidělování či vývozu surovin

---

¹⁰ Dle nařízení ministerstva spravedlnosti č. 40/1901 ř. z., o vyhlášení zápisů do obchodního rejstříku.

¹¹ Dle nařízení vlády č. 397/1919 Sb. z. a n., jímž se mění předpisy o uveřejňování rejstříkových zápisů.

¹² Zákon č. 122/1850 ř. z., o zřizování obchodních a živnostenských komor. Zákon č. 85/1868 ř. z., o organizaci obchodních a živnostenských komor.

a výrobků nebo dodávek pro armádu. Ani ten však nedokázal zabránit ekonomickému kolapsu Rakousko-Uherska.

2.2 Období 1918–1938

První světová válka a rozpad Rakousko-Uherska vedly k rozvrácení hospodářských systémů nástupnických států založených na liberální hospodářské politice, zlaté měně a nízké celní ochraně. Při vzniku samostatné Československé republiky byl pro zajištění plynulého chodu hospodářství převzat dosavadní platný právní řád a formy hospodaření. Změny následovaly později. Mezi ně patřila snaha o změnu vlastnických vztahů podniků ve prospěch domácích podnikatelů, neboť mnoho podniků na území ČSR mělo své sídlo a hospodářské vedení ve Vídni nebo Budapešti. Ta byla uskutečněna prostřednictvím nostrifikace akciových společností a repatriace akcií, které byly legalizovány zákony č. 417/1919 Sb. z. a n. a č. 12/1920 Sb. z. a n., dále mezistátními dohodami ČSR s Rakouskem č. 580/1920 Sb. z. a n. a s Maďarskem č. 120/1927 Sb. z. a n.¹³ Nostrifikace nařizovala přesun sídla a hospodářského vedení podniku působícího v Československé republice ze zahraničí na naše území, aby výnosy z nich plynoucí byly podřízeny domácímu právnímu řádu. Repatriace akcií znamenala hromadný přesun cenných papírů od rakouských a maďarských vlastníků do ČSR. Naplnění zákona znamenalo i vlastnické a personální změny. Podobný efekt mělo i vládní nařízení č. 522/1919 Sb. z. a n., podle něž mohl ministr veřejných prací nařídit nucenou správu či jiná opatření na takový podnik, jehož zrušení či špatné hospodaření by ohrožovaly zájmy státu.¹⁴ A to bez ohledu na to, zda bylo sídlo ústředí podniku na nebo mimo území ČSR.

Zlomový zásah do soukromého vlastnictví znamenala pozemková reforma. Byla realizována několika zákony a předpisy řešícími zábor půdy, náhrady původním majitelům, přiděl půdy novým nabyvatelům, ceny přidělené půdy a organizační zabezpečení reformy. Naší problematiky se týká zákon č. 215/1919 Sb. z. a n., o zabránění velkého pozemkového majetku. Zábor půdy se prováděl na pozemcích jednoho majitele nebo spoluvlastníků o výměře větší než 150 ha zemědělské a 250 ha veškeré půdy včetně lesů a rybníků. Do záboru spadaly i průmyslové, zemědělské a jiné podniky a objekty tvořící součást šlechtických a církevních panství. Pokud však byly tyto podniky právně i hospodářsky samostatné a nesloužily hospodaření na zabraných nemovitostech, byly ze záboru vyloučeny, propuštěny a ponechány vlastníkům. Záboru se týkaly především podniky zemědělské a lesní výroby jako lihovary, pivovary, cukrovary, mlýny, mlékárny, cihelny, pily a podobně, jejichž budovy a strojní zařízení byly součástí hospodářského dvora a zpracovávaly místní zemědělské produkty.

---

¹³ Zákon č. 417/1919 Sb. z. a n., o vstupu československého státu v záruční (garanční) poměr u místních drah garantovaných státem. Zákon č. 12/1920 Sb. z. a n., o podnicích, které mají sídlo mimo území československého státu. Vyhláška č. 580/1920 Sb. z. a n., o úmluvě mezi vládami republiky Československé a republiky Rakouské o způsobu, jak nakládati po stránce právní s výrobními a dopravními podniky. Smlouva č. 120/1927 Sb. z. a n., smlouva obchodní mezi Československou republikou a Maďarským královstvím.

¹⁴ Vládní nařízení č. 522/1919 Sb. z. a n., o zajištění činnosti v podnicích, náležejících právníckým osobám, společnostem neb jednotlivcům, spadajících do oboru působnosti ministerstva veřejných prací.

V letech 1918–1939 se podnikání dělilo na soukromokapitalistický sektor, malovýrobu (tyto první dva typy převládaly), státní podniky, komunální podniky a družstva. Postupně se prosazovaly tři vzájemně související procesy: soustřeďování výroby do větších podniků, koncentrace (centralizace) kapitálu a monopolizace hospodářství. Kartely byly sice zakazovány, ale de facto existovaly. Nekalé praktiky kartelů v oblasti cenové politiky vedly k přijetí zákona č. 141/1933 Sb. z. a n., který sice uznával kartely de jure, ale stanovoval pravidla: povinnou evidenci kartelových dohod v kartelovém rejstříku a zřízení kartelové komise, která by je kontrolovala.¹⁵ Některé kartely byly součástí mezinárodních monopolních organizací. Od roku 1934 docházelo v jednotlivých odvětvích lehkého průmyslu i v zemědělství k tzv. nucené syndikalizaci. Vládními nařízeními byly vyhlášovány syndikáty (de facto kartely) a pokud souhlasila většina výrobců v daném oboru, měřeno výrobní kapacitou, nikoliv počtem výrobců, byla v něm účast dokonce povinná. Tím bylo omezeno zakládání nových podniků, protože mohly být zřízeny pouze na základě zvláštní koncese. K dalším restrikcím došlo vládním nařízením č. 162/1935 Sb. z. a n., které zakazovalo zakládat nové podniky či živnosti určitého druhu nebo jejich povolení vázalo na rozhodnutí příslušného ministerstva.¹⁶ Bylo novelizováno vládním nařízením č. 148/1937 Sb. z. a n.¹⁷ Následovala omezení uzákoněná ve vládních nařízeních č. 219/1938 Sb. z. a n. a č. 347/1938 Sb. z. a n., která však byla důsledkem odstoupení pohraničí Německu.¹⁸

Stát ovlivňoval podnikání jako majitel státních podniků, majetkovou účastí v soukromých společnostech, ale především legislativou. K vydání celého obchodního zákoníku však během tohoto období nedošlo, v roce 1937 byla vydána osnova, která obsahovala pouze oddíly „Obchodníci“ a „Společnosti“. Ve 30. letech 20. století během hospodářské krize a díky politické situaci vygradované až k vypuknutí války zesílil státní intervencionismus (vměšování státu do ekonomiky), nastal odklon od liberálně pojaté ekonomické soustavy k řízenému hospodářství, později i přechod k válečné ekonomice vynucené vnějším ohrožením státu. Stát podporoval monopolizaci, snažil se o vyrovnaní poptávky s nabídkou, podporovat vývoz, zmírnit nezaměstnanost a její sociální důsledky, regulovat ceny, zvýšit rentabilitu podnikání, chránit vnitřní trh proti zahraniční konkurenci. Díky zmocňovacímu zákonu č. 95/1933 Sb. z. a n., o mimořádné moci nařizovací, měla vláda mimořádné pravomoci ve veřejné správě a hospodaření státu, ale i ve sféře výrobních poměrů, celních sazeb, oběhu, spotřeby a úvěru. Dále byl důležitý zákon č. 131/1936 Sb. z. a n., o obraně státu, který stanovil i pravidla hospodářské organizace státu v mimořádných podmínkách.

Živnostenské podnikání se nadále řídilo živnostenským zákonem č. 227/1859 ř. z., jež doplnilo vládní nařízení č. 465/1920 Sb. z. a n., o zřizování společností s r. o. a společností akciových (komanditních na akcie), o zvyšování základního kapitálu těchto společností a zakládání

---

¹⁵ Zákon č. 141/1933 Sb. z. a n., o kartelech a soukromých monopolech (kartelový zákon).

¹⁶ Vládní nařízení č. 162/1935 Sb. z. a n., o dočasných omezeních v některých odvětvích podnikání.

¹⁷ Vládní nařízení č. 148/1937 Sb. z. a n., jímž se mění vládní nařízení ze dne 16. 7. 1935, č. 162 Sb. z. a n., o dočasných omezeních v některých odvětvích podnikání.

¹⁸ Vládní nařízení č. 219/1938 Sb. z. a n., o dočasných omezeních v živnostenském podnikání a jiném výdělečném podnikání. Vládní nařízení č. 347/1938 Sb. z. a n., o dočasných omezeních v některých odvětvích podnikání. Vládní nařízení č. 34/1940 Sb. z. a n. Protektorátu Čechy a Morava, jímž se mění vládní nařízení ze dne 17. prosince 1938, č. 347 Sb., o dočasných omezeních v některých odvětvích podnikání.

pobočných ústavů. Hlasovací právo na valných hromadách akciových společností bylo upraveno vládním nařízením č. 211/1924 Sb. z. a n.¹⁹

Poměry v této době ovlivnily i další zákony a vládní nařízení, z nichž nejdůležitější byly: zákon o přeměně společností s ručením omezeným v družstva (č. 279/1924 Sb. z. a n.); zákon povolující daňové výhody pro nově vzniklé výrobní podniky národohospodářské důležitosti (č. 48/1927 Sb. z. a n.); zákon o poplatkových úlevách při splynutí (fúzi) nebo při přeměně právního útvaru podniků (č. 88/1927 Sb. z. a n. a jeho novely v dalších letech); zákon o úpravě poměrů výdělkových a hospodářských společenstev, družstev, hospodářských a živnostenských družstev úvěrních (č. 116/1935 Sb. z. a n.); zákony o kartelovém poplatku (č. 245/1937 Sb. z. a n., č. 65/1938 Sb. z. a n.).²⁰

Toto období bylo bezesporu ovlivněno hospodářskými krizemi v letech 1922–1923 a ve 30. letech. Na druhé straně bylo i obdobím technického a technologického pokroku (technických novinek a nových technologií), bylo zaváděno vědecké řízení práce, racionalizace hospodářství, normalizace výrobků a jejich součástí, normování práce či nové mzdové systémy.

2.3 Období 1938–1945

Ztráta pohraničí k 10. říjnu 1938 znamenala pro stát – Česko-Slovenskou republiku – i ztrátu podniků a firem, jež se nacházely na odtrženém území. Na zbylém území se situaci v chybějících odvětvích snažil řešit restrukturalizací výrobních programů stávajících podniků nebo vybudováním nových podniků. Započal také odliv západoevropského kapitálu z republiky, naopak zesílila expanze německého kapitálu a tlak na omezování pozic českého kapitálu na Slovensku. Diskriminační akce proti Židům vedly některé skupiny Židů (především průmyslníky) k emigraci a transferu jejich majetku. V tomto období byly vydány mimo jiné tyto právní instrumenty: o dočasných omezeních v živnostenském a jiném výdělečném podnikání (č. 265/1938 Sb. z. a n., č. 263/1939 Sb. z. a n., č. 397/1940 Sb. z. a n.), o povinnosti okresního úřadu ustanovit do opuštěných podniků prozatímní správce (č. 234/1938 Sb. z. a n.), o dozoru nad podniky důležitými z hlediska veřejného zájmu nebo opuštěnými a ustanovení nuceného správce (č. 87/1939 Sb. z. a n.), ale i řada dalších.²¹

---

¹⁹ Vládní nařízení č. 211/1924 Sb. z. a n., kterým se mění § 44 akciového regulativu.

²⁰ Zákon č. 279/1924 Sb. z. a n., o přeměně společností s ručením omezeným v družstva. Zákon č. 48/1927 Sb. z. a n., jímž se povolují daňové výhody pro nově vzniklé výrobní podniky národohospodářské důležitosti. Zákon č. 88/1927 Sb. z. a n., o poplatkových úlevách při splynutí (fusi) nebo při přeměně právního útvaru některých podniků. Zákon č. 116/1935 Sb. z. a n., o úpravě některých poměrů výdělkových a hospodářských společenstev, družstev, hospodářských a živnostenských družstev úvěrních. Zákon č. 245/1937 Sb. z. a n., o kartelovém poplatku. Zákon č. 65/1938 Sb. z. a n., kterým se provádí zákon ze dne 21. prosince 1937, č. 245 Sb. z. a n., o kartelovém poplatku.

²¹ Vládní nařízení č. 234/1938 Sb. z. a n., o zatímní správě opuštěných hospodářských podniků a závodů. Vládní nařízení č. 265/1938 Sb. z. a n., o dočasných omezeních v živnostenském a jiném výdělečném podnikání. Vládní nařízení č. 266/1938 Sb. z. a n., o sídle kupců (obchodníků), obchodních společností a výdělkových a hospodářských společenstev (družstev). Vládní nařízení č. 87/1939 Sb. z. a n., o správě hospodářských podniků a o dozoru nad nimi. Vládní nařízení č. 263/1939 Sb. z. a n. Protektorátu Čechy a Morava, o dočasných omezeních v živnostenském a jiném výdělečném podnikání. Vládní nařízení č. 397/1940 Sb. z. a n. Protektorátu Čechy a Morava, kterým se mění vládní nařízení ze dne 4. listopadu 1939, č. 263 Sb., o dočasných omezeních v živnostenském a jiném výdělečném podnikání.

V zabraném území nastalo vytlačování českého kapitálu. V praxi to znamenalo, že do českých podniků byli dosazováni němečtí zmocněnci (vnucení komisaři), kteří je řídili bez ohledu na zájmy vlastníků, a vlastníci byli nuceni podniky odprodat německým zájemcům za nízkou cenu. I zde se realizovaly některé formy germanizace hospodářství.

Po zřízení Protektorátu Čechy a Morava bylo zavedeno válečné řízené hospodářství a k 1. říjnu 1940 zrušena celní hranice, což mělo urychlit militarizaci, exploataci a germanizaci české ekonomiky. Hlavními rysy řízeného hospodářství byly: určování závazných cen a kontrola jejich dodržování, centrální řízení mezd, zavedení nucené práce a rozmísťování pracovních sil prostřednictvím úřadů práce, centrálně direktivní systém řízení průmyslové výroby a oběhu zboží, povinné organizace podnikatelů, regulace výroby a systém povinných dodávek v zemědělství, přidělový systém zásobování a kontrola zahraničního obchodu a platebního styku.²²

Vládním nařízením č. 168/1939 Sb. z. a n., o organické výstavbě hospodářství, byl ministr průmyslu, obchodu a živností zmocněn, aby uznával hospodářské svazy a sdružení za výlučné zástupce jejich hospodářského odvětví, a mohl významně zasahovat do organizace svazů. Byl to základ pro povinné členství podnikatelů ve svazech ve všech oborech hospodářství. Následovala nařízení výše uvedeného ministra, kterými byly zřízeny jednotlivé ústřední svazy pro průmysl, obchod, řemeslo, cizinecký ruch, dopravu, peněžnictví a soukromé pojištění; v podstatě instituce veřejné správy s nařizovací pravomocí, nikoliv hájící zájmy svých členů. Kompetence a vnitřní struktura svazů byla podobná jako v Německu, což dokládá vládní nařízení č. 309/1940 Sb. z. a n. Protektorátu Čechy a Morava, o přizpůsobení hospodářství Protektorátu Čechy a Morava hospodářství Velkoněmecké říše.

Germanizace hospodářství byla prováděna personálními zásahy, kdy Němci byli dosazováni do protektorátních úřadů a hospodářských institucí, na vedoucí místa v orgánech řízeného hospodářství, na místa ředitelů, vysokých úředníků nebo správců, dále centralizací podniků (od omezování podnikání odnímáním pracovní síly a redukováním přidělů surovin až po uzavírání a slučování podniků) a kapitálovou expanzí (zpravidla vynucený výkup českých kapitálových účastí nebo zvýšení kapitálu akciové společnosti a vydání dodatečné emise akcií německým zájemcům). S tím souviselo nařízení říšského protektora ze dne 26. ledna 1940, které rozšiřovalo platnost říšského zákona o povinné kartelizaci i na území protektorátu, takže české podniky, respektive i kartely byly nuceny se začleňovat do říšskoněmeckých kartelů, nebo byly

---

²² Legislativa viz Vládní nařízení č. 164/1940 Sb. z. a n. Protektorátu Čechy a Morava, o mimořádných opatřeních týkajících se zřizování a rozšiřování podniků. Vládní nařízení č. 199/1940 Sb. z. a n. Protektorátu Čechy a Morava, o přeložení sídla hospodářských podniků z území Protektorátu Čechy a Morava do jiných částí Velkoněmecké Říše nebo z těchto na území Protektorátu Čechy a Morava. Vládní nařízení č. 141/1942 Sb. z. a n. Protektorátu Čechy a Morava, o rozdělování zisku v některých kapitálových společnostech a o změně jejich společenského kapitálu. Vládní nařízení č. 78/1943 Sb. z. a n. Protektorátu Čechy a Morava, jímž se doplňuje a provádí vládní nařízení ze dne 22. dubna 1942, č. 141 Sb., o rozdělování zisku v některých kapitálových společnostech a o změně jejich společenského kapitálu. Vládní nařízení č. 14/1943 Sb. z. a n. Protektorátu Čechy a Morava, o dočasných omezeních v živnostenském a jiném výdělečném podnikání. Vládní nařízení č. 282/1944 Sb. z. a n. Protektorátu Čechy a Morava, jímž se prodlužuje účinnost vládního nařízení ze dne 13. ledna 1943, Sb. č. 14, o dočasných omezeních v živnostenském a jiném výdělečném podnikání. Nařízení ministra spravedlnosti č. 134/1944 Sb. z. a n. Protektorátu Čechy a Morava, o omezení valných hromad akciových společností a komanditních společností na akcie.

likvidovány. Větší průmyslové podniky byly součástí koncernů, tj. právně samostatných podniků sloučených pod vedením koncernové centrály, řídicí kapitálově i jinak ostatní účastníky. Na základě vládního nařízení č. 133/1942 Sb. z. a n. Protektorátu Čechy a Morava, o přizpůsobení průmyslu, obchodu a živností válečným poměrům, bylo možno provoz podniku omezit, nebo i zastavit, pokud nepracoval pro vojenské účely. Další formou germanizace byla konfiskace českého a židovského majetku fyzických i právnických osob a jeho převod do vlastnictví Němců. Nejrozsáhlejší vyvlastňovací akcí byla arizace. Na základě nařízení říšského protektora o židovském majetku ze dne 21. června 1939 (a jeho prováděcích nařízeních) byla zavedena nucená správa v židovských firmách a následně zde nasazen německý (nucený) správce, pověřený řízením podniku „ve veřejném zájmu“.²³ Poté bylo možné odkoupit firmu za kupní cenu a za arizační poplatek. Posléze se arizace vztahovala i na podniky mající jen jednoho židovského spoluvlastníka či akciové společnosti s jedním židovským členem ve správní radě nebo s více než 25 % akcií ve vlastnictví Židů. Po 4. červenci 1939, kdy i na území protektorátu začaly platit „norimberské zákony“, byla vydána další nařízení protektora vedoucí k arizaci.

Živnostenské podnikání bylo nejprve omezováno pouze úspornými opatřeními při přidělování surovin a jiných výrobních potřeb, regulací dodávek zboží do obchodní sítě a centrálním určováním a kontrolou cen. V letech 1941–1942 se i živnosti začaly posuzovat podle míry zapojení do válečné produkce a byly zavírány nebo diskriminovány ty, které pracovaly z méně než 50 % na válečných zakázkách. V roce 1922 založená Ústředna československých obchodních a živnostenských komor byla v letech 1944–1945 nahrazena Spojovací úřadovnou obchodních a živnostenských komor v Praze.

2.4 Období 1945–1989

Na počátku tohoto období patřily podniky a firmy do tří sektorů: veřejného, soukromého a malovýroby. Stát započal obnovu hospodářství konfiskací podniků Němců, kolaborantů a zrádců. Novým prvkem bylo znárodňování.

Prvním krokem bylo ustanovení národní správy, a to na základě dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 Sb., o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů. V § 3 je uvedeno: „Národní správa budiž zavedena do všech podniků (závodů) i do všech majetkových podstat, kde toho vyžaduje plynulý chod výroby a hospodářského života, zejména v závodech, podnicích a majetkových podstatách opuštěných nebo takových, které jsou v držbě, správě, nájmu nebo pachtu osob státně nespolehlivých.“ Správa takového majetku byla svěřena národnímu správci, podle velikosti svěřeného majetku buď jednotlivci, nebo kolektivnímu orgánu.

Národní správa pouze znemožňovala vlastníkům disponovat s majetkem. Vyvlastnění majetku bez náhrady nastalo až dekretem prezidenta republiky č. 108/1945 Sb., novelizován zákonem

---

²³ Nařízení říšského protektora o židovském majetku ze dne 21. 6. 1939 (Věstník říšského protektora, č. 6/1939) a jeho prováděcí nařízení, např. třetí ze dne 26. 1. 1940.

č. 84/1949 Sb.²⁴ Dekret vymezil majetek podléhající konfiskaci, pro jeho prozatímní správu zřídil při každém osidlovacím úřadě Fond národní obnovy, a pokud majetek nezůstal ve vlastnictví státu, stanovil postup přidělového řízení. Dekret byl prováděn mimo jiné zákonem č. 31/1947 Sb., který byl realizován vládním nařízením č. 106/1947 Sb.²⁵ Závody zemědělského průmyslu, sloužící vlastnímu zemědělskému a lesnímu hospodářství, byly považovány za zemědělský majetek, a tudíž konfiskovány na základě § 4 dekretu prezidenta republiky č. 12/1945 Sb.²⁶ Ke správě tohoto majetku, do doby jeho odevzdání přidělcům, byl zřízen Národní pozemkový fond při ministerstvu zemědělství.

Znárodnění zestátněním nastalo dekrety prezidenta republiky ze dne 24. října 1945 č. 100/1945 Sb., o znárodnění dolů a některých průmyslových podniků, č. 101/1945 Sb., o znárodnění některých podniků průmyslu potravinářského, č. 102/1945 Sb., o znárodnění akciových bank, a č. 103/1945 Sb., o znárodnění soukromých pojišťoven. Z majetkové podstaty znárodněných podniků a dosavadních státních podniků ve znárodněných odvětvích byly zřízeny národní podniky, které byly majetkem státu a měly postavení samostatných právnických osob. Nejintenzivněji se tak dělo v období března až květen 1946. Většinou bylo do jednoho národního podniku začleněno několik závodů jako místní jednotky bez právní a hospodářské samostatnosti. Národnímu podniku byl tak zpravidla určen základní závod, jehož vedení bylo vedením celého národního podniku. Uvnitř se národní podnik členil na organizační útvary nazvané střediska, hospodařící dle svého rozpočtu. Organizace měla být podrobně rozpracována v jeho organizačním řádu. Vznikaly tak – zvláště od roku 1948 – velké organizační celky, v podstatě trusty. Vývoj ale ukázal jako účelnější rozdělit je na menší výrobní celky, a tak se stával od roku 1950 hlavní hospodářskou jednotkou a hlavním článkem v řízení průmyslu podnik, který byl v podstatě totožný se závodem.

Vnitřní organizaci a činnost národních podniků stanovilo vládní nařízení č. 6/1946 Sb., kterým se vydává statut národních podniků průmyslových (oddíl I.). Týkalo se práv a povinností ředitele, náměstků, členů a náhradníků představenstva, financování a účetnictví národního podniku, sociálních, vzdělávacích a podobných fondů, podnikové kontroly, zaměstnanců a jejich odměňování a podpory výzkumu. Pro podniky v působnosti ministerstva výživy bylo vydáno vládní nařízení č. 77/1946 Sb., kterým se vydává Statut národních podniků potravinářských. Obě nařízení byla zrušena zákonem č. 103/1950 Sb. a nahrazena vládním nařízením č. 105/1950 Sb. a vyhláškou ministerstva vnitřní č. 136/1950 Sb.²⁷ Tento statut – zde již označován jako směrnice – se podrobně zabýval problematikou národních podniků, jejich posláním, vznikem, zásadami řízení, organizací, podnikovým plánem, zaměstnanci a kádry,

---

²⁴ Dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy. Zákon č. 84/1949 Sb., kterým se mění dekret prezidenta republiky o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy.

²⁵ Zákon č. 31/1947 Sb., o některých zásadách při rozdělování nepřátelského majetku, konfiskovaného podle dekretu prezidenta republiky ze dne 25. října 1945, č. 108 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy. Vládní nařízení č. 106/1947 Sb., o přidělu drobných konfiskovaných živnostenských podniků (přídělové nařízení pro živnostenské podniky).

²⁶ Dekret prezidenta republiky č. 12/1945 Sb., o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa.

²⁷ Zákon č. 103/1950 Sb., o národních podnicích průmyslových. Vládní nařízení č. 105/1950 Sb., kterým se vyhláší Statut národních podniků průmyslových. Vyhláška ministerstva vnitřní č. 136/1950 Sb., o opravě tiskových chyb ve vládním nařízení č. 105/1950 Sb., kterým se vyhláší Statut národních podniků průmyslových.

výrobními prostředky, technikou, výrobním procesem a výrobkem, finančním hospodařením, podnikovým fondem pracujících, vrchním vedením národních podniků a dozorem nad nimi. Postupně byla v letech 1951–1953 vydávána vládní nařízení rozšiřující platnost zákona o národních podnicích průmyslových č. 103/1950 Sb. na národní podniky v jiných oborech (v působnosti jiných ministerstev). Výše uvedená vládní nařízení a statut byly zrušeny zákonem č. 51/1955 Sb., o národních podnicích a některých jiných hospodářských organizacích. Zde je opět specifikováno zřízení, slučování, splynutí, rozdělení a zrušení národního podniku, právní poměry, majetek a závazky, zásady řízení a hospodaření, vnitřní organizace, práva a povinnosti vedení a zaměstnanců, změny a přesuny výrobních programů a plánovaných úkolů národního podniku, řízení národních podniků ministry, zřízení trustů a kombinátů, zřízení odbytových a zásobovacích organizací (základen), vydávání statut pro jednotlivá hospodářská odvětví přímo ministry.

Některé znárodněné podniky se však nehodily k začlenění do národního podniku, byly tudíž přenechány za náhradu svazkům územní samosprávy (formou komunálních podniků), výdělkovým a hospodářským společenstvům či družstvům (jako družstevní podniky) nebo právnickým či fyzickým osobám (soukromé podniky a firmy). Vlastnictví se týkal a do výše uvedených dekretů mohl zasáhnout ještě zákon o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody č. 128/1946 Sb., novelizovaný zákonem č. 79/1948 Sb. (zde především čl. IV, odst. 1).²⁸

K obnově hospodářství měl přispět i dekret prezidenta republiky č. 78/1945 Sb., o přechodném finančním zabezpečení hospodářských podniků, kterým sice stát každému podnikateli nařizoval postarat se o zajištění peněžních prostředků k udržení provozu svého hospodářského podniku, zároveň však u vybraných podniků převzal státní záruku za úvěry poskytnuté jim za tímto účelem. Mezi tyto vybrané podniky patřily podniky v národní správě, podniky potřebující finanční prostředky na mzdy, nákup surovin a materiálu, „k převedení podniku z válečného hospodářství na hospodářství mírové“ a obnovení provozu podniku postiženého válkou nebo okupací. Tento dekret byl zrušen v roce 1966.²⁹ Se stejným záměrem byl vydán dekret prezidenta republiky č. 109/1945 Sb., rozšiřující kompetence ministerstva průmyslu o možnost ovlivňovat průmysl, těžbu, výrobu, odbyt, získávání surovin, polotovarů, pomocných látek, strojů a jiných zařízení za účelem docílení plynulého chodu podniků, jejich hospodárného, stejnoměrného a plánovitého provozu a řádného zásobování obyvatelstva.³⁰ Jednotný postup ve vedení účetnictví nařizoval zákon č. 116/1946 Sb.³¹

V této etapě vývoje se ještě počítalo s vícesektorovou strukturou ekonomiky: kombinace veřejného sektoru, malovýroby a limitovaného soukromokapitalistického podnikání. K oživení poválečné ekonomiky a k přestavbě mechanismu fungování ekonomiky bylo zavedeno

---

²⁸ Zákon č. 128/1946 Sb., o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o nárocích z této neplatnosti a z jiných zásahů do majetku vzházejících. Zákon č. 79/1948 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon ze dne 16. května 1946, č. 128 Sb., o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o nárocích z této neplatnosti a z jiných zásahů do majetku vzházejících.

²⁹ Zákonné opatření předsednictva Národního shromáždění č. 36/1966 Sb., kterým se zrušují některé právní předpisy.

³⁰ Dekret prezidenta republiky č. 109/1945 Sb., o řízení výroby.

³¹ Zákon č. 116/1946 Sb., o jednotné organizaci podnikového účetnictví.

národohospodářské (makroekonomické) plánování jako základní forma řízení veřejného sektoru hospodářství s možností ovlivnění i ostatních sektorů. Zahájil ho dvouletý hospodářský plán (1947–1948).³²

Druhá vlna znárodnění započala zákonem č. 114/1948 Sb. Týkal se zestátnění menších průmyslových závodů, z nichž část byla následně zrušena pro zastaralost výrobního zařízení nebo pro neefektivnost výroby. Úplné znění dekretu prezidenta republiky č. 100/1945 Sb. se změnami vyplývajícími z výše uvedeného zákona č. 114/1948 Sb. bylo otištěno ve vyhlášce ministra průmyslu č. 116/1948 Sb. Další úplné znění se změnami uvedenými v zákoně č. 106/1950 Sb. bylo uveřejněno ve vyhlášce ministra průmyslu č. 107/1950 Sb.³³

Současně byly vydány zákony pro znárodnění dalších odvětví: pro potravinářství zákon č. 115/1948 Sb. (úplné znění dekretu prezidenta republiky č. 101/1945 Sb. se změnami vyplývajícími z tohoto zákona viz vyhláška ministryně výživy č. 117/1948 Sb.; novelizován zákonem č. 108/1950 Sb., jeho úplné znění viz vyhláška ministryně výživy č. 109/1950 Sb.),³⁴ pro velkoobchod zákon č. 118/1948 Sb.,³⁵ pro zahraniční obchod zákon č. 119/1948 Sb.,³⁶ pro obchodní podniky s 50 a více zaměstnanci zákon č. 120/1948 Sb.,³⁷ pro stavebnictví zákon č. 121/1948 Sb.,³⁸ pro cestovní kanceláře zákon č. 122/1948 Sb.,³⁹ pro polygrafické podniky zákon č. 123/1948 Sb.,⁴⁰ pro hostinské a výčepní podniky a ubytovací zařízení zákon č. 124/1948 Sb.,⁴¹ pro přírodní léčivé zdroje a lázně zákon č. 125/1948 Sb.,⁴² pro šlechtitelské podniky zákon č. 126/1948 Sb.⁴³ V některých odvětvích průmyslu byly tímto znárodněny všechny podniky. Pro podniky typu pily, cihelny, mlýny, pekárny či masné závody mohl být kritériem nejen počet zaměstnanců (s více než 50), ale i jejich technické vybavení či objem roční produkce.

Již ve 30. letech 20. století započalo omezování živnostenského podnikání sérií vládních nařízení (č. 162/1935 Sb. z. a n., č. 122/1937 Sb. z. a n., č. 123/1937 Sb. z. a n., č. 148/1937 Sb.

---

³² Zákon č. 192/1946 Sb., o dvouletém hospodářském plánu.

³³ Zákon č. 114/1948 Sb., o znárodnění některých dalších průmyslových a jiných podniků a závodů a o úpravě některých poměrů znárodněných a národních podniků. Vyhláška ministra průmyslu č. 116/1948 Sb., o úplném znění dekretu prezidenta republiky o znárodnění dolů a některých průmyslových podniků. Zákon č. 106/1950 Sb., kterým se mění a doplňují předpisy o znárodnění dolů a některých průmyslových podniků. Vyhláška ministra průmyslu č. 107/1950 Sb., o úplném znění dekretu prezidenta republiky o znárodnění dolů a některých průmyslových podniků.

³⁴ Zákon č. 115/1948 Sb., o znárodnění dalších průmyslových a jiných výrobních podniků a závodů v oboru potravinářském a o úpravě některých poměrů znárodněných a národních podniků tohoto oboru. Vyhláška ministryně výživy č. 117/1948 Sb., o úplném znění dekretu prezidenta republiky o znárodnění některých podniků průmyslu potravinářského. Zákon č. 108/1950 Sb., kterým se mění a doplňují předpisy o znárodnění některých podniků průmyslu potravinářského. Vyhláška ministryně výživy č. 109/1950 Sb., o úplném znění dekretu prezidenta republiky o znárodnění některých podniků průmyslu potravinářského.

³⁵ Zákon č. 118/1948 Sb., o organizaci velkoobchodní činnosti a o znárodnění velkoobchodních podniků.

³⁶ Zákon č. 119/1948 Sb., o státní organizaci zahraničního obchodu a zasilatelství.

³⁷ Zákon č. 120/1948 Sb., o znárodnění obchodních podniků s 50 nebo více činnými osobami.

³⁸ Zákon č. 121/1948 Sb., o znárodnění ve stavebnictví.

³⁹ Zákon č. 122/1948 Sb., o organizaci a znárodnění cestovních kanceláří.

⁴⁰ Zákon č. 123/1948 Sb., o znárodnění polygrafických podniků.

⁴¹ Zákon č. 124/1948 Sb., o znárodnění některých hostinských a výčepnických podniků a ubytovacích zařízení.

⁴² Zákon č. 125/1948 Sb., o znárodnění přírodních léčivých zdrojů a lázní, o začlenění a správě konfiskovaného lázeňského majetku.

⁴³ Zákon č. 126/1948 Sb., o znárodnění některých šlechtitelských podniků.

z. a n. atd.) a pokračovalo v době okupace (např. č. 263/1939 Sb. z. a n., č. 164/1940 Sb. z. a n., č. 397/1940 Sb. z. a n., č. 133/1942 Sb. z. a n., č. 44/1943 Sb. z. a n., č. 121/1943 Sb. z. a n.). Po skončení války opět v zásadě platil živnostenský řád (zákon č. 227/1859 ř. z.). Od roku 1945 se připravoval nový zákon o živnostenském podnikání a samosprávě, jelikož se ale jeho vydání stále odkládalo, byla prodlužována platnost nařízení z doby okupace.⁴⁴ Byla přijata řada diskriminačních opatření vůči soukromým podnikatelům. § 12 zákona č. 15/1947 Sb., o stíhání černého obchodu a podobných pletich, stanovil jako vedlejší trest za trestný čin spáchaný podle tohoto zákona při provozování živnosti ztrátu živnostenského oprávnění na dobu určitou nebo navždy. Zákon č. 243/1949 Sb., o akciových společnostech, zpřísnil koncesní systém natolik, že bylo znemožněno svobodné zakládání akciových společností. Většina poté založených akciových společností byla zřízena k provozování zahraničního obchodu a mezinárodního zasílatelství. Také zákon č. 160/1949 Sb., o vnitřním obchodě, redukoval činnost soukromých obchodníků. Omezování bylo zdůvodňováno předimenzovaností malovýroby a potřebou pracovních sil a surovin především ve znárodněném průmyslu. Projevovalo se to neudělováním povolení anebo alespoň regulací vzniku nových podniků, zásahy proti neprosperujícím živnostem či zastavováním jejich činnosti. Záhy po roce 1945 se drobné živnosti spojovaly a přeměňovaly v řemeslnická družstva nebo komunální podniky nebo přecházely do národních podniků. Vesničtí řemeslníci byli začleňováni do zemědělských družstev, maloobchody a hostince do sítě státního obchodu a spotřebního družstevnictví. V prosinci 1948 byly sloučeny Ústřední svaz československého řemesla a Ústřední svaz obchodu, pohostinství a dopravy v Ústřední svaz československého živnostnictva. Ten již nebyl schopen hájit zájmy živnostníků, začal podporovat socializaci živností, od roku 1952 se jeho činnost omezila na řešení majetkových otázek bývalých živnostenských svazů a na počátku 60. let zanikl. K 31. prosinci 1948 zanikly i obchodní a živnostenské komory na základě vládního nařízení č. 306/1948 Sb.⁴⁵ Formou zákona č. 241/1948 Sb. schválilo Národní shromáždění pětiletý plán na období 1949–1953.⁴⁶ Během něj soukromá malovýroba a drobné podnikání (živnosti) s více než 20 zaměstnanci zanikaly přeměnou ve státní nebo družstevní formy hospodaření (výrobní, spotřební a zemědělská družstva). Pokud zůstaly, pak se jednalo především o řemeslné, obchodní, pohostinské a dopravní živnosti s několika námezdními silami. Do roku 1960 dochází k socializaci živností, tj. začlenění živností do socialistických podniků, tím, že byly převáděny mezi národní podniky (především malé a střední výrobní živnosti), komunální podniky a družstva (živnosti zajišťující opravy a služby).

Naopak zákonem č. 199/1948 Sb. a vládním nařízením č. 10/1949 Sb. byly zřizovány komunální podniky jako národní majetek v rukou lidové správy (lidosprávy) – tzn.

---

⁴⁴ Zákon č. 256/1946 Sb., o dočasných omezeních v živnostenském a jiném výdělečném podnikání, prodlužoval do 31. prosince 1947 platnost ustanovení § 1 až 9 vládního nařízení č. 14/1943 Sb. z. a n. Protektorátu Čechy a Morava, o dočasných omezeních v živnostenském a jiném výdělečném podnikání, ve znění vládního nařízení č. 282/1944 Sb. z. a n. Protektorátu Čechy a Morava, jímž se prodlužuje účinnost vládního nařízení ze dne 13. ledna 1943, Sb. č. 14, o dočasných omezeních v živnostenském a jiném výdělečném podnikání. Zákon č. 221/1947 Sb. posunul jeho platnost o další rok a následoval zákon č. 108/1947 Sb., jímž se mění a doplňuje zákon ze dne 20. prosince 1946, č. 256 Sb., o dočasných omezeních v živnostenském a jiném výdělečném podnikání.

⁴⁵ Vládní nařízení č. 306/1948 Sb., o přechodu a zániku působnosti obchodních a živnostenských (průmyslových) komor.

⁴⁶ Zákon č. 241/1948 Sb., o prvním pětiletém hospodářském plánu rozvoje Československé republiky (zákon o pětiletém plánu).

v komunálním vlastnictví obcí, okresů nebo krajů za účelem „rozšířit a prohloubit veřejné hospodářství v těch oborech, odvětvích a úsecích podnikatelské činnosti, které se pro svou povahu, menší rozsah nebo místně omezený význam lépe hodí k tomu, aby byly provozovány v rámci hospodaření svazků lidové správy, a organicky doplňují poslání národních podniků v hospodářském zřízení státu“.⁴⁷ Výše uvedené vládní nařízení č. 10/1949 Sb. vymezuje majetek komunálních podniků, způsoby zřízení, typy komunálních podniků, působnost správních orgánů (národní výbor, představenstvo, správce komunálního podniku), finanční hospodaření, dohled a dozor. Následně byl vládním nařízením ministra vnitra č. 24/1950 Sb. zřízen při ministerstvu vnitra poradní sbor pro komunální podniky.⁴⁸ Zákonem č. 167/1950 Sb. bylo opraveno, že vlastníkem komunálních podniků je stát.⁴⁹ Statut byl vydán vládním nařízením č. 35/1951 Sb., jež specifikuje vznik a činnost komunálních podniků, řízení a organizaci, podnikový plán, techniku provozu, finanční hospodaření, zřízení a činnost ředitelství komunálních podniků, vrchní vedení komunálních podniků a dozor nad nimi, záležitosti zaměstnanců i podnikový fond pracujících.⁵⁰ Tyto zákony byly postupně nahrazeny zákonem č. 105/1953 Sb., v němž se hovoří o místním hospodářství jako seskupení různorodých výrobních a nevýrobních činností řízených národními výbory, dále zákony č. 73/1959 Sb. a č. 109/1964 Sb.⁵¹ Podniky místního průmyslu byly podřízeny okresním národním výborům, podniky komunálních služeb místním národním výborům.

Rozšířená a po roce 1948 podporovaná spotřební družstva prošla v roce 1951 delimitací státního a družstevního obchodu, většina jejich výrobních podniků přešla na národní podniky, spotřebním družstvům zůstaly jen pekárny, cukrárny a nejmenší provozovny výrobního typu. Spotřební družstva většinou působila ve vesnicích a malých městech, ve velkých městech dominovaly národní podniky vnitřního obchodu. V první polovině 50. let byl vytvořen systém okresních spotřebních družstev pod názvem Jednota. V 70. a 80. letech byla sféra jejich činností rozvětvenější, působily v maloobchodě, velkoobchodě, pohostinství (stravování a ubytování), potravinářské výrobě a v nákupu zemědělských produktů. Základní organizační jednotku tvořilo lidové spotřební družstvo, jak vyplývá ze zákona č. 53/1954 Sb. a zákonného opatření předsednictva Národního shromáždění č. 20/1956 Sb.⁵² Zákon č. 53/1954 Sb. se nevztahoval na jednotná zemědělská družstva (§ 60). Upravoval postavení lidových družstev, vznikajících dobrovolným sdružováním pracujících, a družstevních organizací – družstevních svazů a Ústřední rady družstev jako vrcholné organizace československého družstevnictví. Lidová družstva byla právníckými osobami zapsanými do podnikového rejstříku. Zákon kodifikoval jejich vznik, stanovy, členství, orgány družstva, činnost a hospodaření, zánik a sloučení. Byl zrušen zákonem č. 109/1964 Sb., Hospodářský zákoník. Pojem lidová družstva již legalizoval zákon č. 187/1948 Sb., o Ústřední radě družstev, zřizující tuto organizaci jako samostatnou

---

⁴⁷ Zákon č. 199/1948 Sb., o komunálních podnicích. Vládní nařízení č. 10/1949 Sb., kterým se provádí zákon o komunálních podnicích a vydává jejich statut (statut komunálních podniků).

⁴⁸ Vládní nařízení ministra vnitra č. 24/1950 Sb., kterým se zřizuje poradní sbor pro komunální podniky.

⁴⁹ Zákon č. 167/1950 Sb., o komunálních podnicích.

⁵⁰ Vládní nařízení č. 35/1951 Sb., kterým se vyhlašuje Statut komunálních podniků.

⁵¹ Zákon č. 105/1953 Sb., o místním průmyslu a komunálním hospodářství. Zákon č. 73/1959 Sb., o místním hospodářství. Zákon č. 109/1964 Sb., Hospodářský zákoník.

⁵² Zákon č. 53/1954 Sb., o lidových družstvech a o družstevních organizacích. Zákonné opatření předsednictva Národního shromáždění č. 20/1956 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 53/1954 Sb., o lidových družstvech a o družstevních organizacích.

právníkou osobu, povinně sdružující lidová družstva. Lidovými družstvy byla dle něj všechna družstva zřízená podle zákona č. 70/1873 ř. z. Tím byl vytyčen vládní směr „budovat jednotná univerzální družstva“.

Mezitím vstoupily v platnost také zákon č. 51/1948 Sb., o úpravě některých finančních poměrů národních podniků průmyslových a potravinářských, týkající se kmenového jmění, financování, platebního styku a finanční kontroly národních podniků, a zákon č. 161/1949 Sb., o úpravě některých finančních poměrů dalších národních podniků. Oba byly nahrazeny zákonem č. 104/1950 Sb., o financování národních a komunálních podniků. V tomto období bylo dále vydáno: vládní nařízení č. 246/1949 Sb., kterým se vymezuje pojem kmenového jmění pro některé druhy národních podniků; zákon č. 106/1951 Sb., o úpravě financování národních a komunálních podniků; vládní nařízení č. 107/1951 Sb., kterým se provádí zákon o úpravě financování národních a komunálních podniků; vládní vyhláška č. 26/1952 Sb., o zrušení úroků z kmenového jmění národních a komunálních podniků; vládní nařízení č. 3/1953, o podnicích státního obchodu; vládní nařízení č. 27/1953 Sb., o ředitelských fondech v národních a komunálních podnicích průmyslových; vládní nařízení č. 28/1953 Sb., o ředitelských fondech v národních a komunálních podnicích stavebních a montážních a v komunálních podnicích stavebních.

Změny vlastnictví od roku 1945 byly zakotveny i v Ústavě Československé republiky (ústavní zákon č. 150/1948 Sb., zejména článek XII.). Pojmem socialistický sektor (dříve: veřejný sektor) byly označovány podniky státní, znárodněné, komunální a družstevní. Pojmem nezemědělské výrobní družstevnictví byla označována malosériová a zakázková výroba, opravárenská činnost, některé služby, umělecká řemesla, výroba zajišťující uplatnění invalidům. I ty byly postupně slučovány a převáděny do vlastnictví státu. Dne 1. ledna 1951 nabyl účinnosti zákon č. 141/1950 Sb., Občanský zákoník, kterým byl zrušen Všeobecný obchodní zákoník (zákon č. 1/1863 ř. z.).

Ještě v roce 1946 byly zřízeny celostátní ústřední (generální) orgány pro jednotlivá odvětví znárodněných podniků, aby zajistily jednotné vedení a podnikatelské obstarávání společných záležitostí národních podniků.⁵³ Každý národní podnik musel být podřízen jednomu ústřednímu orgánu. V tomto období tak existovalo trojstupňové řízení: podnik – ústřední ředitelství (později přejmenováno na generální ředitelství) – vláda. Ústřední ředitelství měla funkci nadpodnikových orgánů pro jednotlivá odvětví, s koordinační činností – z jednotlivých národních podniků přebíraly jejich činnosti zejména v oblasti odbytu, investiční výstavby, technického rozvoje, vývozu a dovozu. Úloha ministerstev byla především v oblasti legislativní a administrativní.

Na zasedání Ústředního výboru KSČ v září 1951 byla schválena reorganizace řízení národního hospodářství podle sovětského vzoru, tzn. byla rušena ústřední ředitelství a vznikaly hlavní správy jako součásti ministerstev s direktivními kompetencemi vůči národním podnikům. V letech 1951–1958 tak existovaly čtyři stupně řízení: podnik – hlavní správa – ministerstvo – vláda. Na jaře 1952 bylo rozhodnuto o zavedení sovětské metodiky plánování, které vedlo

---

⁵³ Vládní nařízení č. 6/1946 Sb., kterým se vydává statut národních podniků průmyslových (oddíl II.).

k nejtuzší centralizaci řízení v poválečném vývoji. Původní metoda sestavování státního hospodářského plánu sumarizací plánů podniků byla nahrazena plánem, jenž nižším stupňům řízení nařizoval direktivně plánované úkoly. I původní systém řízení vnitropodnikových útvarů a provozních účetnictví (nazývaný: socialistické podnikové hospodářství) byl v letech 1949–1953 nahrazován systémem inspirovaným sovětským chozrasčotem. V období 1956 až 1989 se pokračovalo v pětiletých plánovacích etapách.⁵⁴

Pro ekonomickou reformu v letech 1958–1959 byla charakteristická decentralizace řízení, změny v plánování a fungování hospodářství pomocí dlouhodobých normativů hmotné zainteresovanosti podniků jako celku (tj. podíl na zisku a podíl z odpisů) i jednotlivců, zahrnující normativ růstu průměrných výdělků a normativ tvorby prémiového fondu, a přestavba mezd. Direktivní způsob řízení ale nadále pokračoval. Ke dni 1. dubna 1958 byly zrušeny hlavní správy na ministerstvech a byl obnoven střední článek oborového řízení některých národních podniků formou výrobních hospodářských jednotek. Řízení tak mělo tuto strukturu: podnik – výrobní hospodářská jednotka – ministerstvo – vláda. Výrobní hospodářské jednotky byly zřizovány od roku 1958 jako samostatné hospodářské organizace bezprostředně podřízené ministerstvům, vybavené činnostmi jako výzkum, vývoj, odbyt nebo materiálně technické zásobování. Sdružovaly podniky jednoho výrobního oboru nebo jeho ucelené části, tj. výrobu a odbyt uceleného úseku sortimentu. V čele výrobní hospodářské jednotky bylo generální ředitelství. Výrobní hospodářské jednotky existovaly ve třech organizačně právních formách: 1) jeden velký podnik složený z několika závodů, kde řídicí funkci mělo vedení tohoto podniku (označován jako základní podnik), řízen přímo ministerstvem; 2) několik podniků, přičemž jeden podnik byl označen za vedoucí podnik a ostatní podniky nebo účelové organizace (označené jako pobočné podniky) jím byly řízeny, ale pouze v dlouhodobých, koncepčních otázkách, jinak byly samostatně hospodařícími jednotkami. Tuto formu měly nejčastěji podniky ve strojírenském a spotřebním průmyslu; 3) všechny podniky v rámci výrobní hospodářské jednotky měly přibližně stejné postavení, byly označeny jako sdružené podniky a pro jejich řízení byl vytvořen zvláštní orgán (sdružení) pro řízení výrobní hospodářské jednotky jako celku a některé společné činnosti jako výzkum či odbyt. Sdružení byla vytvářena především v oborech s početným zastoupením menších podniků, např. mlékáren, cukrovarů nebo masného průmyslu. Z tohoto období pochází i zákon č. 67/1958 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o národních podnicích a některých jiných hospodářských organizacích, a vyhláška ministra spravedlnosti č. 68/1958 Sb., o úplném znění zákona č. 51/1955 Sb., o národních podnicích a některých jiných hospodářských organizacích. Další novinkou bylo, že velké závody s rozsáhlými přímými styky s dodavateli nebo odběrateli bylo

---

⁵⁴ 2. pětiletka (1956–1960) byla vyhlášena zákonem č. 63/1958 Sb., o druhém pětiletém plánu rozvoje národního hospodářství Republiky československé; 3. pětiletka (1961–1965) – zákon č. 165/1960 Sb., o třetím pětiletém plánu rozvoje národního hospodářství Československé socialistické republiky; 4. pětiletka (1966–1970) – zákon č. 83/1966 Sb., o čtvrtém pětiletém plánu rozvoje národního hospodářství Československé socialistické republiky; 5. pětiletka (1971–1975) – zákon č. 101/1971 Sb., o státním plánu rozvoje národního hospodářství Československé socialistické republiky na léta 1971–1975 (zákon o pátém pětiletém plánu); 6. pětiletka (1976–1980) – zákon č. 69/1976 Sb., o státním plánu rozvoje národního hospodářství Československé socialistické republiky za léta 1976–1980 (zákon o šestém pětiletém plánu); 7. pětiletka (1981–1985) – zákon č. 122/1981 Sb., o státním plánu rozvoje národního hospodářství Československé socialistické republiky za léta 1981–1985 (zákon o sedmém pětiletém plánu); 8. pětiletka (1986–1990) – zákon č. 81/1986 Sb., o státním plánu rozvoje národního hospodářství Československé socialistické republiky na léta 1986–1990 (zákon o osmém pětiletém plánu).

možné zapsat do podnikového rejstříku jako odštěpné podniky (zákon č. 100/1950 Sb.), později odštěpné závody (zákon č. 67/1958 Sb.).⁵⁵

Druhá ekonomická reforma, která proběhla v letech 1965–1969, znamenala mimo jiné i přijetí obecně platných podmínek pro samostatné hospodaření podniků, vztah podniků ke státu byl založen na daňovém principu formou odvodů. Vznikly nové typy výrobních hospodářských jednotek, větší, s cílem efektivněji soustředit výrobní obory, výjimečně celá odvětví, než se to dělo v minulém období. Jednalo se o oborové podniky a trusty podniků, právně zakotvené ve vládním nařízení č. 132/1965 Sb., o organizaci výrobních hospodářských jednotek a jejich statutech. V jejich čele stála oborová (generální) ředitelství, na něž byla přenesena část pracovní náplně ministerstev, ta, která se týkala řízení. Ministerstva se soustředila na zpracování plánů celých odvětví a jejich rozpracování na jednotlivé oborové podniky. Naopak byly rušeny výrobní hospodářské jednotky typu sdružení. Toto vládní nařízení bylo nahrazeno nařízením vlády č. 91/1974 Sb., o organizaci výrobních hospodářských jednotek a o jejich statutech, které platilo až do zániku výrobních hospodářských jednotek na konci 80. let 20. století, rozšířilo jejich formy o koncern, stanovilo organizaci a právní postavení výrobních hospodářských jednotek i řídicí vztahy uvnitř. Vedle výrobních hospodářských jednotek nadále existovaly samostatné národní podniky.

Dne 4. června 1964 byl vydán zákon č. 109/1964 Sb., Hospodářský zákoník, který nahrazoval mimo jiné zákony č. 51/1955 Sb. a č. 73/1959 Sb. Hospodářský zákoník upravoval vztahy vznikající při podnikatelské činnosti právnických a fyzických osob, vztahy při hospodářském styku právnických osob a majetkovou odpovědnost v těchto vztazích, státní vlastnictví a jeho výkon a vlastnictví právnických osob, hospodářskou činnost státních, družstevních a společenských organizací, charakterizoval obchodní společnosti (veřejná obchodní společnost, společnost s ručením omezeným, komanditní společnost, komanditní společnost na akcie), tichou společnost, konsorcium a společný podnik, podnikový rejstřík, hospodářské závazky (při dodávce výrobků, při investiční výstavbě, při dovozu a vývozu investičních celků, prací a výkonů, k zabezpečení vědeckotechnického rozvoje, v nákladní dopravě či při jiných způsobech spolupráce), platební, úvěrové a vkladové vztahy, hospodářské pokuty. Dočkal se řady změn a doplňků, poslední úplné znění bylo publikováno zákonem č. 80/1989 Sb.

Pracovněprávní vztahy mezi zaměstnavateli a zaměstnanci řešil Zákoník práce (zákon č. 65/1965 Sb.). Do jeho zrušení zákonem č. 262/2006 Sb., zákoník práce, byl mnohokrát novelizován.

Vládní vyhláška č. 90/1965 Sb., o plánovitém řízení národního hospodářství, vymezila pojetí a funkci plánu, jeho nástrojů i ekonomických nástrojů řízení, stanovila zásady jejich uplatňování a určila pravomoc i odpovědnost jednotlivých orgánů hospodářského řízení a organizací při plánovitém řízení národního hospodářství, jakož i zásady účasti pracujících. Byla záhy

---

⁵⁵ Zákon č. 100/1950 Sb., o podnikovém rejstříku. Zákon č. 67/1958 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o národních podnicích a některých jiných hospodářských organizacích.

nahrazena vládním nařízením č. 100/1966 Sb. a následovaly další, nazvané nejčastěji „o finančním hospodaření státních a dalších hospodářských organizací“.⁵⁶

Ve 2. polovině 20. století se snahy o zlepšení evidence existujících organizací projevíly následujícími opatřeními. Pro účely mechanizovaného a automatizovaného zpracování dat a pro označování organizací ve statistických formulářích, plánech a účetních výkazech byl na základě výnosu Státního statistického úřadu od 1. ledna 1968 zaveden Jednotný číselník organizací národního hospodářství, obsahující organizační kódy (základní kódy organizace) ústředně řízených organizací, výrobních a spotřebních družstev a organizací řízených národními výbory. V šestimístním organizačním kódu byla vyjádřena administrativní podřízenost dané organizace (první dvojčíslí pro nadřízený ústřední orgán, druhé dvojčíslí pro nadpodnikovou organizaci a třetí dvojčíslí pro označení samostatné organizace).⁵⁷ Následovala vyhláška Federálního statistického úřadu č. 113/1972 Sb., která zavedla jednotnou klasifikaci odvětví národního hospodářství (tzv. odvětvová klasifikace) pro všechny ústřední orgány federace i republik, orgány středního článku řízení i jednotlivé organizace. A následovaly další vyhlášky Federálního statistického úřadu č. 114 až 117 k této problematice. Dle v této řadě poslední vyhlášky č. 117/1972 Sb. byl každému registrovanému právnímu subjektu přidělen další číselný znak, podle něž se dala zjistit i republiková příslušnost, kraj, okres, druh organizace, vlastnická forma, odvětví, obor a plánovací skupina.⁵⁸ Tyto vyhlášky byly zrušeny až zákonem č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě.

Organizační kód v Jednotném číselníku organizací v ČSSR ovšem nebyl totožný s identifikačním číslem organizace (zkratka IČO). Identifikační číslo organizace je jedinečné šestimístné číslo (v 90. letech 20. století se rozšířilo na osmimístné číslo tím, že se zleva doplnilo nulami), jehož vygenerování není vázáno na žádný systém, podle něž by byl v čísle zakódován nějaký údaj. Bylo také zavedeno na základě výše uvedené vyhlášky č. 117/1972 Sb., která je prováděcím předpisem pro zákon č. 21/1971 Sb. V tištěných verzích Jednotného číselníku organizací v ČSSR vydaných od zveřejnění této vyhlášky měla každá zde uvedená organizace jak organizační kód, tak identifikační číslo organizace a v úvodu bylo zmíněno, že „pro identifikaci organizací v číselníku uvedených je závazné identifikační číslo organizace

---

⁵⁶ Vládní nařízení č. 100/1966 Sb., o plánovitém řízení národního hospodářství. Nařízení vlády č. 161/1980 Sb., o finančním hospodaření výrobních hospodářských jednotek a podniků. Nařízení vlády ČSSR č. 100/1985 Sb., kterým se mění a doplňuje nařízení vlády Československé socialistické republiky č. 161/1980 Sb., o finančním hospodaření výrobních hospodářských jednotek a podniků. Nařízení vlády ČSSR č. 106/1985 Sb., o finančním hospodaření výrobních hospodářských jednotek a podniků (úplné znění, jak vyplývá ze změn a doplnění, provedených nařízením vlády ze dne 24. října 1985 č. 100/1985 Sb.).

⁵⁷ Výnos Státního statistického úřadu ze dne 20. července 1967, čj. 51537/67, o zavedení a využívání Jednotného číselníku organizací v ČSSR (publikován v: Jednotný číselník organizací v ČSSR. Praha, Státní statistický úřad 1967). Aktualizovaný číselník byl vydán například: Jednotný číselník organizací v ČSSR. Abecední uspořádání organizací řízených ústředními orgány podle stavu ke dni 1. 1. 1973. I. díl. Praha, Federální statistický úřad 1973. Jednotný číselník organizací v ČSSR. Abecední uspořádání organizací podle stavu ke dni 1. 12. 1977. Svazek I, II. Praha, Federální statistický úřad 1978.

⁵⁸ Vyhláška Federálního statistického úřadu č. 113/1972 Sb., o zavedení a využívání jednotné klasifikace odvětví národního hospodářství. Vyhláška Federálního statistického úřadu č. 114/1972 Sb., o zavedení a využívání jednotné klasifikace výkonů. Vyhláška Federálního statistického úřadu č. 115/1972 Sb., o zavedení a využívání jednotné klasifikace zemí. Vyhláška Federálního statistického úřadu č. 116/1972 Sb., o vytváření a udržování oborových číselníků průmyslových výrobků. Vyhláška Federálního statistického úřadu č. 117/1972 Sb., o jednotném číselníku organizací v ČSSR.

(IČO)“. Na základě zákona č. 128/1989 Sb., který je novelou zákona č. 21/1971 Sb., je identifikační číslo organizace od 1. ledna 1990 přidělováno právnickým osobám, podnikajícím fyzickým osobám nebo organizačním složkám státu.⁵⁹ Pro identifikační číslo organizace se používalo i označení „identifikační číslo“ (zkratka IČ), jeho původní označení bylo „číslo položky“. Zákonem č. 111/2009 Sb., o veřejných registrech, byl změněn jeho název na „identifikační číslo osoby“, zkratka tak zůstala stejná.“

V době tzv. normalizace po roce 1969 nastal návrat k administrativně-direktivním metodám přímé regulace podniků ročními „ukazatelovými“ plány. Konec 70. let byl ve znamení změn, nejprve experimentálně ověřovaných ve vybraných podnicích. Po jejich vyhodnocení byl v březnu 1980 zveřejněn dokument „Soubor opatření ke zdokonalení soustavy plánovitého řízení národního hospodářství po roce 1980“, ale ani tento pokus o novou soustavu řízení nebyl úspěšný. Stejný osud měl na 8. pětiletku připravovaný návrh označený „Řízení pro osmou pětiletku“. V lednu 1987 byl v novinách zveřejněn dokument „Zásady přebudování hospodářského mechanismu ČSSR“, v listopadu téhož roku schválen „Komplexní dokument pro přestavbu hospodářského mechanismu ČSSR“, který měl začít platit od 1. ledna 1991, později se termín posunul o rok dříve na 1. ledna 1990. Mezi uskutečněné změny patřilo snížení počtu ústředních úřadů, sdružování podniků na základě dobrovolnosti, forma národních podniků mohla být z jejich rozhodnutí převedena na státní podniky. K 1. lednu 1989 byly zrušeny výrobní hospodářské jednotky jako střední článek řízení mezi podniky a ministerstvy, čímž se rozšířily pravomoci jednotlivých podniků apod. Jeho další realizaci přerušily události 17. listopadu 1989.

Dnem 1. července 1988 vstoupil v platnost zákon č. 88/1988 Sb., o státním podniku. Účelem tohoto zákona bylo upravit postavení, právní poměry a zásady činnosti státního podniku jako základního článku národního hospodářství. Státní podniky vznikly z výrobních hospodářských jednotek, národních podniků nebo závodů na základě rozhodnutí zakladatele dnem zápisu do podnikového rejstříku. Zakladatelem podniku byl ústřední orgán státní správy nebo národní výbor, jejichž práva a povinnosti zákon vymezoval. Státní podnik mohl zaniknout těmito způsoby: rozdělením, sloučením, splynutím, zrušením bez likvidace, likvidací zrušeného podniku nebo uplynutím doby, na kterou byl založen, nebo splněním úkolu, ke kterému byl založen. V čele stál ředitel jako statutární orgán s právem jednat jménem podniku. Na řízení se podílely samosprávné orgány (samospráva) – shromáždění pracovního kolektivu nebo jeho delegátů a rada pracovního kolektivu, kterou volilo shromáždění v tajném hlasování. Stejně byl volen ředitel státního podniku. Zákon stanovil způsoby činnosti shromáždění i rady, dále jmenování a odvolávání vedoucích pracovníků. Finanční hospodaření státních podniků pak

---

⁵⁹ Zákon č. 21/1971 Sb., o jednotné soustavě sociálně ekonomických informací. Výnos Federálního statistického úřadu, kterým se mění kódy jednotného číselníku organizací v ČSSR (čj. 1388/79-032-545 ze dne 10. dubna 1979), který byl uveřejněn ve Zpravodaji ústředních statistických orgánů, částka 6-7/79 (registrován ve Sbirce zákonů, částka 22/79, Oznámení o vydání obecných právních předpisů). Zákon č. 128/1989 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 21/1971 Sb., o jednotné soustavě sociálně ekonomických informací.

upravovala nařízení vlády č. 127/1988 Sb. a č. 208/1989 Sb.⁶⁰ Tento zákon byl nahrazen zákonem č. 111/1990 Sb., o státním podniku.

Na konci 80. let 20. století začaly vznikat i organizace se zahraniční kapitálovou účastí, sdružené podniky a akciové společnosti. Zákon č. 173/1988 Sb. povoloval existenci právnické osoby s hospodářskou činností, sídlící na území ČSSR, na jejímž založení či podnikání se podílí zahraniční účastník, tj. právnická osoba se sídlem nebo fyzická osoba s bydlištěm mimo území našeho státu, která se podílí majetkovým vkladem na podniku. Tento zákon stanovil podmínky a postup povolení založení podniku, pravidla hospodářské činnosti, finančního a devizového hospodaření a převodů prostředků do zahraničí i způsob likvidace podniku. Byl změněn zákonem č. 112/1990 Sb. a zrušen Obchodním zákoníkem (zákon č. 513/1991 Sb.).⁶¹

Účelem zákona č. 94/1988 Sb., o bytovém, spotřebním a výrobním družstevnictví, bylo upravit postavení, právní poměry a zásady činnosti bytových, spotřebních a výrobních družstev, družstevních podniků a svazů družstev. Družstevní organizace spolupracovaly ve své činnosti s příslušnými národními výbory, podílely se na komplexním hospodářském a sociálním rozvoji jejich územních obvodů a byly povinny dodržovat rozhodnutí národních výborů. Družstvo bylo základním článkem družstevnictví, právnickou osobou, vystupovalo v právních vztazích svým jménem a neslo odpovědnost z těchto vztahů vyplývající. Družstvo provádělo svou činnost na základě zásady družstevní samosprávy. Členové družstva řídili a kontrolovali činnost družstva prostřednictvím členské schůze a volených orgánů v souladu s obecně závaznými právními předpisy a stanovami. Uvedený zákon se zabýval vznikem a zánikem družstva, stanovami, právy a povinnostmi členů družstva, pracovními vztahy, orgány družstva (členská schůze, popřípadě shromáždění delegátů, představenstvo, předseda, kontrolní komise a další dle stanov), hospodářskou a sociální činností družstva. V § 45 až 49 zákona jsou vyjmenovány jednotlivé druhy družstev – bytová (zabezpečovala především organizování přípravy a provádění výstavby, provoz bytových a nebytových objektů a služby spojené s bydlením), spotřební (zabezpečovala především služby na úseku maloobchodní a velkoobchodní činnosti, v oblasti veřejného stravování, ubytování, cestovního ruchu, jakož i další služby občanům a organizacím), výrobní (uskutečňovala především výrobu spotřebního zboží, výrobu na zakázku, opravárenské a jiné služby občanům a organizacím, řemeslnou, umělecko-řemeslnou a lidovou uměleckou výrobu, popřípadě jinou výrobu pro vnitřní a zahraniční trh) a jiná družstva zabezpečující služby občanům, družstvům i dalším organizacím (např. revizní a účetní činnost, zpracování programů pro výpočetní techniku, přípravu a zabezpečování investiční výstavby, popřípadě další služby). Následující paragrafy se týkaly svazů družstev, včetně Ústřední rady družstev (vznik, postavení, působnost, sjezd, ústřední výbor). Ustanovení § 63 až 67 platila pro družstevní podniky (vznik, zánik, právní postavení, řídicí orgány, vnitřní organizace).

---

⁶⁰ Nařízení vlády ČSSR č. 127/1988 Sb., o finančním hospodaření státních podniků zemědělsko-potravinářského komplexu, jednotných zemědělských družstev a společných podniků. Nařízení vlády ČSSR č. 208/1989 Sb., o finančním hospodaření státních podniků a některých dalších socialistických organizací.

⁶¹ Zákon č. 173/1988 Sb., o podniku se zahraniční majetkovou účastí. Zákon č. 112/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 173/1988 Sb., o podniku se zahraniční majetkovou účastí. Zákon č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník.

Zákonem č. 89/1989 Sb. byla vydána Pravidla hospodářského mechanismu pro státní podniky místní výroby a služeb s malým počtem pracovníků. Národní výbory v zájmu zabezpečení potřeb v placených službách, doplňkové výrobě, obchodní činnosti navazující na služby a doplňkovou výrobu a ve vybraných veřejně prospěšných službách mohly zakládat státní podniky s malým počtem pracovníků.⁶²

Podle § 38 zákona č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví, byla v roce 1949 firemní agenda (tj. vedení obchodních a společenstevních rejstříků) převedena od krajských soudů k okresním soudům v sídle krajských soudů pro celý obvod příslušného krajského soudu (tzv. rejstříkový soud) a dle zákona č. 100/1950 Sb., o podnikovém rejstříku, byly v roce 1950 založeny nové podnikové rejstříky. Do nich se zapisovaly státní podniky, národní podniky, komunální podniky, jednotná zemědělská družstva, lidové peněžní ústavy, lidová družstva bytová, ostatní lidová družstva a akciové společnosti, podniky místního průmyslu a podniky komunálního hospodářství, podniky pro zahraniční obchod. U všech podniků se musel zapsat: způsob a doba zřízení, jeho název, sídlo, orgány oprávněné podnik zastupovat a členové těchto orgánů, i způsob, jak podnik zastupují a za něj podepisují. U lidového družstva bylo třeba poznamenat také výši členského podílu, jak jej členové splácejí a jak přispívají k úhradě schodku. U akciové společnosti se navíc zapisovala výše základního kapitálu, jmenovitá hodnota akcií a jejich druh. Dále se zapisovala prokura a odštěpný závod. Předmětem zápisu byly i změny a zánik výše uvedených údajů. Zápisy provedené v podnikovém rejstříku byly zveřejňovány v Úředním listě republiky Československé,⁶³ od roku 1962 ve Sbírce zákonů, od roku 1966 v Úředním věstníku, ale postupem času to již nebylo striktně dodržováno. Zákon č. 100/1950 Sb. byl v roce 1964 nahrazen Hospodářským zákoníkem a po jeho zrušení v roce 1991 upravoval způsob vedení podnikového rejstříku Obchodní zákoník, který mimo jiné změnil jeho název na obchodní rejstřík.

2.5 Období 1990 až do současnosti (2017)

Listopadem 1989 skončilo období zestátnění a centrálního plánování. V roce 1990 začala ekonomická reforma směřující od centrálně plánované k tržní ekonomice a současně k restrukturalizaci výroby. Změny vlastnických vztahů se uskutečnily malou privatizací (pro převážně menší podniky), velkou privatizací (pro velké a střední podniky) a částečnou restitucí (návrat zestátněného nebo združstevněného majetku původním vlastníkům). Nejdříve došlo k všeobecnému odstátnění (deetatizaci) státních podniků souběžně se zavedenou liberalizací cen, pak následovala přeměna na kapitálové společnosti (kapitalizace a komercializace). Přeměna státních podniků na soukromé (akciové společnosti) proběhla i nestandardním způsobem privatizace, tzv. kuponovou metodou. Uplatnily se i další formy privatizace jako: dražby, veřejné soutěže, přímé prodeje, prodeje prostřednictvím bank či burzy, bezúplatné

---

⁶² Pravidla č. 89/1989 Sb., Pravidla hospodářského mechanismu pro státní podniky místní výroby a služeb s malým počtem pracovníků, schválená usnesením vlády ČSSR ze dne 8. června 1989 č. 175. V nich se uplatňovala pravidla hospodářského mechanismu pro podniky místní výroby a služeb na léta 1988–1990 schválená usneseními vlád ČSSR č. 330/1987, ČSR č. 49/1988 a SSR č. 298/1987, včetně změn a doplňků, upravující a zjednodušující oblasti plánování, financování, hmotné zainteresovanosti a informační soustavy.

⁶³ Dekret prezidenta republiky č. 66/1945 Sb., o Úředním listě republiky Československé. Zákon č. 260/1949 Sb., o úředních listech.

převody. Změny se promítly i do Hospodářského zákoníku. Byl vydán zákon č. 103/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje hospodářský zákoník.

Právním základem pro velkou privatizaci se stal zákon č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby. Zákon upravoval podmínky převodu majetku státu, k němuž mají právo hospodaření státní podniky, státní peněžní ústavy a jiné státní organizace, jakož i podmínky převodu majetkových účastí státu na podnikání jiných právnických osob, a to na české nebo zahraniční právnické nebo fyzické osoby. Stanovil, kdo má právo vydat rozhodnutí o privatizaci, náležitosti privatizačních projektů, užití privatizovaného majetku a převod majetku s použitím investičních kupónů. Fond národního majetku s funkcí zakladatele akciových nebo jiných obchodních společností založených podle privatizačních projektů byl zřízen zákonem č. 171/1991 Sb. a zrušen zákonem č. 178/2005 Sb. Výše zmíněné náležitosti privatizačních projektů podrobně specifikovaly vyhlášky ministerstva pro správu národního majetku a jeho privatizaci České republiky č. 324/1991 Sb. a č. 526/1991 Sb.⁶⁴

Zákon č. 104/1990 Sb., o akciových společnostech, charakterizoval akciovou společnost jako právnickou osobu pro podnikatelskou činnost, jejíž základní kapitál byl rozvržen na určený počet podílů (akcií) o předem určené jmenovité hodnotě. Akciová společnost byla vlastníkem peněžních prostředků zaplacených a věcí jí předaných jejími účastníky (akcionáři), jakož i majetku nabytého při její podnikatelské činnosti. Zákon dále vymezil akcie, jmenovitou hodnotu akcie, způsob založení akciové společnosti, povinnosti a práva akcionářů, organizaci akciové společnosti (valná hromada, představenstvo, dozorčí rada, revizoři účtů, akciová společnost o jedné osobě), zvýšení a snížení základního kapitálu, rezervní fond a zánik akciové společnosti. Nahradil několik desítek let platící zákon č. 243/1949 Sb. Avšak jeho účinnost netrvala dlouho, byl zrušen zákonem č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník.

Zákon č. 105/1990 Sb., o soukromém podnikání občanů, do této problematiky nepřísluší, neboť se týkal pouze zemědělské výroby, včetně hospodaření v lesích a na vodních plochách, provozované fyzickou osobou (soukromě hospodařícím rolníkem), vlastním jménem, na vlastní účet a odpovědnost.

Zákon č. 111/1990 Sb., o státním podniku, nahradil zákon č. 88/1988 Sb., respektive upravil postavení a právní poměry státních podniků na novou ekonomickou situaci. Fakticky došlo k demonopolizaci státních podniků. Zákon zakotvil, že podnik je výrobcem zboží (tj. výrobky, práce a služby), provozujícím svou podnikatelskou činnost samostatně na základě hospodaření na vlastní účet; přitom na sebe bere přiměřené hospodářské riziko. Stát má vytvářet podmínky pro podnikatelskou činnost podniku a tuto činnost regulovat především právními předpisy. Zakladatelem podniku byl ústřední orgán státní správy nebo národní výbor (novelami byla

---

⁶⁴ Zákon České národní rady č. 171/1991 Sb., o působnosti orgánů České republiky ve věcech převodů majetku státu na jiné osoby a o Fondu národního majetku České republiky. Zákon č. 178/2005 Sb., o zrušení Fondu národního majetku České republiky a o působnosti Ministerstva financí při privatizaci majetku České republiky (zákon o zrušení Fondu národního majetku). Vyhláška ministerstva pro správu národního majetku a jeho privatizaci České republiky č. 324/1991 Sb., kterou se stanoví závazná osnova pro vypracování privatizačního projektu. Vyhláška ministerstva pro správu národního majetku a jeho privatizaci České republiky č. 526/1991 Sb., kterou se mění a doplňuje vyhláška č. 324/1991 Sb., kterou se stanoví závazná osnova pro vypracování privatizačního projektu.

jejich kompetence přenesena na obce a okresní úřady). Podnik byl právnickou osobou; vystupoval v právních vztazích svým jménem a nesl odpovědnost z těchto vztahů vyplývající. Zákon stanovil postavení a řízení podniku, finanční postavení podniku, vznik a zánik podniku, orgány podniku (ředitel, rada), práva a povinnosti zakladatele, rozlišoval státní podnik a státní podnik k uspokojování veřejně prospěšných zájmů. Dle § 32 zákona mohl zakladatel do 31. prosince 1990 na návrh podniku nebo jeho vnitřní organizační jednotky (jednotek), anebo i bez tohoto návrhu: vyčlenit z podniku vnitřní organizační jednotku, popřípadě jednotky za účelem založení dalšího podniku, popřípadě podniků, rozdělit podnik, rozhodnout o vyčlenění vnitřní organizační jednotky a o jejím začlenění do jiného podniku. Zakladatel také mohl do 31. prosince 1990 podnik zrušit bez likvidace a hmotný majetek zrušeného podniku jako celek vložit do akciové společnosti, popřípadě jej smluvně převést do vlastnictví jiné právnické nebo fyzické osoby. Spolu s majetkem přecházely na nabyvatele práva a povinnosti zrušeného podniku. Uvedený zákon byl měněn zákony č. 92/1991 Sb. a č. 119/1995 Sb.⁶⁵

Zákon č. 111/1990 Sb. byl nahrazen zákonem č. 77/1997 Sb., o státním podniku, platícím s řadou změn dodnes.⁶⁶ Dle tohoto zákona je podnik právnickou osobou provozující podnikatelskou činnost s majetkem státu vlastním jménem a na vlastní odpovědnost, má právo hospodařit s majetkem státu a nemá vlastní majetek. Zakladatelem podniku je již pouze stát a nemůže jím být obec či okresní úřad. Jeho jménem vykonává funkci zakladatele ministerstvo, do jehož působnosti spadá předmět podnikání podniku, pokud zákon nestanoví jinak. Vnitřní organizace podniku a organizace řízení jsou ve výhradní působnosti podniku. Podnik může stanovit, které vnitřní organizační jednotky se zapíší do obchodního rejstříku jako odštěpné závody. Text zákona vymezuje pojmy založení, vznik, zrušení a zánik podniku, orgány podniku (ředitel, dozorčí rada), práva a povinnosti zakladatele, majetkové postavení a fondy podniku.

Období po listopadu 1989 přineslo také nové formy podnikání, které upravovaly následující normy. Zákonem č. 248/1992 Sb. se řídilo zřizování investičních společností a investičních fondů formou obchodních společností, jejichž předmětem podnikání bylo kolektivní investování vykonávané na základě povolení vydaného Komisí pro cenné papíry. Oba subjekty měly formu akciové společnosti. Kolektivním investováním se rozumělo podnikání, jehož výlučným předmětem činnosti bylo shromažďování peněžních prostředků, jejich ukládání, jakož i zcizování majetkových hodnot, které byly nabyty tímto ukládáním, za jiné majetkové hodnoty; dále též obhospodařování majetku v podílovém fondu a obhospodařování majetku investičního nebo penzijního fondu na základě smlouvy o obhospodařování majetku investičního nebo penzijního fondu investiční společnosti. Obhospodařováním majetku se rozuměla správa majetku a nakládání s ním. Tato činnost mohla být jediným předmětem podnikání investiční společnosti. Tento zákon byl zrušen zákonem č. 189/2004 Sb. a ten pak zákonem č. 240/2013 Sb., platícím dodnes.⁶⁷

---

⁶⁵ Zákon č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby. Zákon č. 119/1995 Sb., kterým se doplňuje zákon č. 111/1990 Sb., o státním podniku, ve znění zákona č. 92/1991 Sb.

⁶⁶ Zatím poslední změna byla publikována zákonem č. 253/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁷ Zákon č. 248/1992 Sb., o investičních společnostech a investičních fondech. Zákon č. 189/2004 Sb., o kolektivním investování. Zákon č. 240/2013 Sb., o investičních společnostech a investičních fondech.

Po roce 1989 byla rovněž právně upravena sféra družstevnictví. Zákon č. 94/1988 Sb. nahradil zákon č. 176/1990 Sb., o bytovém, spotřebním, výrobním a jiném družstevnictví (s účinností od 1. června 1990). Dle tohoto zákona bylo družstvo definováno jako dobrovolné společenství občanů (členů), sdružených ke společné hospodářské a jiné činnosti a k uspokojování a podpoře svých zájmů. Bylo právnickou osobou. Záležitosti družstva řídili členové prostřednictvím členské schůze a volených orgánů družstva v souladu s obecně závaznými právními předpisy a stanovami družstva. Družstvo provozovalo svou činnost samostatně a na vlastní účet; přitom na sebe bralo přiměřené hospodářské riziko. Zákon opět vyjmenovával pojmy: vznik, stanovy, majetek, hospodaření, zánik, sloučení, splnutí, rozdělení, likvidace, orgány družstva (členská schůze nebo valná hromada, představenstvo, kontrolní komise a další orgány družstva dle tohoto zákona a stanov), vnitřní organizace, členství, pracovní vztahy členů, sdružování družstev, družstevní podnik založený jedinou družstevní organizací (§ 37 a 38), vztahy družstva a státu. Platil však krátce, neboť byl 1. ledna 1992 vystřídán novým Obchodním zákoníkem (zákon č. 513/1991 Sb.).

Problematiku družstevnictví zpřesňoval zákon č. 42/1992 Sb., o úpravě majetkových vztahů a vypořádání majetkových nároků v družstvech. Platil pro zemědělská, výrobní, spotřební, bytová a jiná družstva vzniklá do 31. prosince 1991 a týkal se vypořádání majetkových účastí členů a jiných oprávněných osob na majetku družstev, přizpůsobení vnitřních právních poměrů obchodnímu zákoníku, popřípadě přeměny na jinou podnikatelskou formu (transformace) podle transformačního projektu, vypracovaného a schváleného podle tohoto zákona. Stát a družstvo měly právo na vzájemné vypořádání finančních náhrad za nemovitosti, popřípadě jejich zhodnocení nebo znehodnocení, za živý a mrtvý inventář v případech, kdy došlo k úplatnému převodu ze státu na družstvo nebo opačně a nemovitost nebo živý a mrtvý inventář byly předány oprávněné osobě podle zvláštních předpisů. Zákon rovněž stanovil postup transformace. Normu upravily zákony č. 569/1991 Sb., č. 586/1992 Sb. a č. 144/1999 Sb.⁶⁸

Zákon č. 125/2008 Sb. upravoval přeměny obchodních společností a družstev (tj. fúze, rozdělení, převod jmění na společníka, změnu právní formy a přeshraniční přemístění sídla) a zpracovával příslušné předpisy Evropské unie.⁶⁹

Zákon o obchodních korporacích č. 90/2012 Sb. se velmi podrobně zabýval založením, vznikem, změnou, zrušením nebo zánikem jednotlivých obchodních korporací. Obchodními společnostmi byly tímto zákonem: veřejná obchodní společnost a komanditní společnost (souhrnně nazývané osobní společnosti), společnost s ručením omezeným a akciová společnost (souhrnně nazývané kapitálové společnosti), evropská společnost, evropské hospodářské zájmové sdružení. Družstvy byly myšleny: družstvo a evropská družstevní společnost.⁷⁰

Důležitou normou se stal živnostenský zákon č. 455/1991 Sb., upravující podmínky živnostenského podnikání a kontrolující jejich dodržování. Za živnost je považována soustavná

---

⁶⁸ Zákon č. 569/1991 Sb., o Pozemkovém fondu České republiky. Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů. Zákon č. 144/1999 Sb., jímž se mění zákon č. 42/1992 Sb., o úpravě majetkových vztahů a vypořádání majetkových nároků v družstvech.

⁶⁹ Zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev.

⁷⁰ Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích).

činnost provozovaná samostatně, vlastním jménem, na vlastní odpovědnost, za účelem dosažení zisku a za podmínek stanovených tímto zákonem. Živnosti se dělí na ohlašovací (které při splnění stanovených podmínek smějí být provozovány na základě ohlášení; ty se třídí na řemeslné, vázané a volné) a koncesované (které smějí být provozovány na základě koncese, tj. kladného vyjádření příslušného orgánu státní správy). Zákon taxativně vymezil i druhy činností, které živnostmi mohou být a které ne, podmínky pro provozování živností, povinnou odbornou způsobilost pro jednotlivé druhy živností, rozsah, vznik, změnu a zánik živnostenského oprávnění, evidenci v živnostenském rejstříku. Neopomněl ani na živnostenskou kontrolu a správní delikty. Zákon platí s mnoha úpravami dodnes.⁷¹

Postavení podnikatelů, obchodní závazkové vztahy, jakož i některé jiné vztahy s podnikáním související upravil zákon č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník. Podle tohoto zákona podnikatelem je: osoba zapsaná v obchodním rejstříku; osoba, podnikající na základě živnostenského oprávnění; osoba, která podniká na základě jiného než živnostenského oprávnění podle zvláštních předpisů; osoba provozující zemědělskou výrobu, jež je zapsána do evidence podle zvláštního předpisu. Zákon definoval základní instrumenty: obchodní rejstřík (dříve nazývaný podnikový rejstřík), účetnictví podnikatelů, podmínky hospodářské soutěže, obchodní závazkové vztahy mezi podnikateli, ale především jednotlivé druhy obchodních společností (tj. veřejná obchodní společnost, komanditní společnost, společnost s ručením omezeným, akciová společnost) a družstvo. Pokud některé problémy nebylo možné řešit podle obchodního zákoníku, postupovalo se podle předpisů práva občanského. Normu nahradil zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Ten se týká v § 118 až 209 obecně právnických osob, veřejných rejstříků právnických osob, vznikem a účelem ustavení (vzniku), názvem, sídlem, orgány právníké osoby, jednáním (zastupováním) za právníkou osobu, zrušením, přeměnou, zánikem a likvidací právníké osoby. § 420 až 435 se zabývají pojmy: podnikatel (ten, kdo samostatně vykonává na vlastní účet a odpovědnost výdělečnou činnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisku), obchodní firma (jméno, pod kterým je podnikatel zapsán do obchodního rejstříku) a zastoupení podnikatele. V § 502 objasňuje pojem obchodní závod (organizovaný soubor jmění, který podnikatel vytvořil a který z jeho vůle slouží k provozování jeho činnosti; závod tvoří vše, co zpravidla slouží k jeho provozu), § 503 pobočka (taková část závodu, která vykazuje hospodářskou a funkční samostatnost a o které podnikatel rozhodl, že bude pobočkou; je-li zapsána do obchodního rejstříku, jedná se o odštěpný závod), § 504 obchodní tajemství (tvoří konkurenčně významné, určitelné, ocenitelné a v příslušných obchodních kruzích běžně nedostupné skutečnosti, které souvisejí se závodem a jejichž vlastník zajišťuje ve svém zájmu odpovídajícím způsobem jejich utajení), § 514 až 544 cenný papír (listina, se kterou je právo spojeno takovým způsobem, že je po vydání cenného papíru nelze bez této listiny uplatnit ani převést), § 545 až 654 pojmy z oblasti právní skutečnosti (právní jednání, právní události, promlčení a prekluze).

---

⁷¹ Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon). Zatím jediné úplné, ale dnes již zastaralé znění bylo publikováno jako č. 374/2004 Sb., Úplné znění zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), jak vyplývá z pozdějších změn.

Informace o právnických a fyzických osobách vyvíjejících podnikatelskou činnost, o podnicích a některé údaje zapisované do obchodního rejstříku je povinné zveřejňovat v Obchodním věstníku jakožto veřejném rejstříku (informačním systému veřejné správy vedeném v elektronické podobě). Byl zřízen nařízením vlády č. 63/1992 Sb., které bylo nahrazeno nařízením vlády č. 503/2000 Sb. a č. 351/2013 Sb.⁷²

Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, upravuje zápisy údajů do spolkového rejstříku, nadačního rejstříku, rejstříku ústavů, rejstříku společenství vlastníků jednotek, obchodního rejstříku a rejstříku obecně prospěšných společností. Byl změněn zákonem č. 192/2016 Sb.⁷³

Ne vždy bylo podnikání úspěšné. Na tuto situaci reagoval zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání. Účelem tohoto zákona bylo uspořádání majetkových poměrů dlužníka (právníká osoba nebo fyzická osoba – podnikatel), jenž se ocitl v úpadku. Nejprve byl změněn zákonem č. 122/1993 Sb. a poté nahrazen insolvenčním zákonem č. 182/2006 Sb.⁷⁴

2.6 Vývoj spisové služby u hospodářských organizací

Písemnosti podniků a firem se začínaly vyhotovovat a dlouhodoběji uchovávat v době, kdy byli majitelé z důvodu legislativy nuceni mít doklady o jejich vzniku a majetkoprávních poměrech, v době, kdy podnikání bylo prováděno v budovách (prostorách), které nebyly firemním majetkem, nebo se podnikání natolik rozrostlo, že bylo potřeba jej důkladněji zaznamenat (zdokumentovat). V souvislosti se zvětšováním množství dokumentů vznikl požadavek je nějakým způsobem evidovat, vnášet do manipulace s nimi a do jejich ukládání řád neboli systém. Spisová služba či výkon spisové služby je dle platného zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zajištění odborné správy dokumentů vzniklých z činnosti původce, popřípadě z činnosti jeho právních předchůdců, zahrnující jejich řádný příjem, evidenci, rozdělování, oběh, vyřizování, vyhotovování, podepisování, odesílání, ukládání a vyřazování ve skartačním řízení, a to včetně kontroly těchto činností. Dodržování této interpretace v její plné šíři jistě nemůžeme očekávat u podniků a firem v celém námi sledovaném období. Zajištění tohoto organického pracovního procesu v rámci podniku či firmy bylo do poloviny 20. století plně v kompetenci původce. U menších podniků a firem lze normy upravující nakládání s písemnostmi těžko hledat. U větších se v 1. polovině 20. století můžeme již s jakousi regulovanou spisovou službou ve formě kancelářských řádů, jednacích řádů, instrukcí, interních směrnic apod. setkat, s vývojem spisové služby u státních úřadů se ale tato situace nedá srovnat. Zásahy státu formou zákonů, vládních nařízení či ministerských (resortních, oborových) směrnic nastoupily, na rozdíl od spisové služby ve veřejné správě, až na konci 40. let 20. století. Nezastupitelnou roli sehrála i

---

⁷² Nařízení vlády č. 63/1992 Sb., o Obchodním věstníku. Nařízení vlády č. 503/2000 Sb., o Obchodním věstníku. Nařízení vlády č. 351/2013 Sb., kterým se určuje výše úroků z prodlení a nákladů spojených s uplatněním pohledávky, určuje odměna likvidátora, likvidačního správce a člena orgánu právnické osoby jmenovaného soudem a upravují některé otázky Obchodního věstníku a veřejných rejstřících právnických a fyzických osob.

⁷³ Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Zákon č. 192/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 111/2009 Sb., o základních registrech, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

⁷⁴ Zákon č. 122/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, a dalšími zákony. Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

osvěta a informovanost pomocí odborné literatury o spisové službě, například práce Ladislava Svatušky, Františka Cigánka či kolektivu autorů pod vedením Františka Faita.⁷⁵ Jakýsi podrobnější vývoj spisové služby lze tak podchytit až po roce 1945, přičemž je nutné mít na paměti neustálou vazbu spisové služby na organizaci a formu jejího zřízení. Pro charakteristiku prvních let po roce 1945 je vhodné citovat Františka Cigánka: „Časté reorganizace všech odvětví a změny vnitřní struktury podniků znamenaly objektivní zhoršování předpokladů pro zavedení a dodržování určitého systému spisové evidence.“⁷⁶ Stav a vývoj spisové služby ve 40. až 60. letech 20. století též velmi kriticky popisovali Tomáš Fiala v článku Spisová služba v posledních dvaceti letech a Václav Šolle ve svém článku Problematika právní úpravy spisové služby.⁷⁷

Od 30. let, zejména pak od konce 40. let 20. století byl nejčastěji doporučován a používán desetinný systém třídění. Písemnosti byly roztříděny dle svého obsahu do jednotlivých věcných hesel a jednotlivým heslům přiřazena desetinná číselná soustava. Veškeré činnosti organizace a z nich vzniklé dokumenty se tak rozdělovaly do 10 tříd (označených číslicemi 0 až 9), z nichž každá se dělila na 10 podtříd, každá podtřída na 10 řad a ty se pak podle stejného systému mohly dále členit. Při vytváření věcných hesel se vycházelo od pojmů obecných k pojmům užším. Zásadou bylo, že významově příbuzné pojmy byly vždy na stejné úrovni. Jednotlivé soubory (třída, podtřída, řada, podřadí, skupina, podskupina,...) neměly označovat organizační útvary, ale agendy (věcné skupiny). Seznam takto uspořádaných hesel tvořil spisový plán, přičemž několikamístné desetinné znaky označující příslušná hesla byly jednotlivými spisovými značkami. Vnitřní instrukce popisující výkon spisové služby v dané organizaci se už tehdy nazývala spisový řád, jehož součástí byl spisový a skartační plán. Tento desetinný systém třídění propagoval i Ladislav Svatuška.⁷⁸

Další systémy třídění používaly písmena nebo kombinovaly písmena s číslicemi, čímž vzniklo mnohem více možností dělení, než je tomu u desetinného třídění. Rozlišovala se velká a malá písmena, arabská i římská čísla. Můžeme se setkat s tříděním, kdy byla jednotlivá věcná hesla seřazena abecedně. Běžné bylo chronologicko-numericke (přírůstkové) ukládání dokumentů podle čísel jednacích v rámci útvarů či celých organizací. Desetinný a abecední systém třídění byly uzavřenými systémy, neboť počet skupin byl omezen deseti čísly či písmeny abecedy. Věcný systém s použitím libovolných kombinací čísel a písmen byl označován za otevřený. Vytvořit spisový plán, který vycházel z organizační struktury, se radilo jen stabilním

---

⁷⁵ Ladislav Svatuška, Příručka spisové dokumentace: uspořádání písemností v podnicích, úřadech atd. Praha 1948. Bohumil Klobása – Ladislav Svatuška, Sekretářská praxe. Praha 1968. František Cigánek, Spisová služba ve státní správě a v hospodářství. Praha 1967. František Fait (ed.), Spisovny v denní praxi. Praha 1969. Karel Pavelka-Ladislav Svatuška, Moderní sekretariát vedoucího. Praha 1970.

⁷⁶ František Cigánek, Stav, problémy a perspektivy podnikového archivnictví. SAP, 15, 1965, č. 2, s. 49.

⁷⁷ F. Fait (ed.), Spisovny v denní praxi, s. 21-43.

⁷⁸ Ladislav Svatuška, Dokumentace a desetinné třídění v praxi hospodářské, právní, správní, sociální a organizační. Praha 1947. Ladislav Svatuška, Spisový plán pro hospodářskou samosprávu. Praha 1948. Ladislav Svatuška, Ukládání písemností v podnicích. Podniková organizace. Časopis pro ekonomiku, řízení a organizaci průmyslu, 15, 1961, č. 2, s. 73-76. Ladislav Svatuška – Zdeněk Doležal, Spisový plán pro podniky: uspořádání podnikových písemností podle desetinného třídění: tabulky zvláštního desetinného třídění písemností: pracovní postup pro vyřizování písemností. Praha 1947. Ladislav Svatuška – Zdeněk Doležal, Spisový plán pro řemeslo, obchod a družstva: uspořádání podnikových písemností podle desetinného třídění. Praha 1948. Ladislav Svatuška – Karel Svatuška, Spisový plán pro peněžní ústavy. Praha 1948.

organizacím, aby nedocházelo k jeho častým úpravám po každé větší organizační změně. Systémy ukládání písemností a spisovými plány se zabýval Jaroslav Vrbata v článku Spisový plán.⁷⁹

Prvním výraznějším zásahem státu v oblasti spisové služby bylo vydání norem v roce 1949, konkrétně ČSN 1411–1949 Spisový a archivní řád pro podniky a ČSN 1412–1949 Spisový plán pro podniky. Zde vytvořený jednotný spisový plán pro průmyslové podniky také vycházel z desetinného třídění, neboť se na jeho tvorbě podílel výše zmíněný Ladislav Svatuška. Rozdíly v jednotlivých odvětvích byly ale natolik velké, že musel být podle potřeb podniku výrazně upravován, a tak se postupně od desetinného systému ustupovalo.

Následovala vyhláška ministerstva vnitra č. 62/1953 Ú. l., o zásadách pro vyřazování (skartaci) písemností, na jejímž základě byly vydávány resortní skartační směrnice, jejichž součástí měl být i skartační plán. V článku 1 odstavci 8 se ke spisové službě uvádí: „V zájmu urychleného provádění vyřazovacích prací úřady, orgány, zařízení a podniky dbají o to, aby v oboru jejich působnosti byla prováděna řádná spisová evidence a pečováno o vhodné uložení písemností“. Výsledný efekt – vydané skartační řády a přístup ke spisové službě – nebyl ale ve všech resortech stejně uspokojivý.

V Archivním časopise byl vydán Přehled platných předpisů upravujících archivní a spisovou službu a skartaci (stav k 1. 1. 1965).⁸⁰ Je tvořen seznamem základních a obecných předpisů, seznamem resortních předpisů, rozčleněným dle jednotlivých ministerstev a ústředních institucí, soupisem předpisů pro společenské organizace a zvláště pokyny pro speciální druhy písemností. Tento přehled však přestal být záhy aktuální, a to díky vydání vyhlášky předsedy vlády č. 75/1966 Sb., rušící plošně téměř všechny předpisy vydané k 31. prosinci 1965, které nebyly otištěny ve Sbírce zákonů nebo v Úředním listě (Úředním věstníku).⁸¹ V příloze této vyhlášky (tzv. oznámení) je naopak uveden konkrétní seznam těch, které byly ponechány v platnosti. Problémem, který předpis týkající se spisové služby a archivnictví byl zrušen, a který naopak zůstal v platnosti, se zabývá ve svém článku Jaromír Charous.⁸² Vlastní texty mnoha resortních směrnic je možno nalézt v pozůstalosti Ladislava Svatušky.⁸³

Vyhláška ministra vnitra č. 153/1956 Ú. l., o archivech hospodářských a rozpočtových organizací, stanovila, že každá hospodářská a rozpočtová organizace je povinna zajistit po stránce organizační, prostorové i personální archivní službu v oboru své činnosti, uchovávat a zpracovávat písemnosti vzniklé ze své činnosti i činnosti svých předchůdců. Spisové služby se týkal § 7 odstavec 1 písmeno e), ukládající podnikovému archiváři dohlížet na dodržování zásad spisové evidence, a dle § 10 měla být zavedena jednotná evidence spisů, výkresů a jiného

⁷⁹ F. Fait (ed.), Spisovny v denní praxi, s. 45-66.

⁸⁰ (autor neuveden), Přehled platných předpisů upravujících archivní a spisovou službu a skartaci (stav k 1. 1. 1965). AČ, 15, 1965, č. 1, samostatná příloha, 8 s. Opravy a doplňky k „Přehledu...“. AČ, 15, 1965, č. 3, obálka. Doplňky k „Přehledu...“. AČ, 16, 1966, č. 2, samostatná příloha, 1 s.

⁸¹ Vyhláška předsedy vlády č. 75/1966 Sb., o zrušení směrnic, instrukcí, výnosů a jiných obdobných předpisů některých ústředních orgánů státní správy.

⁸² Jaromír Charous, Skartační směrnice a jejich dnešní platnost. AČ, 17, 1967, č. 1, s. 36-39.

⁸³ Národní archiv, Svatuška Ladislav, Dr., 1943 1965, NAD 1155, AP č. 771, Tomáš Kalina, 1971.

technického a dokumentačního materiálu v podnicích tak, aby byly řádně podchyceny všechny spisy a uchovány celky písemností podle jednotlivých organizačních útvarů.

Taktéž v roce 1956 vydaný Návod pro práci podnikového archiváře se problému spisové služby dotkl jen letmo.⁸⁴ V článku 4 se řeší výběr z dokumentů uložených v podnikovém archivu a skartační řízení.

Nedostatky ve vedení spisové služby u původců přetrvávaly. Neutěšenou situaci charakteristickou nárůstem byrokracie a nadměrnou produkcí písemností řešila Státní komise pro řízení a organizaci vydáním metodického pokynu Rámcové zásady pro organizaci spisové služby platného pro všechna ministerstva, ústřední úřady, národní výbory i podniky (projednáno na zasedání komise dne 26. října 1965). Zásady byly zveřejněny s obsáhlým komentářem Františka Cigánka.⁸⁵ Zde se už objevují základní pojmy a jsou popsány základní postupy z oblasti spisové služby.

Dalším počinem v pořadí byla vyhláška ministerstva vnitra ČSR č. 96/1972 Sb., o podnikových archivech. Dle § 2 podnikové archivy dohlížejí na dodržování předpisů o spisové evidenci a na vyřazování (skartaci) písemností. § 13 odstavec 2 ukládal podnikovému archiváři dohlížet na dodržování předpisů o spisové evidenci a na vyřazování (skartaci) písemností v organizaci i v jejích organizačních složkách. Povinností pro ústřední orgány bylo vydávat po projednání s ministerstvem vnitra vzorové spisové řady a skartační směrnice pro organizace v oboru své působnosti (dle § 14). Uvedená vyhláška byla nahrazena vyhláškou ministerstva vnitra ČSR č. 118/1974 Sb., o podnikových archivech, která se ovšem o dohledu na chod spisové služby již nezmiňuje.

Spisové služby se týkal § 6 zákona č. 97/1974 Sb., o archivnictví, kde se v odstavci 1 uvádí: „Státní orgány a socialistické organizace zajišťují odbornou správu písemností, které vzešly z jejich činnosti, popřípadě z činnosti jejich předchůdců (včetně písemností došlých), a dbají o řádnou spisovou evidenci, o účelné a bezpečné uložení písemností a o jejich řádné vyřazování při skartačním řízení.“ V jeho novele č. 343/1992 Sb., kterou se mění a doplňuje zákon České národní rady č. 97/1974 Sb., o archivnictví, byl nahrazen výčet původců za: státní orgány, obce, jiné právnické osoby, jakož i fyzické osoby při provozování podnikatelské činnosti.

Dle § 4 odstavce 1 vyhlášky ministerstva vnitra ČSR č. 117/1974 Sb., kterou se stanoví kritéria pro posuzování písemností jako archiválií a podrobnosti skartačního řízení, bylo opětovně povinností ústředních orgánů vydat pro sebe a své přímo řízené složky skartační řady.

Následkem toho byly vydány například tyto resortní (oborové) spisové řady, spisové plány nebo alespoň spisové rejstříky: Průmysl papíru a celulózy VHJ – Skartační rejstřík (1974), Zásady spisových řádů a skartační řád organizací spotřebního družstevnictví (publikován ve Věstníku Českého svazu spotřebních družstev ze dne 15. 12. 1975), Federální ministerstvo paliv a energetiky – Skartační řád (1976), Typový seznam písemností organizací zahraničního obchodu (vydal SÚA v Praze, 1976), Federální ministerstvo paliv a energetiky – Vzorový spisový a

---

⁸⁴ Návod pro práci podnikového archiváře. Praha 1956.

⁸⁵ F. Cigánek, Spisová služba ve státní správě a v hospodářství. Praha 1967.

skartační řád pro koncernové organizace v resortu paliv a energetiky (1977), Skartační řád pro výrobní družstva a podniky řízené Českým svazem výrobních družstev (1977), Spisový řád Českého svazu výrobních družstev – vnitřní směrnice č. 3 ze dne 30. 6. 1977, Vzorový skartační řád krajských podniků vodovodů a kanalizací v ČSR (1979), Federální ministerstvo hutnictví a těžkého strojírenství – Skartační řád se skartačním rejstříkem (1978), Spisový a skartační řád koncernu Československý uranový průmysl (1978), České energetické závody – koncern – Spisový a skartační řád, spisový a skartační plán (1978), Federální ministerstvo všeobecného strojírenství – Skartační řád se skartačním rejstříkem (1979), Federální ministerstvo dopravy – Skartační řád pro vyřazování písemností v působnosti federálního ministerstva dopravy (1979), Československé státní lázně a zřídla, generální ředitelství pro ČSR, Praha – Vzorový skartační řád pro řízené organizace (1981), Federální ministerstvo spojů – Skartační řád se skartačním rejstříkem (1981), Seznam písemností charakteru A pro organizace zahraničního obchodu (vydal SÚA v Praze, 1981), Spisový a skartační řád podniku místního stavebnictví (1981), Ministerstvo obchodu – Směrnice ze dne 30. 8. 1984, kterou se vydává skartační řád (Věstník ministerstva obchodu ČSR ze dne 4. 10. 1984), Ministerstvo stavebnictví – Skartační řád orgánů a organizací resortu stavebnictví ČSR (1985), Federální ministerstvo elektrotechnického průmyslu – Skartační řád se skartačním rejstříkem (1987), České plynárenské podniky koncern Praha – Spisový a skartační řád (1988) a další. Směrnice vydané centrálně pro všechny organizace resortu však měly rámcový charakter a bylo třeba na ně pohlížet jako na obecnou pomůcku; vzor, ze kterého měly vycházet podniky při zpracování vlastních spisových řádů.⁸⁶

V současné době je legislativním základem pro výkon spisové služby zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Ten rozdělil původce na veřejnoprávní a soukromoprávní. Na veřejnoprávní původce se vztahují §

---

⁸⁶ Z dalších resortních (oborových) spisových řádů, spisových plánů či spisových rejstříků vzniklých před vydáním vyhlášky ministerstva vnitřní ČSR č. 117/1974 Sb. uvádíme například: Ministerstvo paliv a energetiky – Ukládání archivního materiálu ministerstva paliv (příkaz ministra č. 42 ze dne 10. 11. 1958), Směrnice č. 6 ze dne 21. 1. 1959 pro vyřazování (skartaci) písemností v oboru působnosti ministerstva paliv; Ministerstvo hutního průmyslu a rudných dolů – Směrnice pro organizaci spisové služby, archivní řád, směrnice pro vyřazování písemností (příkaz ministra hutního průmyslu a rudných dolů č. 18/1959), Skartační plán a skartační rejstřík resortu ministerstva hutního průmyslu a rudných dolů ze dne 28. 4. 1961; Ministerstvo chemického průmyslu – Směrnice pro podnikové archivy (příkaz ministra chemického průmyslu č. 32/1952), Směrnice pro vyřazování (skartaci) písemností (příkaz ministra chemického průmyslu č. 27/1961), Spisový řád a rámcový spisový plán pro organizace podřízené ministerstvu chemického průmyslu (instrukce ministra chemického průmyslu č. 18/1964); Ministerstvo dopravy – Směrnice pro vyřazování (skartaci) písemností v oboru působnosti ministerstva dopravy (1960), Směrnice pro vyřazování písemností působnosti Federálního ministerstva dopravy ze dne 4. 10. 1973; Ministerstvo stavebnictví – Směrnice pro skartaci (vyřazování) písemností (Sbírka instrukcí Ministerstva stavebnictví č. 34/1960), Typový spisový řád pro organizace řízené ministerstvem stavebnictví (1965); Ministerstvo spotřebního průmyslu – Typový spisový řád, pokyn ministra spotřebního průmyslu č. 204 (Sbírka instrukcí Ministerstva spotřebního průmyslu, částka 59/1963); Ministerstvo potravinářského průmyslu – Směrnice pro vyřazování (skartaci) písemností v oboru ministerstva potravinářského průmyslu a výkupu zemědělských výrobků (1957); Ministerstvo vnitřního obchodu – Směrnice pro vyřazování (skartaci) písemností v oboru působnosti ministerstva vnitřního obchodu (1953), Zásady spisových řádů podniků (organizací) vnitřního obchodu (Věstník ministerstva vnitřního obchodu č. 24/1960), Směrnice ministerstva vnitřního obchodu pro ukládání a vyřazování (skartaci) písemností u organizací vnitřního obchodu (Věstník ministerstva vnitřního obchodu č. 6/1962); Ministerstvo místního hospodářství – Směrnice a skartační plán ministerstva místního hospodářství pro vyřazování (skartaci) písemností v podnicích a organizacích místního hospodářství (Provozní zpravodajství č. 19/1957 příloha); Ústřední rada družstev – Usnesení představenstva Ústřední rady družstev o skartaci písemností řízených Ústřední radou družstev (Věstník Ústřední rady družstev č. 2/1968). Za uvedené citace děkujeme PhDr. Antonínovi Barcuchovi.

63 až 70 a přílohy č. 1 (Dokumenty vzniklé z činnosti obchodních společností, družstev s výjimkou družstev bytových a notářů, které jsou tito za podmínek stanovených tímto zákonem povinni uchovávat a umožnit z nich výběr archiválií) a č. 2 (Dokumenty, které budou podle obsahu vždy předloženy k výběru za archiválie). Z veřejnoprávních původců patří do okruhu působnosti této metodiky státní podniky. Soukromoprávní původci již nemusí vést spisovou službu a vyhotovovat spisové řády, jejich povinností je pouze uchovávat a nabídnout k výběru mimo skartační řízení dokumenty v přílohách č. 1 a č. 2 archivního zákona. Soukromoprávními původci patřícími do sféry této metodiky jsou všichni podnikatelé zapsaní v obchodním rejstříku, novelou archivního zákona č. 167/2012 Sb., byli zúženi na obchodní společnosti a družstva s výjimkou bytových družstev. Od prvního zveřejnění archivního zákona bylo vydáno několik vyhlášek o podrobnostech výkonu spisové služby.⁸⁷ Požadavky, které musí splňovat informační systém sloužící k výkonu spisové služby v elektronické podobě, jsou formulovány v Národním standardu pro elektronické systémy spisové služby, vydaném Ministerstvem vnitra.⁸⁸

Z praxe předarchivního dohledu je patrné, že současné podniky motivuje k výkonu spisové služby mnohem více než výše uvedené zákony a vyhlášky technická norma ČSN EN ISO 9001 Systémy managementu kvality – Požadavky, která je českou verzí mezinárodní normy EN ISO 9001 Quality management systems – Requirements. Tato norma specifikuje požadavky pro prokazování schopnosti trvale poskytovat produkty a služby, které splňují požadavky zákazníka i příslušné legislativy. Všechny požadavky mají být aplikovatelné v jakékoliv organizaci bez ohledu na její typ nebo velikost nebo na produkty služby, které poskytuje. V únoru 2016 vyšlo v naší republice již její páté vydání. Souvisí též s dalšími normami, na něž je v dalším textu odkazováno, např. ČSN EN ISO 9000 Systémy managementu kvality – základní principy a slovník, ČN ISO 9004 Řízení udržitelného úspěchu organizace – Přístup managementu kvality.

Po celé sledované období je vidět diferenciaci přístupu k písemnostem účetní povahy. Již dle Všeobecného obchodního zákoníku (zákon č. 1/1863 ř. z., Titul čtvrtý. O obchodních knihách, č. 28) pro soukromé firmy platilo, že musely vést knihy evidující jejich obchody a jmění, uchovávat obchodní korespondenci přijatou, vyhotovovat opisy korespondence odeslané a zapisovat je chronologicky do knihy přepisů. Jako samostatná kategorie se písemnosti účetní povahy opět objevily ve vládním nařízení č. 41/1952 Sb., kterým se stanoví zásady pro vedení účetní evidence (účetní zásady), kde se „ukládání a úschovy“ týkají § 90 až 92. Jsou zde uvedeny skartační lhůty pro základní typy účetních dokumentů a povinnost je ukládat odděleně od jiných písemností (do „účetního archivu“) a k jejich evidenci vést archivní knihu. Výše uvedený předpis byl nahrazen vládním nařízením č. 30/1958 Sb., vyhláškou ministerstva financí č. 102/1958 Ú. l., nařízením vlády č. 153/1971 Sb. a nakonec nařízením vlády č. 136/1989 Sb., který zrušuje předchozí normy, vyjmenovává jednotlivé typy písemností

---

⁸⁷ Vyhláška č. 646/2004 Sb., o podrobnostech výkonu spisové služby. Vyhláška č. 191/2009 Sb., o podrobnostech výkonu spisové služby. Vyhláška č. 259/2012 Sb., o podrobnostech výkonu spisové služby. Vyhláška č. 283/2014 Sb., kterou se mění vyhláška č. 259/2012 Sb., o podrobnostech výkonu spisové služby.

⁸⁸ Národní standard pro elektronické systémy spisové služby. Věstník Ministerstva vnitra č. 101/2010. Nové znění, Věstník Ministerstva vnitra č. 64/2012 (část II), příp. též ISO 9001. Podrobněji o této problematice též Miroslav Kunt-Tomáš Lechner, Spisová služba. Praha 2015, s. 24-51.

informační soustavy (především účetní povahy) a stanovuje lhůty pro jejich uchování.⁸⁹ Samotná účetní osnova jakožto seznam, na jehož základě si účetní jednotka sestavuje svůj účtový rozvrh, je jakýmsi spisovým plánem vytvořeným na základě desetinného třídění, neboť ji tvoří seznam účtů rozdělených do deseti účtových tříd, které se dále dělí do účtových skupin.

I u dalších typů písemností či agend, například kádrových materiálů, technické dokumentace či utajovaných písemností, je možné se setkat se zvláštními zásadami pro jejich evidenci a manipulaci.

2.7 Abecední seznam forem fungování podniků

akciová společnost

Společnost, jejíž základní kapitál je rozvržen na podíly (akcie) o určité jmenovité hodnotě. Akcie je cenným papírem, s nímž jsou spojena práva akcionáře jako společníka podílet se podle zákona a stanov společnosti na jejím řízení, jejím zisku a na likvidačním zůstatku při zániku společnosti. Společnost odpovídá za porušení svých závazků celým svým majetkem. Akcionář (podílník) neručí za závazky společnosti osobně, má jen povinnost uhrazovací, tj. musí uhradit kapitálový vklad podle počtu upsaných akcií. Základní kapitál k založení společnosti musí být ve výši přiměřené cílům společnosti složen před zápisem do obchodního (podnikového) rejstříku. Vklad nemůže být vyplacen v době existence společnosti. V názvu mají většinou uvedeno „akciová společnost“ (případně zkratku „a. s.“). Organizační záležitosti jsou zakotveny ve stanovách, které obsahují název a sídlo společnosti, předmět podnikání, dobu trvání, výši kapitálu a jeho rozdělení na akcie, druhy akcií a jejich nominální hodnotu, zásady bilance rozdělování čistého zisku, práva a povinnosti akcionářů a orgány správy, tj. představenstvo (správní rada), dozorčí rada a valná hromada. Představenstvo řídí společnost a svolává valnou hromadu (ustavující, řádnou nebo mimořádnou). Řádná valná hromada schvaluje jednou ročně účetní uzávěrku. Kontrolní funkce mají dozorčí rada a revizoři účtů.⁹⁰

akciové uspořádání holdingového typu (viz holding)

Akciová společnost s dceřinými akciovými společnostmi s plnou právní a ekonomickou subjektivitou. Vznikaly od 90. let 20. století, známé jsou však i případy z období meziválečného.⁹¹

dílňny

---

⁸⁹ Vládní nařízení č. 30/1958 Sb., kterým se stanoví zásady pro účetní evidenci (účetní zásady). Vyhláška ministerstva financí č. 102/1958 Ú. l., o účetní evidenci hospodářských, rozpočtových a jiných organizací. Nařízení vlády č. 153/1971 Sb., o informační soustavě organizací. Nařízení vlády č. 136/1989 Sb., o informační soustavě organizací.

⁹⁰ Legislativa viz č. 253/1852 ř. z., č. 1/1863 ř. z., č. 114/1873 ř. z., č. 175/1899 ř. z., č. 465/1920 Sb. z. a n., č. 211/1924 Sb. z. a n., č. 134/1944 Sb. z. a n., č. 243/1949 Sb., č. 109/1964 Sb., č. 104/1990 Sb., č. 92/1991 Sb., č. 513/1991 Sb., č. 248/1992 Sb., č. 90/2012 Sb.

⁹¹ Např. Ružomberská továrna na celulózu a papír akciová společnost, Železářny Rotava – Nejdek, akciová společnost.

Větší provozy v závodech se dělí na dílny.

družstevní podnik

Družstevní podnik může založit družstvo, svaz družstev, ústřední rada družstev nebo několik těchto družstevních organizací společně. Hospodaří s majetkem družstva, který mu byl svěřen při jeho založení na základě zřizovací listiny, a s majetkem nabytým svou činností. Provozuje svoji činnost samostatně. Družstevní podnik neodpovídá za závazky zřizující družstevní organizace a naopak. Může se členit na závody, případně odštěpné závody zapsané v obchodním (podnikovém, do roku 1950 společenstevním) rejstříku. Vnitřní organizace, způsob řízení a činnost upravuje statut vydaný družstevní organizací, která družstevní podnik zřídila. V čele stojí jediný vedoucí (ředitel), jmenovaný zakladatelem.⁹²

družstvo

Družstvo je základním článkem družstevnictví, společenstvím neuzavřeného počtu osob založeným za účelem podnikání nebo zajišťování hospodářských, sociálních anebo jiných potřeb svých členů. Je právnickou osobou zapsanou v obchodním (dříve podnikovém) rejstříku, vystupuje v právních vztazích svým jménem a nese odpovědnost za závazky z těchto vztahů vyplývající celým svým majetkem. V názvu musí mít označení „družstvo“. Členové neručí za závazky družstva, řídí a kontrolují činnost družstva prostřednictvím členské schůze a volených orgánů v souladu s obecně závaznými právními předpisy a stanovami. Základním interním dokumentem jsou stanovy družstva, které obsahují základní identifikační údaje a způsob vzniku družstva, práva a povinnosti členů k družstvu a družstva k členům, výši základního členského vkladu a dalších poplatků a způsob placení, orgány družstva, způsob použití zisku a úhrady ztrát, tvorbu rezerv. Orgány družstva jsou valná hromada (členská schůze svolávaná minimálně jednou ročně), představenstvo (tvořeno předsedou, náměstkem, členy) a dozorčí rada. Valná hromada volí předsedu a členy dozorčí rady, schvaluje roční účty a bilance a změny ve stanovách družstva. Dozorčí rada dohlíží na vedení obchodu představenstvem, kontroluje roční zúčtování družstva, vyhodnocuje bilanci a návrhy na rozdělení zisku, má rozhodující slovo při koupi či prodeji nemovitého majetku, uzavírání nájemních smluv a finančních půjček.⁹³

holding

Holding je sdružení obchodních korporací, z nichž jedna korporace (mateřská) bez právní subjektivity řídí ostatní korporace (dceřiné) s plnou právní a ekonomickou subjektivitou prostřednictvím vlastnictví rozhodujícího kapitálového podílu nebo na základě jiných skutečností. Všechny korporace tvořící holding jsou právně samostatnými subjekty, holding sám právní subjektivitu nemá. Korporace tvořící holding mají nejčastěji právní formu akciové společnosti, proto se můžeme setkat i s názvem akciové uspořádání holdingového typu.⁹⁴

⁹² Legislativa viz zákony č. 94/1988 Sb., č. 176/1990 Sb., č. 513/1991 Sb.

⁹³ Legislativa viz č. 70/1873 ř. z., č. 133/1903 ř. z., č. 279/1924 Sb. z. a n., č. 116/1935 Sb. z. a n., č. 187/1948 Sb., č. 53/1954 Sb., č. 20/1956 Sb., č. 109/1964 Sb., č. 94/1988 Sb., č. 176/1990 Sb., č. 513/1991 Sb., č. 569/1991 Sb., č. 42/1992 Sb., č. 144/1999 Sb., č. 125/2008 Sb., č. 90/2012 Sb.

⁹⁴ Legislativa viz § 71 až 91 zákona č. 90/2012 Sb.

kartel

Právně samostatné podniky z určitého odvětví či oboru, které mezi sebou uzavírají kartelovou dohodu sloužící k účinnému ovládnutí trhu. Vzájemně se zavazují omezit nebo vyloučit volnou soutěž především pomocí úpravy výroby, odbytu a obchodních podmínek.⁹⁵

komanditní společnost

Společnost je založena, jestliže alespoň dvě osoby uzavřou společenskou smlouvu o provozování podnikatelské činnosti pod společným obchodním názvem a s tím, že odpovědnost za závazky společnosti alespoň u jednoho člena je neomezená (osobně ručící společník – komplementář), s ostatními osobně ručícími společníky nerozdílná, a odpovědnost jiného člena (komanditista, komandista) je omezena výší jeho majetkového vkladu. Správu společnosti obstarává komplementář, jen ve výjimečných případech komanditista, pokud je to uvedeno ve smlouvě. Komanditista není oprávněn ani povinen společnost spravovat, má však právo kontroly nad činností společnosti, především prostřednictvím valné hromady. Usnesení valné hromady vykonává dozorčí rada. Komanditista, který vstoupí do již existující obchodní společnosti, ručí za veškeré závazky, které společnost přijala před jeho vstupem.⁹⁶

komanditní společnost na akcie

Společnost, ve které alespoň jeden společník ručí osobně a neomezeně za závazky společnosti (komplementář), ostatní vlastní pouze vklady ve formě akcií (komanditisté).⁹⁷

kombinát

Sdružení několika národních podniků (výjimečně i trustů), jejichž činnost na sebe navazuje nebo se doplňuje a jejichž spojením lze vytvořit potřebný souvislý provoz. Kombináty existovaly již před rokem 1945, pak byly zrušeny a opět povoleny zákonem č. 51/1955 Sb.⁹⁸

koncern

Do roku 1945: Sdružení podniků, jejichž právní samostatnost je omezena smlouvami o rozsahu výroby, odbytu a dalších podmínkách hospodaření. Forma monopolu. Předstupěň trustu. Po roce 1958: Jedna z forem organizace výrobních hospodářských jednotek. Člení se na koncernové podniky a koncernové účelové organizace, které vyvíjejí hospodářskou činnost v rozsahu vymezeném předmětem činnosti stanoveném ve zřizovací listině a statutu. Vztahy uvnitř upravuje organizační řád. V čele stojí generální ředitel, řízením ucelených úseků činnosti jsou pověřeni odborní ředitelé. Poradním orgánem generálního ředitele je ředitelská rada.⁹⁹

národní podnik

---

⁹⁵ Legislativa viz č. 141/1933 Sb. z. a n., č. 245/1937 Sb. z. a n., č. 65/1938 Sb. z. a n.

⁹⁶ Legislativa viz č. 1/1863 ř. z., č. 109/1964 Sb., č. 513/1991 Sb., č. 90/2012 Sb.

⁹⁷ Legislativa viz č. 1/1863 ř. z., č. 465/1920 Sb. z. a n., č. 134/1944 Sb. z. a n., č. 109/1964 Sb.

⁹⁸ Legislativa viz č. 51/1955 Sb.

⁹⁹ Legislativa viz č. 181/1941 Sb. z. a n., č. 109/1964 Sb., č. 91/1974 Sb.

Samostatná právnická osoba tvořená jedním nebo více závody jako místními jednotkami bez právní a hospodářské samostatnosti. Větší závody se dále dělí na provozy a ty na dílny. Součástí názvu je „národní podnik“ či zkratka „n. p.“. Vnitřní organizaci upravuje organizační řád. V čele stojí ředitel, jmenovaný nadřízeným orgánem, a představenstvo, zčásti jmenované ústředním orgánem a zčásti volené zaměstnanci podniku, jeho předsedou je ředitel. Ředitel podniku je současně vedoucím základního závodu a správa základního závodu obstarává současně správu celého podniku. Správa podniku se dělí na úseky/útvary (technický, výrobní, obchodní, administrativní, plánovací atd.) v čele s náměstkou. V letech 1988–1990 byly většinou transformovány na státní podniky nebo privatizovány. V Obchodním zákoníku (zákon č. 513/1991 Sb.) již tato právní forma nefiguruje.¹⁰⁰

národní správa

Dočasný způsob vedení podniků či majetkových podstat, který je zaváděn zejména v podnicích opuštěných, ve vlastnictví státně nespolehlivých osob nebo dočasně pro obnovení jejich plynulého chodu. Správou takového majetku je ustanoven národní správce, podle velikosti svěřeného majetku buď jednotlivec, nebo kolektivní orgán.¹⁰¹

obchodní společnost

K založení obchodní společnosti určené ke společnému provozování podnikatelské činnosti je třeba uzavření písemné smlouvy (společenská smlouva), která musí být podepsána všemi společníky – fyzickými i právnickými osobami. Společenská smlouva obsahuje název a sídlo společnosti, jména a adresy společníků, předmět činnosti, vzájemné právní vztahy společníků, způsob rozdělení zisku nebo úhrady ztrát, způsob zániku a s tím související majetkoprávní vypořádání. Jednotlivé právní formy obchodní společnosti: akciová společnost, komanditní společnost, společnost s ručením omezeným, veřejná obchodní společnost.¹⁰²

oborový podnik

Jedna z forem organizace výrobních hospodářských jednotek. Právní subjektivitu má základní podnik i jeho přidružené podniky. Oborové ředitelství v jeho čele je zároveň podnikovým ředitelstvím; jednotlivé závody oborového podniku řídí operativně, i když jsou dost velké a mají svůj vlastní řídicí aparát. Mohou k němu být výjimečně přidruženy jeden nebo několik národních podniků, popřípadě účelových organizací.¹⁰³

---

¹⁰⁰ Legislativa viz č. 100/1945 Sb. až č. 103/1945 Sb., č. 6/1946 Sb., č. 77/1946 Sb., č. 51/1948 Sb., č. 114/1948 Sb. až č. 126/1948 Sb., č. 161/1949 Sb., č. 246/1949 Sb., č. 100/1950 Sb., č. 103/1950 Sb., č. 104/1950 Sb., č. 106/1950 Sb. až č. 109/1950 Sb., č. 136/1950 Sb., č. 106/1951 Sb., č. 107/1951 Sb., č. 26/1952 Sb., č. 27/1953 Sb., č. 28/1953 Sb., č. 51/1955 Sb., č. 67/1958 Sb., č. 68/1958 Sb. Výjimkou je „Budějovický Budvar, národní podnik“ (IČO 00514152), který od roku 1967 do současnosti nezměnil svůj název a v obchodním rejstříku má nadále jako svou právní formu uveden národní podnik.

¹⁰¹ Legislativa viz č. 5/1945 Sb., č. 78/1945 Sb.

¹⁰² Legislativa viz č. 253/1852 ř. z., č. 1/1863 ř. z., č. 109/1964 Sb., č. 513/1991 Sb., č. 248/1992 Sb., č. 89/2012, č. 90/2012 Sb.

¹⁰³ Legislativa viz č. 132/1965 Sb., č. 91/1974 Sb.

odštěpný podnik (viz odštěpný závod)

odštěpný závod

Organizační složka podniku zapsaná do obchodního rejstříku. Původně označován „odštěpný podnik“.¹⁰⁴

podnik (viz též družstevní podnik, národní podnik, oborový podnik, odštěpný podnik, státní podnik)

Právní subjekt, organizačně samostatná jednotka vyvíjející samostatnou hospodářskou činnost a disponující finančními a věcnými prostředky pro její zabezpečení.

provoz

Větší závody se dělí na provozy a ty dále na dílny.

provozovna

Prostor, v němž je soustavně uskutečňována (provozována) podnikatelská činnost (živnost).

společnost (viz obchodní společnost, společnost s ručením omezeným, veřejná obchodní společnost)

společnost s ručením omezeným

Společnost, jejíž základní kapitál je tvořen vklady společníků a jejíž společníci ručí za závazky společnosti, dokud nebylo zapsáno splacení vkladů do obchodního (podnikového) rejstříku. Je založena společenskou smlouvou o provozování podnikatelské činnosti pod zvoleným obchodním názvem při omezení odpovědnosti člena na povinnost splatit předem stanovený majetkový vklad. Společnost může založit i jediný člen. Majetek při založení (kmenové jmění) se tvoří vklady jednotlivých společníků (kmenové podíly), přičemž vklad společníka je částí jejího majetku a mírou uhrazovací povinnosti společníka, který vklad vnesl (tj. věřitelům ručí pouze majetkem společnosti, a to do výše svého vkladu). Kmenový podíl není totéž co akcie, neboť je nepřevoditelný a jeho hodnota není ovlivněna burzovními spekulacemi. Společník má právo na podíl ze zisku, na správě společnosti a na podíl na jmění společnosti (ten se nesmí vyplácet v době existence společnosti). Vklady jednotlivých společníků nemusí být stejné. Název „společnost s ručením omezeným“ nebo zkratka „spol. s r. o.“, či „s. r. o.“, musí být uvedeny ve firemním názvu společnosti. Orgány společnosti tvoří jednatelé, valná hromada společníků a dozorčí rada.¹⁰⁵

státní podnik

---

¹⁰⁴ Legislativa viz č. 100/1950 Sb., č. 67/1958 Sb., č. 513/1991 Sb.

¹⁰⁵ Legislativa viz č. 253/1852 ř. z., č. 58/1906 ř. z., č. 279/1924 Sb. z. a n., č. 109/1964 Sb., č. 513/1991 Sb., č. 90/2012 Sb.

Právní osoba provozující podnikatelskou činnost s majetkem státu vlastním jménem a na vlastní odpovědnost, má právo hospodařit s majetkem státu a nemá vlastní majetek. Součástí názvu je nezbytné označení „státní podnik“ nebo zkratka „s. p.“.¹⁰⁶

syndikát

Sdružení samostatných právních subjektů (podniků), které svoji činnost vyvíjejí podle podmínek stanovených syndikátem a k realizaci výroby používají syndikátní zařízení.

trust

Sdružení několika národních podniků s týmž nebo příbuzným předmětem činnosti, které mohou pro sebe vzájemně zajišťovat některé hospodářské činnosti. Jednotlivé podniky nemají právní subjektivitu. V čele stojí generální ředitel.¹⁰⁷

trust podniků

Jedna z forem organizace výrobních hospodářských jednotek. Tvoří jej generální ředitelství trustu a jemu podřízené národní podniky či účelové organizace, všechny s právní subjektivitou. Vztahy uvnitř trustu mají povahu právních vztahů a řídí se statutem. Generální ředitelství trustu vytvářejí koncepce a dlouhodobé plány, podřízené podniky mají dostatečnou samostatnost.¹⁰⁸

veřejná obchodní společnost

Nejjednodušší forma kapitálové společnosti. Jedná se o sdružení dvou a více osob na základě uzavřené smlouvy o provozování podnikatelské činnosti pod společným obchodním názvem. Účast společníků není omezena na kapitálové vklady, členství je vypověditelné, zisk se rozděluje stejným dílem, za případné ztráty ručí účastníci primárně (tj. věřitel se může obrátit na kteréhokoliv ze společníků na prvním místě) a solidárně (jeden ručí za druhého a všichni za jednoho) a neomezeně (tj. nejen vloženým kapitálem, ale veškerým majetkem). Posledně jmenované přináší rizika, a tak se k podnikání volí raději jiné typy společností.¹⁰⁹

výrobní hospodářská jednotka

Je nejvyšší stupeň hospodářské organizace v rámci jednotlivých odvětví nebo oborů, vznikající od roku 1958. V názvu musí mít „výrobní hospodářská jednotka“ nebo zkratku „VHJ“. Existuje několik organizačních forem: koncern, oborový podnik, sdružení, trust podniků apod. Je řízena přímo ministerstvem.¹¹⁰

závod (viz též odštěpný závod)

---

¹⁰⁶ Legislativa viz č. 88/1988 Sb., č. 127/1988 Sb., č. 89/1989 Sb., č. 208/1989 Sb., č. 111/1990 Sb., č. 92/1991 Sb., č. 119/1995 Sb., č. 77/1997 Sb.

¹⁰⁷ Legislativa viz č. 51/1955 Sb.

¹⁰⁸ Legislativa viz č. 91/1974 Sb.

¹⁰⁹ Legislativa viz č. 1/1863 ř. z., č. 109/1964 Sb., č. 513/1991 Sb., č. 90/2012 Sb.

¹¹⁰ Legislativa viz č. 109/1964 Sb., 132/1965 Sb., č. 91/1974 Sb.

Podnik se dělí na závody, tj. místně odloučené výrobní jednotky. Větší závody se mohou dále dělit na provozy a ty na dílny.

živnost

Soustavná činnost provozovaná samostatně fyzickou nebo právnickou osobou vlastním jménem, na vlastní odpovědnost, za účelem dosažení zisku a za podmínek stanovených živnostenským zákonem. Živnosti jsou: ohlašovací, které při splnění stanovených podmínek mohou být provozovány na základě ohlášení (ty se dále dělí na řemeslné, které jsou podmíněny vyučením v daném oboru; vázané, jejichž provozování je podmíněno odbornou způsobilostí získanou jiným způsobem; a volné, u nichž není vyžadováno splnění zvláštních podmínek), a koncesované, které musí být provozovány na základě koncese (k jejich vykonávání je potřeba splnit určité podmínky dané zákonem). Dle předmětu podnikání se živnosti dělí na obchodní, výrobní a poskytující služby.¹¹¹

3 Dosavadní metodiky a zpracování fondů podniků

Archivní fondy a sbírky podnikového charakteru patří rozsahem a množstvím v našich archivech k nejpočetněji zastoupeným. Jejich rozmanitost daná způsobem a předmětem podnikání, sídlem, výší jmění, počtem zaměstnanců a dalšími znaky je příčinou náročnosti odborného zpracování. I přes různá specifika se už v minulosti hledaly společné postupy, jednotná pořádací schémata, pro případy, kdy nebylo možné použít spisový plán původce, případně ani žádný neexistoval.

V předcházejícím období se při zpracování vycházelo z metodických instrukcí, návodů a pokynů archivní správy ministerstva vnitra, jednak z těch obecných: Základní pravidla pro zpracování archivního materiálu (1958), Metodické návody a instrukce pro zpracování archivního materiálu (1960) či Archivní příručka (1965), jednak vydávaných pro speciální druhy archiválií: Zásady pro zpracování map a plánů (1959), Zásady pro vedení soudobé dokumentace (1959), Zásady pro archivní zpracování technické dokumentace (1973), Zásady pro tvorbu skartačních řádů (1975), Typový seznam písemností trvalé dokumentární hodnoty (1976), Rámcové zásady pro vyřazování (skartaci) technické dokumentace (1978), Zásady pro vydávání skartačních řádů a plánů podřízených organizací (1980), Zásady pro vyřazování (skartaci) písemností vzniklých použitím výpočetní techniky (1980) atd.¹¹² Obecné informace

---

¹¹¹ Legislativa viz č. 227/1859 ř. z., č. 39/1883 ř. z., č. 22/1885 ř. z., č. 63/1897 ř. z., č. 117/1889 ř. z., č. 21/1895 ř. z., č. 218/1896 ř. z., 93/1897 ř. z., č. 122/1850 ř. z., č. 85/1868 ř. z., č. 162/1935 Sb. z. a n., č. 122/1937 Sb. z. a n., č. 123/1937 Sb. z. a n., č. 148/1937 Sb. z. a n., č. 219/1938 Sb. z. a n., č. 265/1938 Sb. z. a n., č. 263/1939 Sb. z. a n., č. 164/1940 Sb., č. 397/1940 Sb., č. 133/1942 Sb., č. 44/1943 Sb., č. 14/1943 Sb. z. a n., č. 121/1943 Sb., č. 282/1944 Sb. z. a n., č. 256/1946 Sb., č. 221/1947 Sb., č. 106/1947 Sb., č. 108/1947 Sb., č. 306/1948 Sb., č. 455/1991 Sb., č. 374/2004 Sb.

¹¹² Další jsou uvedeny v kapitole 9. 2. této metodiky či v článku Jiřího Úlovce, Přehled předpisů upravujících oblast archivnictví. AČ, 53, 2003, č. 1, s. 12-18.

bylo možné nalézt i v metodice Státního ústředního archivu v Praze vydávané v letech 1984–1995 pod názvem Archivní teorie, metodika a praxe.¹¹³

Speciální skupinu tvořila metodika archivní správy ministerstva vnitra určená přímo podnikovým archivářům. V roce 1956 byl vydán Návod pro práci podnikového archiváře, který obsahoval všeobecné informace z oblasti spisové služby a archivnictví a postup práce podnikového archiváře od převzetí písemností po jejich zpracování. Následovaly Směrnice ministerstva vnitra o vedení evidence Jednotného státního archivního fondu v archivech hospodářských a rozpočtových organizací jako dodatek k návodu pro práci podnikového archiváře (1956), Zásady pro pořádání a inventarizaci archivního materiálu vzniklého z činnosti podniků a hospodářských organizací před znárodněním (1960), Zásady pro první etapu archivního zpracování písemného materiálu vzniklého z činnosti hospodářských a rozpočtových organizací po znárodnění (1965), Zásady pro tvorbu skartačních řádů (1975), Typový seznam písemností trvalé dokumentární hodnoty (1976), Zásady pro zpracování archiválií vzniklých z činnosti socialistických hospodářských organizací (1979), Zásady pro vydávání skartačních řádů a plánů podřízených organizací (1980). Součástí některých jsou i vzorová pořádací schémata.

Vzorovými schémata pro pořádání fondů podnikatelských subjektů z období do znárodnění, z období socialismu i současných společností vzniklých po roce 1990 se zabývala Kateřina Smutná.¹¹⁴ Slovenští kolegové se ve své knize nazvané Příručka pre pracovníkov podnikových spisovní a archivov také věnovali i problematice pořádání dokumentů vzniklých z činnosti firem a podniků do znárodnění a po znárodnění, dále odborových organizací, sbírek soudobé dokumentace a technické dokumentaci.¹¹⁵ Součástí každého z výše uvedených okruhů je i přehled písemností dokumentární hodnoty roztríděných dle jednotlivých tematických skupin (agend), který můžeme považovat za pomocné pořádací schéma.

Jako pomůcky pro archivní zpracování dokumentů v případě, kdy se spisový a skartační plán podniku nedochoval či vůbec nebyl vytvořen, mohly být použity státní normy (konkrétně ČSN 1411–1949 Spisový a archivní řád pro podniky a ČSN 1412–1949 Spisový plán pro podniky) a různé ministerské (resortní, oborové) směrnice, vydávané během celé 2. poloviny 20. století pro jim podřízené podniky k vedení spisové služby, pro sestavení spisových řádů a spisových a skartačních plánů a skartaci písemností. U druhých jmenovaných však bylo nezbytné přihlídnout k jejich kvalitě.

---

¹¹³ Archivní teorie, metodika a praxe. Díl 1. až 9. Praha, Státní ústřední archiv v Praze 1984–1995. Například ve svazku 2. Vnitřní skartace ve zpřístupněných fondech Státního ústředního archivu (Irena Malá a kolektiv, 1984); sv. 3. Výběr archiválií z písemností ústředních úřadů státní správy z období po roce 1945 (Josef Žabka, 1988); sv. 5. Zpracování archiválií. Výběrová bibliografie československé archivní literatury 1967–1988 (Marie Šatochinová a kol., 1989); sv. 7. Návrh zásad zpracování kartografického materiálu se zvláštním zřetelem ke sbírce map a plánů v SÚA (Stanislav Kokoška, Miroslav Kronus, 1993); sv. 9. Návrh zásad pro zpracování a ukládání obrazových, audiovizuálních a zvukových dokumentů (Emilie Benešová, 1995).

¹¹⁴ Vzorová pořádací schémata jsou součástí článku Kateřina Smutná, K využití umělých schémat pro zpracování archivních fondů z podnikových archivů. AČ, 46, 1996, č. 3, s. 129–143.

¹¹⁵ Peter Draškaba – Peter Kartous – Alica Paulusová, Příručka pre pracovníkov podnikových spisovní a archivov. 2. vydání. Bratislava, Archivna správa Ministerstva vnútra SSR 1982, 182 s.

Nezanedbatelnou roli měla i dobová odborná literatura o spisové službě. Například v publikaci Františka Cigánka nalezneme ukázkou rámcového spisového plánu pro podniky, který vychází z typového spisového řádu pro organizace ministerstva spotřebního průmyslu z roku 1963.¹¹⁶ Ladislav Svatuška používá desetinné třídění i pro podnikové písemnosti.¹¹⁷ Jednou z možností pro zpracování archivních fondů v posledních letech bylo i použít vzorové spisové a skartační plány, které jsou součástí publikací o spisové službě.¹¹⁸

Další skupinu představují práce, které sice přímo neobsahují vzorová pořádací schémata, ale typy písemností, které podniky a firmy vytvářely. Typový skartační rejstřík pro podniky vydaný v roce 1992 obsahuje vybrané, abecedně řazené zásadní typy písemností vznikající především v letech 1945–1990, pro ně doporučený skartační znak a v případě skartačního znaku „S“ i skartační lhůtu.¹¹⁹ O nové druhy písemností jej rozšířil Typový skartační rejstřík.¹²⁰ Publikace Martina Seidlera *Jak nakládat s písemnostmi? Aneb registratury, spisovny a archivy obchodních společností* zahrnuje informace z legislativy, spisové služby, vyřazování dokumentů (hromadně se vyskytujících písemností, tajných písemností, technické dokumentace, písemností vzniklých použitím výpočetní techniky), archivní služby v podniku, ale především seznam nejdůležitějších typů dokumentů trvalé hodnoty vznikajících z činnosti obchodních společností.¹²¹ Takový seznam obsahuje i dílo Kateřiny Smutné *Podnikové archivnictví v období transformace. Úvahy a náměty*.¹²²

Dalším počinem v této oblasti bylo vydávání *Kursů pro podnikové archiváře* z pera kolektivu autorů Tomáš Fiala, Josef Maršál, Jan Mládek, Jaroslav Setikovský, Jindřich Schwippel a František Šuchma, které byly pořádány Ústředním kulturním domem železničářů v Praze. Ty pokryly celou problematiku vývoje archivnictví, legislativy, předarchivní péče a skartačního řízení, evidence, zpracování, ochrany i využívání archiválií, pomocných věd historických, činností Komise pro dějiny závodů, pro informatiku a výpočetní techniku. Problematiky tohoto metodického pokynu se týkají především příspěvky o technické dokumentaci od Tomáše Fialy (díl II/A), německá terminologie od Jindřicha Schwippela (díl II/A, svazek VIII), terminologie podnikového archivnictví od Tomáše Fialy (díl IV/B, svazek V), zpracování archiválií hospodářských organizací a odborových organizací po roce 1945 a vývojová schémata

---

¹¹⁶ F. Cigánek, *Spisová služba ve státní správě a v hospodářství*, Praha 1967, příloha VI.

¹¹⁷ L. Svatuška, *Příručka spisové dokumentace: uspořádání písemností v podnicích, úřadech atd.*, s. 22-25.

¹¹⁸ Nalezneme je například v publikacích: Ivan Bittner a kolektiv, *Spisová a archivní služba ve státní správě, samosprávě a v podnikatelské sféře*. Praha 2005. M. Kunt – T. Lechner, *Spisová služba*, Praha 2015.

¹¹⁹ *Typový skartační rejstřík pro podniky*. Metodické instrukce a návody Archivní správy MV ČR. Praha 1992.

¹²⁰ *Typový skartační rejstřík*. Zpracoval kolektiv autorů z řad zaměstnanců státních archivů ČR a odboru archivní správy MV ČR. 1. vydání Ostrava 1996. 2. vydání Ostrava 2002. 3. vydání Ostrava 2005. 4. vydání Ostrava 2010. 5. vydání Ostrava 2013. 6. vydání Ostrava 2016. Průběh prací na tomto rejstříku popisuje ve svém článku Ivan Špatenka, *Typový skartační rejstřík – jeden ze způsobů omezování nežádoucího přílivu písemností do podnikových archivů*. Zpravodaj pobočky ČSVTS – Státní ústřední archiv v Praze, 1990, č. 37, s. 89-96.

¹²¹ Martin Seidler, *Jak nakládat s písemnostmi? Aneb registratury, spisovny a archivy obchodních společností*. 1. vydání Ostrava 1995. 2. doplněné vydání Ostrava 1999.

¹²² Kateřina Smutná, *Podnikové archivnictví v období transformace. Úvahy a náměty*. Brno, Moravský zemský archiv 1994, s. 52-55.

hospodářských organizací od Jaroslava Setikovského (díl IV/C, svazek III), vývoj organizací a řízení průmyslu od roku 1945 do roku 1960 od Josefa Maršála (díl IV/A).¹²³

Potřebné informace k tomuto tématu mohl archivář nalézt v člancích publikovaných především v Archivním časopise, Sborníku archivních prací, Slovenská archivistika či ve Zpravodaji pobočky České vědeckotechnické společnosti – Státní ústřední archiv v Praze (od roku 1991 Zpravodaji pobočky České informační společnosti – Státní ústřední archiv v Praze). Soupis je uveden v kapitole 9. této metodiky.

4 Situace před převzetím do archivu a výběr archiválií

4.1 Praxe při nakládání s dokumenty před převzetím do archivu

Nakládání s dokumenty před převzetím do archivu v kontextu průmyslových podniků souvisí do značné míry s existencí podnikových archivů a podnikového archivnictví jako takového.

Je známo, že před rokem 1945 byla péče o dokumenty soukromých firem a vedení registratur prováděna především v jejich hospodářském zájmu a po uplynutí provozní či správní potřeby byly písemnosti většinou ničeny. Základem nového přístupu k péči o dokumenty se stala až vyhláška č. 153 z roku 1956, která v § 2 hovoří o povinnosti vybudovat vlastní archiv u všech hospodářských a rozpočtových organizací a u nově zřízených do pěti let po jejich vzniku. Současně vyhláška připouštěla možnost vytváření archivů také u pobočných zařízení neboli závodů. Rovněž byly upraveny i zásady pro vytváření a funkci sdružených podnikových archivů.

Po počátečních potížích s uplatňováním vyhlášky došlo k jistému zlepšení v roce 1958, které souviselo se zvětšením podniků, což mělo za následek jejich menší počet. Zásadnější změna však nastala až po roce 1960 v souvislosti s úpravou územní správy, v důsledku které, byl od roku 1963 považován za základní jednotku podnik, případně jiná hospodářská či rozpočtová organizace mající jeho charakter. Na závodech a pobočných zařízeních vznikala buď pracoviště podnikového archivu, nebo jenom depozitáře. Sdružené podnikové archivy mohly vytvářet pouze organizace na úrovni podniku.

V zásadě byl podnikový archiv jediným zařízením pro uchovávání dokumentů vytríděných po skartaci, a to ze všech úseků podniku či organizace, přičemž za činnost podnikového archivu odpovídal vedoucí podniku nebo organizace. Podnikový archiv byl de facto konečným stupněm

---

¹²³ Tomáš Fiala – Josef Maršál – Jan Mládek – Jaroslav Setikovský – Jindřich Schwippel – František Šuchma, Kurs pro podnikové archiváře. Díl I/A, I/B, I/C, II/A, II/B, III, IV/A, IV/B, IV/C. Praha 1984 a 1985. T. Fiala – J. Maršál – J. Mládek – J. Setikovský – J. Schwippel – F. Šuchma, Kurs pro podnikové archiváře. Svazek I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII. Praha 1988. Jednotlivé části prvního vydání v letech 1984–1985 byly označovány jako díly, druhého vydání z roku 1988 jako svazky. Předcházely jim tituly z roku 1972 a 1976, které jsou obsahově podobné, tvoří je některé články publikované v 80. letech: Tomáš Fiala – Josef Maršál – Jaroslav Setikovský – Jindřich Schwippel, Kurs pro podnikové archiváře základní I. Praha 1972. T. Fiala – J. Maršál – J. Setikovský – J. Schwippel, Kurs pro podnikové archiváře základní II. Praha 1976. T. Fiala – J. Maršál – J. Setikovský – J. Schwippel, Kurs pro podnikové archiváře pokračovací. Praha 1976.

pro ukládání „písemností dokumentární hodnoty“. Postupně byly do těchto archivů ukládány i archiválie vzniklé z činnosti příslušných složek společenských organizací, a to na základě Směrnice pro uchování dokumentárního materiálu základních organizací ROH schválené sekretariátem ÚRO dne 15. 1. 1962. Přitom je potřeba si uvědomit, že v počátcích podnikových archivů byla jejich pozornost zaměřena především na záchranu archivního materiálu právních předchůdců, tedy z období do znárodnění.

Kvalita péče o archiválie soustředěné v podnikových archivech do značné míry souvisela s jejich začleněním v rámci celé organizace (podniku). V tomto směru se situace lišila v závislosti na jednotlivých resortech. U strojírenských podniků převládalo zařazení pod zvláštní oddělení, u jiných resortů převládalo začlenění do hospodářské správy v rámci obchodního, případně ekonomického úseku. Ojedinelé byly případy podřízenosti ekonomickému náměstkovi, čtenější naopak sekretariátu ředitele. Zcela individuální byla situace u výzkumných či projektových ústavů.¹²⁴

Dalším faktorem ovlivňujícím péči o archiválie v podnikových archivech hospodářských organizací bylo množství neproskartovaných písemností předchůdců v poměru k velikosti podniku. U podniků středního a malého rozsahu a na závodech byla totiž funkce archiváře často kumulována s dalšími povinnostmi, což mělo negativní vliv na archivní péči. Naopak sloučení funkce vedoucího spisovny a archiváře již tak negativně vnímáno nebylo.

Postupem času rostl počet archivářů v samostatné funkci, a to v souvislosti s vytvářením velkých podnikových archivů a sdružených archivů. Nejvíce takových míst bylo v resortu ministerstva financí a v průmyslu. Samostatnou problematikou péče o archiválie v podnikových archivech je otázka kvalifikačních předpokladů tehdejších podnikových archivářů. Speciálně v archivech hospodářských podniků se absolventi filozofických fakult potýkali s nemalými problémy, které jim přinášelo zcela neznámé prostředí.

V souvislosti s budováním podnikových archivů vznikaly u mnoha podniků značné nároky na zajištění dostatečných prostorových a technických podmínek k jejich řádnému fungování. Složitá situace nastala zejména tam, kde bylo potřeba soustředit na jedno místo ohrožený materiál ze závodů, provozů nebo poboček. Po roce 1945 byly zabírány především prostory pro výrobní objekty na úkor nevýrobních. Avšak ani adaptace v rámci vlastních objektů nepřinášela uspokojivé výsledky práce – v prostorách byly špatné hygienické podmínky, písemnosti byly ohrožovány vodou a potrubími, pracovnými archivářů se stávala nejrůznější skladiště. Poněkud lepší stav byl zaznamenán ve finančních podnicích nebo sdružených podnikových archivech resortu paliv. Celkově byla situace lepší u podniků zařazených do tzv. I. kategorie.¹²⁵

---

¹²⁴ Viz např. Vzorový řád výrobního podniku vydaný Sdružením národních podniků Továrny na obráběcí stroje a nářadí v Praze roku 1964.

¹²⁵ Podniky se rozdělovaly do celkem tří kategorií, a to podle významu dokumentů, které produkovaly. Do I. kategorie patřily ty nejvýznamnější, řádově jich bylo několik desítek v každém tehdejší kraji, do II. kategorie patřily podniky exportní a s tradiční výrobou, zbývající tvořily III. kategorii. Podniky I. a II. kategorie měly za úkol mj. zasílat každoroční zprávy o plnění úkolů v oblasti spisové služby a podnikového archivu resortnímu archivnímu referentovi a příslušnému archivnímu oddělení při Krajské správě MV.

Součástí fungování podnikových archivů byla i vlastní archivní práce – zpracování a využívání archiválií. U průmyslových závodů mu předcházelo soustřeďování písemností jednotlivých původců, které však bylo spíše problematické.

Jak bylo řečeno výše, předpokládalo se u podnikových archivů pořádání a inventarizace archiválií, nicméně s přihlédnutím k množství a původní manipulaci písemností včetně pracovních podmínek v těchto archivech představovalo toto značné úsilí. S ohledem na torzovitost dochovaného materiálu se jevílo jako neúčelné rekonstruovat původní ukládací systém, který byl značně rámcový. Navíc charakter podnikových písemností nebyl vhodný pro uplatňování diplomatických hledisek, takže pro zpracování archivních souborů do znárodnění se postupovalo podle uměle vytvořeného věcného schématu, které tvořila základní agenda závodů a dalších organizací.¹²⁶

Pořádací práce v podnikových archivech byly řízeny plánovitě v rámci tzv. archivních pětiletok. Nicméně úkol dokončit v podnikových archivech I. kategorie inventarizaci fondů do znárodnění v průběhu archivní pětiletky 1961-1965 se ukázal jako nereálný (dodnes, dávno po převzetí archivních souborů do státních oblastních archivů, zůstává celá řada fondů do znárodnění nezpracována).

Nakládání s dokumenty před převzetím do archivu (státního) bylo ovlivněno jednak úrovní spisové služby toho kterého podniku, která byla popsána v samostatné kapitole, a jednak výše uvedenou praxí se zřízením a fungováním podnikových archivů (včetně sdružených).

Podnikové archivy se všemi svými přednostmi i problémy fungovaly ve své podstatě s určitým přesahem až do roku 2004, kdy v souvislosti s vydáním nového zákona o archivnictví a spisové službě¹²⁷ byly z archivní sítě v podstatě vyřazeny. Poté již následovalo období zapadající do následující kapitoly s názvem akvizice, neboť ze zrušených podnikových archivů byly archiválie postupně předávány do příslušných státních oblastních archivů.

4.2 Akvizice archiválií a jejich uložení

Záchrana pramenů k hospodářským dějinám 19. století se stala jednou z priorit již na počátku 20. století a vyvrcholila vznikem polosoukromého Archivu pro dějiny průmyslu, obchodu a technické práce v roce 1932, který tvořil samostatnou skupinu Českého technického muzea (dnes Archiv Národního technického muzea), byl financován z podpor veřejné správy a korporací, z příspěvků podnikatelů, z darů a z vlastních podniků.¹²⁸ Jeho hlavním úkolem mělo být zdokumentovat uplynulých 150 let od počátků průmyslu v našich zemích. Budoucí ředitel pražského Archivu pro dějiny průmyslu Jan Klepl tehdy nastínil několik variant možné péče o archiválie vzniklé z činnosti průmyslových podniků: buď ustavení center, která by radila

---

¹²⁶ Viz např. Orientační ukládací schéma pro archivní fondy z období před znárodněním: B. Jančálková, Státní oblastní archiv Brno, Brno 1974 nebo Zásady pro pořádání a inventarizaci archivního materiálu vzniklého z činnosti podniků a hospodářských organizací před znárodněním, Archivní správa MV ČR, Praha 1960.

¹²⁷ Zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

¹²⁸ Eva Wasková, Shrnutí předarchivní a archivní péče u podnikatelských původců v západních Čechách. In: *Paginae historiae*, Sborník Národního archivu 20/2, Praha 2012, s. 228-247.

původcům, jak správně o své dokumenty pečovat, nebo ukládat své dokumenty ve stávajících státních nebo soukromých archivech, popřípadě zakládání nových institucí specializovaných na ukládání dokumentů tohoto typu. Některé podnikové archivy existovaly již před znárodněním.¹²⁹ Nakonec se jako nejvýhodnější prosadilo zakládání podnikových archivů, které bylo podpořeno jak vládním nařízením č. 29/1954 Sb., o archivnictví, ze dne 7. 5. 1954, tak vyhláškou MV č. 153/1956 ze dne 31. 7. 1956, o archivech hospodářských a rozpočtových organizací, ukládající založit podnikové, případně sdružené podnikové archivy, a to do konce roku 1956.

Způsoby akvizice archivních souborů „podniků“ se v současné době výrazně neodchylují od obecných zásad popsanych v ZP. V zásadě se mohou přejímat v rámci výběru archiválií ve skartačním řízení, stejně tak jako výběrem mimo skartační řízení. Přitom však výběr ve skartačním řízení se týká dnes již řídce existujících státních podniků, případně podniků založených nebo zřízených územními samosprávnými celky. Ostatní podniky, které od účinnosti zákona o archivnictví a spisové službě¹³⁰ patří mezi tzv. soukromoprávní původce, již nemají povinnost své dokumenty nabízet¹³¹ ani předávat státním archivům do trvalé péče.

Co se týká výběru archiválií mimo skartační řízení, připadá do úvahy víceméně pouze několik málo možností, kromě zákonné povinnosti nabídnout archiválie příslušnému archivu při vstupu do likvidace či jiném způsobu ukončení činnosti. Případy, kdy podnik nabídne k prodeji nebo daruje archiválie archivu, nejsou obvyklé. Naopak poměrně časté jsou zejména v případě zaniklých podniků jejich nálezy. V takovém případě se však jedná převážně o torza často velmi poškozených dokumentů, ze kterých se občas podaří zachránit i zajímavé písemnosti. Depozitní smlouvy pro původce typu podnik rovněž nejsou obvyklé, i když v minulosti byly uzavírány, avšak ze zcela jiných důvodů.

Zejména v 90. letech dvacátého století byly depozitní smlouvy masivně uzavírány. Jednalo se o „smlouvy o depozitu archivních fondů“, a to mezi archivy (složiteli) a společnostmi (schovateli), které ve svých tehdy ještě fungujících podnikových archivech uchovávaly archiválie (archivní soubory) především bývalých státních podniků. Smlouvou o depozitu byly schovatelům přenechávány archivní fondy do bezplatné úschovy a užívání, přičemž vlastnická ani dispoziční práva tímto nebyla dotčena. Schovatelé v souladu s tehdy platnou vyhláškou¹³² se zavazovali zajistit pro uložení archiválií odpovídající podmínky, vybavení a badatelské využívání.

Smlouvy byly uzavírány na dobu nezbytnou pro využívání předmětných archiválií, nejčastěji do ukončení činnosti původce. Po předání archivních fondů do příslušného státního archivu¹³³

---

¹²⁹ Tamtéž.

¹³⁰ Zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

¹³¹ S výjimkou dokumentů vedených v příloze č. 1 zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

¹³² Vyhláška č. 118/1976 Sb., o podnikových archivech.

¹³³ Některé archivní soubory byly řádně evidovány a zpracovány na celkem slušné úrovni bývalými podnikovými archiváři, takže lze jejich inventáře úspěšně využívat (poznámka M. Kallerové, ZA v Opavě).

byly smlouvy ukončeny a archiválie zařazeny do archivního souboru v rámci Národního archivního dědictví.¹³⁴

Výše uvedené způsoby akvizice se výrazně odlišují od způsobů uplatňovaných v minulosti, zejména ve druhé polovině dvacátého století. Kupříkladu v devadesátých letech minulého století se archivní soubory z podniků do státních archivů přejímaly delimitací z podnikových archivů. Při likvidaci sdružených podnikových archivů byly fondy buď navraceny původcům, tedy podnikům začleněným do sdruženého podnikového archivu, nebo přebírány příslušnými státními oblastními archivy.¹³⁵ Archivní soubory přebírané z podnikových (oborových) archivů koncernového typu byly považovány za jeden celek a jako takové byly přebírány do těch SOA, které prováděly dohled nad generálním ředitelstvím. Výjimku v tomto případě tvořily podnikové archivy přidružených podniků, jejichž fondy byly převzaty územně příslušným SOA. Fondy podniků trustového typu byly přejímány dle územní příslušnosti. Podle stejného principu byly přejímány i archivní soubory sdružení podniků ve formě VHJ.

U fondů znárodněných a likvidovaných podniků bylo základním kritériem právní postavení původce v národním podniku, a to následujícím způsobem:

Pokud byl původce bezprostředně po znárodnění likvidován nebo byl po zásadní změně předmětu podnikání předán do jiného národního podniku a jeho archiválie zůstaly u likvidujícího podniku,¹³⁶ byly archiválie předány do SOA, v jehož regionu se původce nacházel.

Pokud byl původce fondu po znárodnění organizačně začleněn do národního podniku jako jeho organizační složka nižšího typu (závod, cech, výroba apod.) a je zachycen v jeho organizačních schématech, jsou veškeré archiválie uložené v podnikovém archivu řídicího podniku (podnikového ředitelství) součástí jednoho podnikového archivu a jako takové měly být předány do SOA, který zde prováděl archivní dohled.

Nakonec pokud byl původce fondu přiřčen po znárodnění k vyšší hospodářské jednotce jako národní podnik a později nedošlo k dalším organizačním změnám, které by z něho vytvářely nižší organizační jednotku, zůstával jeho podnikový archiv jako samostatný subjekt. Naopak, jestliže došlo ke změně na nižší organizační jednotku, veškeré fondy jak do znárodnění, tak i z období národního podniku se staly součástí nedělitelného podnikového archivu hospodářské jednotky.¹³⁷

Poněkud jiná situace byla u archivních fondů podniků z období do znárodnění. Ty měly být, až na výjimky, na základě zásad vypracovaných archivní správou na přelomu padesátých a šedesátých let již zpracovány.¹³⁸ Archivní soubory podniků z období do znárodnění byly postupně stahovány do státních oblastních archivů bezprostředně po vzniku tzv. třetích oddělení

---

¹³⁴ Do roku 2004 Jednotný archivní fond (JAF).

¹³⁵ Na základě rozhodnutí Ministerstva vnitra – sekce archivní správy č. j. AS/2-4039/94 ze dne 21. 10. 1994.

¹³⁶ Toto se týkalo zejména rozptýlené zbrojní výroby po válce.

¹³⁷ Viz výše uvedené rozhodnutí MV.

¹³⁸ Kateřina Smutná: K využití umělých schémat pro zpracování archivních fondů z podnikových archivů. AČ, 46, 1996, č. 3, s. 129-143.

v roce 1973. Ve většině archivů však z prostorových důvodů tento záměr nemohl být dokončen.¹³⁹ Obecně se předpokládalo, že technicky by toto neměl být zásadní problém, ovšem bylo potřeba počítat s nízkou kvalitou a stářím pomůcek zpracovaných vesměs podnikovými archiváři sice s praxí, ale bez potřebné odborné kvalifikace.¹⁴⁰

K akvizici od různých subjektů bez vědomí původce by v zásadě docházet nemělo. Pokud jsou anebo byly přejímány vybrané archiválie existujících původců od komerčních spisoven, bývá to vždy s jeho vědomím. V ostatních případech se může jednat o původce již zaniklého, řešit jeho vědomí tedy není relevantní.

4.3 Výběr z rozsáhlých agend

S ohledem na charakter a rozsah písemné agendy mohou některé skupiny archiválií přinášet určité komplikace při rozhodování o jejich významu, a tedy i ponechání v archivním souboru. V případě potřeby je při posuzování hodnoty dokumentů třeba vycházet především ze znalosti ekonomicko-správních souvislostí a hodnotit písemnosti podle toho, zda jsou výsledkem hospodářské činnosti podniku, nebo zda se jednalo pouze o podklady shromažďované pro zpracování výsledků nadřízené hospodářské jednotky, případně o duplicity.

4.4 Zásady vzorkování ve fondech podnikových archivů

Zásady vzorkování¹⁴¹ ve fondech podnikových archivů vydala archivní správa ministerstva vnitra v roce 1987,¹⁴² a to v rámci opatření k omezování nežádoucího přílivu písemností do archivů. Bylo konstatováno, že „v podnikových archivech ČSR i u původců archiválií se vyskytují některé typy novodobých dokumentů, označených ve skartačních předpisech znakem „A“, ve velkých kvantech – řadách, skupinách a souborech.“ Uvedené zásady měly být platné pro vzorkování v archivních fondech vzniklých z činnosti hospodářských organizací, uložených v podnikových archivech, popřípadě v bývalých 3. odděleních státních oblastních archivů.

V zásadě se jedná o uváženou volbu a výběr vzorků z rozsáhlých souborů dokumentů označených skartačním znakem A, které jsou funkčně a formálně homogenní (tj. stejnorodé, standardní, uniformní, skupinové) a konvenční, jejichž informace (přibližně stejné úrovně a hodnoty) nejsou dostatečně či vůbec podchyceny a absorbovány v hodnotících a svodných dokumentech, popřípadě pokrývají delší časový úsek.¹⁴³ Za vzorkování nelze považovat individuální posuzování a na jeho základě výběr jednotlivých dokumentů určitého souboru. Za vzorkování nelze rovněž považovat případy, kdy archivní soubor obsahuje pouze torzo či náhodně dochované zlomky původních dokumentů. Na rozdíl od ukázky, která je jedním

---

¹³⁹ Tamtéž.

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹ Vzorkování je pomocná metoda podřízená procedurálním pravidlům vyřazování písemností stanoveným vyhláškou MV ČSR č. 117/1974 Sb., stejně jako zásadám uplatňování kritérií pro posuzování dokumentární hodnoty písemností při vyřazování hromadně se vyskytujících písemností, vydaných archivní správou MV ČSR v roce 1979.

¹⁴² Viz č. j. AS/1-114/87.

¹⁴³ Tamtéž.

z mnoha obsahově i formálně identických vyhotovení, vzorek je jedno z mnoha obsahově neidentických, ale formálně a funkčně totožných vyhotovení. Každopádně by vzorek neměl být jednostranný a měl by reprezentovat soubor, z něhož byl vybrán.

Vzorkování se musí vyhýbat nahodilosti, subjektivnímu přístupu a krátkodobým hodnotícím hlediskům. Lze využít postup procentuální, numerický, alfabertický, chronologický, topografický, institucionální nebo jejich kombinaci.¹⁴⁴ Důležité je, že hledisko výběru musí být stanoveno předem. Vzorkováním se mohou vybírat ze vzorkovaného souboru jednotlivé dokumenty (tj. individuální vzorkování) nebo skupiny (uzavřené celky, série) dokumentů (sériové vzorkování).

Vzorkování lze uplatnit jak v procesu skartačního řízení či jeho přípravy, tak během pořádání.

Rozsah vzorku nelze jednoznačně stanovit, neboť závisí na povaze, obsahu a možnostech využívání vzorkovaných dokumentů. Obezřetnost je na místě zejména u archivních souborů z období do znárodnění.

Každopádně je potřeba uplatnění vzorkovací metody poznamenat v archivní pomůcce.

Mezi rozsáhlé agendy podniků vhodné ke vzorkování patří zejména:

- a) technické podnikové normy,
- b) obchodní dokumentace (popisy výrobků, zboží a služeb, sazebníky, prodejní a platební podmínky, zakázky),
- c) personální dokumentace (kádrové posudky, popisy prací a funkcí, průkazky, systemizace),
- d) provozní předpisy (dopravní, jakostní, jízdní, materiállové, návštěvní, požární, pracovní, služební, strážní, výrobní, zkušební),
- e) smlouvy (pachtovní, nájemní, pojistné),
- f) stavební dokumentace (zde zejména výběr důležitějších objektů. Vzorkování se uplatní spíše u fondu původce projektový ústav, pokud by se dochovaly úplné řady dle typů objektů postavených v různých lokalitách práce – například vzorek z typu silážní jámy, kravíny apod.),
- g) výrobní dokumentace (výrobní, tavební, válcovací a zmetkové knihy, provozní zápisy, výrobní recepty, postupy, návody a metody, úkolové tabulky, technické podmínky, typové podklady, číselníky),¹⁴⁵
- h) závazky socialistické soutěže.

---

¹⁴⁴ Tamtéž.

¹⁴⁵ Zde je na místě jistá obezřetnost při uplatnění vzorkování u výrobních receptů, postupů či metod, taktéž u popisu výrobků.

Ponechání vzorků z agendy skupiny S

K výběru z agend skupiny S se přistupuje pouze v ojedinělých případech, např. pokud je dochovaná část archivního souboru natolik torzovitá, že i informace druhotného charakteru mají svůj význam. V některých případech mohou dokumenty povahy S doplnit vypovídací hodnotu archiválie. Ve fondech hospodářských organizací se jedná zejména o dokumenty vztahující se k péči o zaměstnance, tedy poskytování rekreační, lázeňské či zdravotnické péče, u fondů do znárodnění též vzorek mzdových listů či přehledů profesní struktury zaměstnanců.

4.5 Ponechání tištěných dokumentů

Ve fondech podniků se velmi často nacházejí tištěné dokumenty, u kterých je potřeba rozhodnout, zda vůbec zůstanou součástí fondu, budou zařazeny do knihovny nebo vyskartovány (vnitřní skartací). Pokud se jedná o vlastní brožury, propagační materiály, závodní časopisy, bulletiny, ty rozhodně zůstanou součástí fondu. Řada podniků, včetně závodů, mívala vlastní odbornou (nejčastěji technickou) knihovnu. V ní se dochovávaly nejen normy, ale i nejrůznější odborná literatura, odborné časopisy, slovníky,... Ty je vhodné posoudit a v případě vhodnosti zařadit do archivní knihovny, ostatní lze nabídnout jiným institucím, v případě nezájmu lze vyřadit v rámci vnitřní skartace.

4.6 Nahrazení originálu kopií

U podnikových archivních souborů se nezdá stávalo, že původce z důvodu „provozní potřeby“ nebyl schopen do archivu předat originály důležitých dokumentů. Proto v některých případech bylo možné přistoupit na „prozatímní“ uložení kopii, přičemž se předpokládalo její budoucí nahrazení originálem. Dá se říct, že v takových případech se jedná spíše o uchování informací než dokumentu (archiválie). Uvedená situace nemusí přinášet komplikace, pokud dojde k nahrazení kopie originálem ještě před vlastním zpracováním archivního souboru. Trvalé nahrazení originálu kopií bývá celkem obvyklé. U náhrady kopií zaniklé předlohy se postupuje jako v jakémkoliv jiném obdobném případě řešeném ZP v souladu s příslušnou legislativou. Každopádně se jedná o nestandardní situaci, kterou je potřeba řešit individuálně a zaznamenat ji jak v evidenčním listu NAD, tak v příslušné archivní pomůcce.

4.7 Ponechání duplicit a multiplicit

Z fondu se vyřazují opisy a kopie dokumentů ve fondu dochovaných, pakliže neobsahují specifické informace, např. pokyny pro vyřízení nebo důležité poznámky.

V případě konceptů a podkladů ke zprávám zasílaným nadřízeným součastem podniků (např. generálnímu ředitelství) nebo ministerstvu se přihlédně ke skutečnosti, zda tyto koncepty nebo podklady neobsahují další informace, které nebyly zahrnuty do konečného vyhotovení.

Při rozhodování o ponechání duplicit či multiplicit je rovněž vhodné posoudit, zda v rámci složité organizační struktury původce nemohou být některé z nadpočetných archiválií využity v jiném archivu, který zpracovává samostatnou část původce (např. závod národního podniku,

který měl sídlo mimo územní působnost archivu). Lze rovněž uvést v Úvodu archivní pomůcky odkaz na existenci archivního souboru nadřízeného podniku nebo podnikového ředitelství.

4.8 Uložení archiválií téhož původce ve více institucích

Uložení části fondu v jiném archivu je spíše výjimečné, a pokud se zjistí během zpracování (nejlépe ještě před ním), je potřeba zahájit jednání o scelení fondu formou delimitace v souladu s platnou legislativou.

Může však nastat situace, kdy část archiválií je uložena např. v muzeu (regionálním či Národním technickém, zejména u významných podniků toto není vyloučeno). V těchto případech je možné se pokusit o scelení (viz výše), pokud se převzetí nepodaří, doplní se příslušná archivní pomůcka i evidenční list NAD o odkaz v souladu se ZP.

Archiválie původců, zejména ze skupiny novodobých společností, mohou být po určité období uloženy též v komerčních spisovnách. V těchto případech by mělo vždy dojít k předání archiválií do příslušného archivu, neboť v komerčních spisovnách by měly být primárně ukládány dokumenty původců s dosud neprošlými skartačními lhůtami. Z nejrůznějších důvodů však může nastat situace, že dokumenty povahy „A“, které dosud neprošly výběrem, budou uloženy původcem nebo likvidátorem do některé z komerčních spisoven. Pakliže přesto dojde ke zpracování archivního souboru, je potřeba archivní pomůcku i evidenční list NAD doplnit informací o místě uložení archiválií.

4.9 Vymezení archivního souboru (uplatnění provenienčního principu)

Vymezení archivního souboru se opírá jak o všeobecné zásady platné pro vymezení archivního souboru v kap. 2.6 ZP, tak o některé zvláštní zásady pro stanovení mezníků pro podnikové archivní fondy.

V zásadě jsou archivní soubory podniků tvořeny na základě provenienčního principu při současném zohlednění praxe, kdy archivní soubor může obsahovat i archiválie dalších původců. Vlastní vymezení archivního souboru probíhá dle okolností buď při přejímání archiválií do archivu, při zápisu do evidence NAD, nebo i později v rámci jeho zpracování.

Pro vymezení archivního souboru podniku jsou rozhodující následující kritéria:

- a) funkční a organizační samostatnost původce,
- b) právní akt vzniku nebo založení,
- c) samostatná bilance a běžný účet u finančního úřadu,
- d) samostatný organizační řád,
- e) vlastní razítko,
- f) hlavička na dopisním papíře (často doplněna vedutou).

Otázka vymezení archivních souborů byla v roce 2000 předmětem samostatného projednání na poradě zástupců státních archivů ve Varvažově. Zde bylo představeno základní schéma pro rozdělení archivních souborů dle období, a sice:

- a) do znárodnění,
- b) od znárodnění do privatizace včetně státních akciových společností.

Pro fondy do znárodnění platily jednak obecné zásady pro vymezení archivních souborů a dále pak byly posuzovány situace, kdy množství dochovaných archiválií původce do znárodnění bylo rozhodující pro vznik samostatného fondu nebo jeho spojení s nástupcem. Archiválie vzniklé z činnosti národních správ podniků se měly stát součástí archivních fondů původců z období do znárodnění.

Pro fondy od znárodnění po vytváření státních akciových společností bylo možné uplatnit vymezení pomocí některých mezníků v závislosti na stupňovitosti řízení: do roku 1951, kdy fungovalo vesměs trojstupňové řízení, mezi roky 1951 až 1958 pak bylo zavedeno čtyřstupňové řízení, od roku 1958 se základem nové organizace staly výrobní hospodářské jednotky, po roce 1965 byla nově vytvářena oborová ředitelství a oborové podniky. Posledním tehdy definovaným stupněm vývoje podniků bylo zřizování státních akciových společností.

Kromě výše uvedených zásad platily ještě tyto další:

- a) Archiválie dochované na závodech tvořily samostatné archivní fondy, a to bez ohledu na to, zda měly, nebo neměly právní subjektivitu.
- b) Samostatné archivní fondy tvořily oborové podniky stejně jako koncerny, samostatné národní podniky a koncernové podniky, účelové organizace koncernových podniků a archiválie vzniklé z činnosti státních akciových společností. Archiválie vzniklé při privatizaci by měly být vždy součástí archivního fondu původce, který je privatizován, nikoliv původce, který privatizací (po privatizaci) vznikne.

Pro současné¹⁴⁶ zpracování archivních souborů hospodářských podniků se uplatní následující mezníky:

- a) období do znárodnění (včetně národní správy),
- b) období socialismu (včetně období státního podniku či státní akciové společnosti),
- c) období novodobých (současných) společností.

---

¹⁴⁶ Na rozdíl od navrženého vymezení archivních souborů z roku 2000, viz projednání na poradě zástupců státních archivů ve Varvažově.

4.10 Problematické případy vymezení archivního souboru

Problematické vymezení archivního souboru může nastat v případech, kdy ke znárodnění či jinému právnímu aktu dojde se zpětnou platností nebo se rozcházejí či nelze dohledat spolehlivé údaje o datu změny právní formy hospodaření. V takových případech je potřeba řešit situaci individuálně (nelze bez výjimky zobecnit).¹⁴⁷

4.11 Rozhodný okamžik pro uzavření archivního souboru

Doba uzavření archivního souboru je totožná s dobou zániku korporace, a to dnem prodeje, úpadku, konkurzu, výmazu z rejstříku, sloučení, zrušení apod., případně dnem změny právního postavení v souladu s výše uvedenými mezníky, znárodněním či privatizací.

4.12 Rozhodný okamžik pro zahájení zpracování souboru

Ke zpracování archivního souboru se doporučuje přistoupit po jeho uzavření (viz výše) a po vyřešení případných problémů se scelením fondu nebo uložením archiválií u nástupce či v některé z komerčních spisoven. U zpracování novodobých společností je rovněž vhodné vyčkat na uplynutí 30leté ochranné lhůty pro předkládání archiválií, a to z důvodu předejití možným komplikacím při zpřístupňování archiválií.

4.13 Časové vymezení souboru, nástupci a předchůdci, zařazování prior a posterior

V archivních souborech podniků lze v naprosté většině určit časové vymezení souboru (vznikem a zánikem původce). V případech, když z praktických důvodů nelze spolehlivě oddělit některou z agend (bylo započato v období existence předchůdce a dokončeno až původcem), je možné zařadit priora. Ta jsou vhodná dále v případech, kdy se z dokumentů předchůdce zachovalo naprosté minimum, pro které je neúčelné vytvářet samostatný archivní soubor, nebo neexistuje soubor, do kterého by bylo možné archiválie zařadit. Zcela stejným způsobem lze řešit i zařazení posterior. Rozhodně je potřeba v každém případě postupovat individuálně. V případě prior a posterior je potřeba rovněž uvést příslušné původce.

4.14 Řešení případů, kdy nelze původce určit nebo se na vzniku archiválie podílelo více původců

Pokud nelze určit původce a vazbu na něj, zařadí se archiválie do příslušné sbírky, případně k původci jiné hierarchické úrovně. Ve výjimečných případech lze vytvořit např. sbírku fotografií, filmů, fotoalb či jiných audiovizuálních archiválií.

---

¹⁴⁷ V případech znárodnění podle dekretu č. 100/1945 Sb. publikovaných v Úředním listu I např. pod č. 1739, 1740, 1741, 1744/1948 ad. (schváleno 27. 7. 1948, účinné od 27. 10. 1945) je zřejmé, že k retroaktivitě nelze přihlížet a mezníkem pro vymezení archivního souboru je rok 1948. Jako dobrý zdroj může rovněž posloužit firemní spis nebo zápisy v obchodním rejstříku příslušného rejstříkového soudu, pokud byl podnik registrován.

Pokud se na vzniku archiválie podílelo více původců, rozhoduje se v souladu se Základním materiálem k tvorbě metodik zpracování archivních souborů.

4.15 Vnitřní organizační jednotky, podřízené a volně přidružené složky

Součástí archivního souboru z období do znárodnění mohou být v důsledku logického propojení i písemnosti majitelů firmy (podniku) či jeho rodiny, pokud si jejich povaha a množství nevyhnutelně vytvoření samostatného fondu. V případě ponechání v souboru se zařazují do samostatné série umístěné v závěru schématu. Pokud byly součástí firem i penzijní a podpůrné spolky, fondy či nadace, vyčleňují se jejich písemnosti do samostatných fondů, ve fondu podniku se ponechává pouze korespondence s těmito složkami. Obdobně je možné přistupovat i k zařazení písemností zachycujících zájmovou činnost zaměstnanců, do samostatných fondů mohou být vyčleněny např. archiválie divadelních ochotnických spolků, tělovýchovných jednot, odborových organizací, vědecko-technické společnosti, SČSP apod.¹⁴⁸

Soudobá dokumentace tvoří důležitou část podnikových fondů v každém z období. Do samostatných sbírek se vyčleňuje pouze v ojedinělých případech, zejména pokud tyto byly vytvořeny již v období před převzetím do archivu. Zcela výjimečně se rovněž mohou do sbírek zařadit písemnosti podniku či firmy, pokud nelze jednoznačně určit jejich název (původce).

Ve fondech z období socialismu se ponechávají spisy soudních řízení, které se bezprostředně dotýkají trestných činů hospodářské povahy ať už osob z řad vedení podniků, nebo zaměstnanců, případně obecného ohrožení, tj. průmyslových havárií. Trestní spisy jiné povahy bývají vesměs součástí příslušných justičních fondů. Součástí fondů také mohou být i písemnosti vztahující se k veřejné činnosti vedoucích či významných zaměstnanců, pokud není účelné je zařadit do osobních nebo spolkových fondů. V rámci série Výchova a vzdělávání se většinou ponechávají písemnosti učňů a učilišť, pokud tyto byly příslušným podnikem založeny a financovány (podrobněji viz pořádací schéma).

4.16 Řešení torzovitě dochovaných archivních souborů

Torzovitě dochované bývají archivní soubory podniků z období předválečného až do znárodnění, neboť v této době neexistovala pravidla pro jejich uchovávání. Výrobní podniky, zejména ty nevelkého charakteru, uchovávaly zpravidla doklady účetní povahy a jejich evidence bývala ryze účelová, ostatní písemnosti často „končily v kotli, v lepším případě v rohu nějakého nevyužívaného skladu nebo na půdě“.¹⁴⁹ U větších firem byla agenda sice vedená pečlivěji, ale ani zde se nedochovala v kompletní podobě. Podrobněji viz kapitolu 2 Studie o historickém a správním vývoji původců a jejich spisové služby, popř. Eva Wasková v článku Shrnutí předarchivní a archivní péče u podnikatelských subjektů.¹⁵⁰ Co se týká obecně

---

¹⁴⁸ Lze připustit, že je mnohdy obtížné určit, do jaké míry se jedná o písemnosti, které byly součástí samostatné registratury a kdy se naopak jedná o dochované písemnosti zasláné vedení podniku na vědomí a uložené v jeho registratuře.

¹⁴⁹ Eva Wasková, Shrnutí předarchivní a archivní péče u podnikatelských původců v západních Čechách, In: *Paginae historiae*, Sborník Národního archivu 20/2, Praha 2012, s. 229.

¹⁵⁰ Tamtéž.

dochovanosti písemné agendy, o poznání příznivější byla situace u firem, které měly štěstí na národního správce, který se snažil obnovit výrobu po válce a dokázal ocenit a využít starší dokumentaci. Kromě lidského faktoru však na kompletnost archiválií podnikových fondů měly vliv i objektivní okolnosti dané častými reorganizacemi ve struktuře národního hospodářství. Poměrně dochované v tomto ohledu jsou archiválie (archivní soubory) podniků z období „socialismu“. Toto lze přičítat existenci podnikových archivů, které se významně podílely na shromažďování dokumentace všeho druhu. Zejména zásluhou podnikových archivářů se podařilo dochovat nejen torza podniků z období předválečného či do znárodnění, ale i výsledky vlastní výroby a hospodaření. Po „sametové revoluci“ a následné privatizaci podniků se opakovala situace z předchozího období, a tak se lze opět setkávat s řadou torzovitých archivních souborů, neboť nově vzniklé společnosti měly jen velmi sporadicky zájem na péči o dokumenty, mnohé z nich byly ničeny i účelově. V současné době se situace alespoň u některých podniků stabilizovala společně s narůstajícím pronikáním informací o důležitosti písemné agendy (ať už v listinné nebo elektronické podobě). Ovšem možnosti archivů ovlivnit strukturu a celkovou péči o dokumenty jsou mizivé, stejně jako nároky na kompletní předání archiválií.

Každopádně i torzovité archivní soubory, pakliže není šance na jejich doplnění např. scelením z jiných archivů, se zpracovávají. Výjimku tvoří torza současných společností, která obsahují v zásadě tytéž písemnosti, jaké jsou uloženy ve Sbírce listin obchodního rejstříku. Jedná se o společnosti časově velmi omezeného trvání nebo ty, které byly sice zapsány v obchodním rejstříku, ale svou činnost prakticky nezačaly. Takové archivní soubory by buď neměly být vůbec do archivů přejímány, nebo je možné uvažovat o jejich přehodnocení a vyjmutí z evidence NAD.

4.17 Název archivního souboru

V souladu s Pravidly tvorby názvů archivních souborů¹⁵¹ vycházejí názvy z posledního úředního nebo jinak běžně užívaného názvu¹⁵² jejich původce, který nemusí být vždy jeho posledním názvem, přičemž se nepřihlíží k tomu, zda písemnosti fondu jsou z období, kdy tento název nebyl ještě užíván. Archivní fondy se stejně znějícími názvy se rozlišují římskými číslicemi, přičemž číslice I je obvykle přidělena staršímu z obou archivních souborů.¹⁵³

Pro archivní soubory hospodářských podniků jsou typické povinně používané zkratky (k. p., n. p., s. p., VHJ, v. o. s., s. r. o., o. p., apod.), naopak zkratkové názvy archivních souborů podniků se používají pouze tehdy, jsou-li součástí úředního názvu, pod kterým je podnik zapsán v obchodním (dříve též podnikovém) rejstříku. Místní jména v názvu archivního souboru se používají v současném úředním znění za názvem původce vždy v nominativu.

Pokud je to účelné, je možné zvolit název archivního souboru dle běžně užívaného názvu bez použití zkratky, která se měnila v průběhu jeho existence (např. podnik byl po nějaký čas

---

¹⁵¹ Metodický návod č. 2/2021 odboru archivní správy a spisové služby MV k vedení evidence Národního archivního dědictví, hlava XIII (Pravidla tvorby názvů archivních souborů), čl. 19-21.

¹⁵² Většinou uvedeného v obchodním rejstříku.

¹⁵³ V těchto případech je vhodné prověřit, zda se nejedná o omyl evidujícího.

národním podnikem se zkratkou n. p., později státním podnikem se zkratkou s. p. a nakonec fungoval i jako akciová společnost).¹⁵⁴ Velká písmena se v názvu použijí pouze v případě, že byla součástí úředního názvu a tento byl zvolen pro název archivního souboru.

5 Zpracování archivního souboru

5.1 Postup před zahájením zpracování

Zpracování archivních souborů zejména průmyslových podniků v minulosti probíhalo ve dvou odlišných rovinách. Odborné archivní zpracování v prostorách archivů započalo poněkud později ve srovnání se zpracováním jiných typů fondů, což bylo způsobeno soustředěním podnikových archiválií teprve po vzniku tehdejších „třetích oddělení“ při oblastních archivech. Bývalí instruktoři pro podnikové archivy nejprve pracovali v terénu, odkud až v pozdějších letech byly postupně přebírány zpracované i nezpracované archivní soubory z tehdejších podnikových archivů do státních archivů. Vedle toho současně probíhalo zpracování fondů získaných přímou akvizicí. Zejména kvalita archivních souborů zpracovaných bývalými podnikovými archiváři v mnoha případech zdaleka nesplňuje kritéria pro zařazení do kategorie inventarizovaných fondů. Projevilo se to nejen během poslední GI 2012-2013, s výsledky mnohdy amatérského zpracování se archiváři potýkají permanentně, a to nejen při předkládání archiválií podniků v badatelnách.

Postup před zahájením zpracování archivních souborů podniků v podstatě odpovídá obecným zásadám uvedeným v kapitole 2.1 ZP.

To znamená, že je potřeba:

- a) Vymezit archivní soubor nebo jeho části u složitých archivních souborů, což v případě řady hospodářských podniků rozhodně připadá v úvahu. Situace při přejímkách archiválií z bývalých podnikových archivů nebyla vždy zcela jednoduchá, naopak byla často překotná a nepřehledná.
- b) Zjistit údaje z aktuální evidence NAD a z lokačních seznamů a získat tak základní informace o archivním souboru a jeho uložení v archivu. Fondy podniků jsou typické častými i neočekávanými přírůstky, takže jejich uložení na jednom místě v archivu je málo pravděpodobné.
- c) Zjistit, zda jsou materiály připravené ke zpracování kompletní, zda nejsou další uloženy ve spisovnách, u původce nebo jeho nástupce (dědice), a zahájit jednání vedoucí k získání těchto archiválií nebo zaznamenat pro účely archivní pomůcky jejich existenci. U podniků z období do znárodnění toto připadá v úvahu již jen zcela výjimečně, naopak případné uložení

---

¹⁵⁴ Na příklad: ZA v Opavě, NAD 2593 Severomoravské dřevařské závody, n. p. Šumperk. Vývoj názvů původce – Severomoravské dřevařské závody, n. p. Šumperk, Severomoravské dřevařské závody, s. p. Šumperk, Severomoravské dřevařské závody, n. p. Šumperk, závod 06 Jeseník, Moravskoslezské dřevařské závody, a. s. Šumperk (název fondu by mohl být Severomoravské dřevařské závody Šumperk).

archiválií z období socialismu a současnosti u nástupce (dnes soukromého) nebo v komerční spisovně není až tak neobvyklé. V minulosti také bývaly části archivních souborů průmyslových podniků ukládány u nástupců na základě depozitních smluv. Ty však po skončení 10leté lhůty byly většinou zrušeny a archiválie převzaty do archivu.

d) Zjistit na základě evidence NAD, zda část archiválií téhož původce není v péči jiného archivu. U podniků tato situace nastat mohla, avšak důvody pro její zjištění jsou buď náhodné, nebo právě souvisejí se záměrem zpracovat archivní soubor. V některých případech je vhodné dle množství dochovaného materiálu konzultovat mezi archivy zařazení archiválií ze závodů do fondu podnikového ředitelství, možnost sloučení drobných fondů závodů s podnikovým ředitelstvím nebo naopak vyčlenění z fondu ředitelství a začlenění do již případně existujícího fondu závodu.

e) Provést rozbor obdobných archivních souborů a jejich zpracování ve vlastním i v jiných archivech (včetně souborů případných předchůdců a nástupců) a vyhodnotit jejich dochovanost. Toto bude účelné zejména u předpokládaných složitých archivních souborů průmyslových podniků z období socialismu.

f) Ověřit, zda byl archivní soubor nebo jeho část v minulosti již archivně zpracován, např. v jiném archivu. Zde je však na místě kritický přístup k hodnocení případných archivních pomůcek a zohlednění doby a místa vzniku.

g) Zběžně provést průzkum archivního souboru – jako u jakéhokoliv jiného souboru. Rozhodně je na místě. Součástí převzatých archiválií mohou být i dokumenty nearchivní povahy, které bude potřeba buď zcela vyřadit, nebo přemístit do jiného archivního souboru, případně delimitovat do jiného archivu.

h) Prostudovat nabývací dokumentaci. Ke každému archivnímu souboru je veden v archivech spis o fondu. Jeho důkladné prostudování je samozřejmostí. V nabývací dokumentaci se mohou vyskytovat např. informace týkající se omezení předkládání.

i) Vyhledat si a prostudovat firemní spis v archivním fondu příslušného krajského soudu, a to nejen daného podniku, ale i případných předchůdců, nástupců, vyčleněných (osamostatněných) organizačních jednotek (odštěpných závodů). Také na webových stránkách Ministerstva spravedlnosti lze v části „Veřejný rejstřík a Sbírká listin“ (<https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik>) najít potřebné informace.

j) Zvážit časovou a prostorovou náročnost a možnost či nutnost spolupráce více archivářů. Toto je nezbytné zejména u velkých souborů průmyslových podniků se složitou organizační strukturou a širokou územní působností (leckdy i překračující hranice kraje či krajů). Zpracování generálního ředitelství socialistického podniku včetně jeho závodů je úkol na mnoho měsíců pro několik archivářů s patřičnými prostorovými nároky.

k) Na místě je rovněž zjištění fyzického stavu archivního souboru a případný návrh na restaurátorský zásah.

5.2 Archivní pomůcky

Pro archivní soubory skupiny Podniky a firmy jsou nejobvyklejšími pomůckami inventáře. V minulosti se hojně využívaly též „prozatímní inventární seznamy“ nebo i „sdružené inventáře“. Oba z posledně jmenovaných typů archivních pomůcek se dnes již nevytvářejí. U prozatímních inventárních seznamů se předpokládalo, že měly být dopracovány do úrovně inventář, sdružené inventáře naopak přepořádány a rozpracovány do samostatných inventářů. V současnosti, pokud není možné archivní soubor opatřit inventářem, lze použít manipulační seznam prvního či druhého typu. Ten má však s ohledem na 30letou ochrannou lhůtu omezené možnosti využití pro zpracování novějších podnikových fondů. Katalog má smysl v případě podrobnějšího popisu jen určité agendy (série; např. převody nemovitostí) až po vyhotovení inventáře, který je tímto katalogem doplňován.

5.3 Ochrana osobních a citlivých údajů, ošetření autorských, reprodukčních a dalších práv

Ve fondech podniků a firem se mohou vyskytovat archiválie obsahující některé z výše uvedených údajů. Ochranná 30letá lhůta tak může být pro vybrané případy nedostatečná. Ovšem archivní soubory podniků jsou spíše než pro získávání údajů o osobách, využívány jako zdroj informací o fungování podniků jako takových – výrobní, plánová, provozní dokumentace, výsledky hospodaření apod. Informace o zaměstnancích se objevují až v poslední době, např. v souvislosti s odškodněním účastníků tzv. třetího odboje. Ministerstvu obrany nebo ÚDZK jsou tyto informace poskytovány bez omezení, v ostatních případech je respektován zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů.

Autorská či reprodukční práva se ve fondech podniků ve větší míře neuplatňují, např. fotografie se vyskytují ve velkém počtu, ovšem bez uvedení autora, často i bez jakékoliv další informace (o datu či zaznamenané akci).

Do jisté míry může být uveden zájem o ochranu výrobního programu nebo technologických postupů, a nemusí se vždy jednat pouze o ochranné známky a patenty. V takovém případě se informace zaznamenají u příslušné jednotky popisu a v evidenčních listech NAD a jsou badatelnou respektovány. V opačném případě jsou archiválie zpřístupňovány v souladu s platnou legislativou.

5.4 Vnitřní skartace

Vnitřní skartace se u podnikových fondů uplatňuje v závislosti na úplnosti dochovaných archiválií. U torzovitých archivních fondů se většinou nepoužije, neboť z důvodu zajištění informační hodnoty je zájem na ponechání většiny z dochovaných písemností. Tyto případy nastávají převážně u fondů z období do znárodnění, z poválečného období, kolem roku 1968, 1989 nebo pak u novodobých společností. Naopak z období socialismu vzhledem ke složité struktuře archivních souborů, a ne vždy kompetentnímu výběru archiválií a jeho okolnostem, mohou fondy obsahovat několikačetné výtisky dokumentů nejrůznějšího charakteru. V těchto

případech, po porovnání konkrétní vypovídací hodnoty, lze v souladu s kapitolou 4.7 nadpočetné výtisky v rámci vnitřní skartace vyřadit.

V obecné rovině jsou ze skartace podnikových fondů vyloučeny dokumenty z oboru průmyslové výroby vzniklé před rokem 1900, dále pak fotografické záznamy do roku 1900, filmové záznamy do roku 1930, případně zvukové nahrávky.

Z fondu se vyřadí prosté opisy, výpisy a kopie dokumentů, pokud neobsahují na rozdíl od předlohy specifické informace (např. data o doručení, rozdílná data) nebo nejsou samy o sobě důležitým dokladem o okolnostech existence a významu předlohy (např. fotografie). Pokud jsou ponechány, popisují se v rámci jedné série nebo složky.

Z archivního souboru se naopak nevyřadí dokumenty, které jsou v dalším vyhotovení uloženy v jiném archivním souboru (např. zápisy z jednání, rozpočty, závěrky, výkazy a další dokumentace zasílaná vyššímu stupni řízení či dozorujícím orgánům).¹⁵⁵ Posouzení těchto případů bude odvozeno od pozice původce v institucionální hierarchii, která je součástí popisu původce. Vzájemný odkaz se uvede v prvku popisu *odkazy na příbuzné dokumenty, archiválie a pomůcky pro vyhledávání*.

Pokud bylo v minulosti provedeno přeřazení do jiného fondu, posoudí se účelnost zpětného zařazení nebo zachování současného stavu. V tomto případě je třeba pozorně posoudit zejména v souvislosti s případnými citacemi původního zpracování v literatuře.

V případě podkladů a konceptů ke zprávám odesílaným původcem jiným původcům a v konečném vyhotovení uloženém v jejich archivních souborech se při výběru za archiválie přihlédnou k pozici původce v institucionální hierarchii, která je součástí popisu původce. Zohledněna musí být také skutečnost, zda tyto koncepty a podklady neobsahují další informace, které nebyly do konečného vyhotovení zahrnuty.

5.5 Vlastní zpracování fondu

a) Při pořádání, zpracování, inventarizaci fondu a sestavení archivní pomůcky se postupuje podle ZP a Základního materiálu k tvorbě metodik zpracování archivních souborů.

b) V případě, že bude zvolena varianta dvou částí inventáře, musí být zachována návaznost referenčního, případně i jiného označení.

c) V případě podnikových fondů bude možné jen zřídka vycházet z původního registraturního systému a většinou bude nutné aplikovat umělé pořádací schéma. V případě původního registraturního systému nebo dodatečně aplikovaného ukládacího systému je potřeba před zahájením zpracování zvážit, zda je tento systém natolik přehledný a úplný, aby se mohl stát základem zpracování.

---

¹⁵⁵ Zpravidla se ponechávají v archivním souboru organizační složky, u které vznikly.

d) Formální nevyhraněnost některé agendy a nestandardní postupy při vzniku některých písemností (např. spojení několika typů úředních knih v jediném svazku) vyžadují při zpracování fondu nejenom pečlivé třídění archiválií, ale i důsledný analytický popis všech inventarizovaných jednotek.

e) Do fondu podniku nepatří archiválie, které dokumentují jeho vývoj, ale nemají bezprostřední vztah k původci (např. fotografie, mapy, tisky, jejichž vznik původce neiniciovat nebo je neobdržel). Dále není dovoleno do archivního souboru zařazovat dokumenty, které sice s původcem souvisejí, ale jejich shromažďovatelem či autorem je bývalý podnikový archivář (např. články o historii podniku).¹⁵⁶ Takové archiválie je vhodné zařadit do spisu o fondu nebo do archivní knihovny a ocitovat v úvodu archivní pomůcky.

f) Důvodem pro narušení jednoznačné vazby archiválie na archivní soubor nemůže být například forma archiválie, specializace archivu nebo archiváře, původní držitel či původní problematický vlastník. Typicky se jedná například o kroniky, pamětní knihy, fotografické a filmové archiválie, tisky původce a další dokumenty, které se nacházejí neoprávněně v osobním fondu, jehož zůstavitel nebyl oprávněn k jejich získání do vlastnictví. Výjimkou mohou být případy uvedené v kapitole 2.6 ZP.

Pokud již byla narušena jednoznačná vazba v rámci jednoho archivu (viz předchozí odstavec), je nutné vždy provést vnitřní změnu evidence NAD a archiválii převést do souboru, kam správně náleží. Pro zachování vazby na předchozí archivní pomůcku nebo místo uložení a případné citace provést konkordanci v prvku Jiné označení, případně v prvku Přímý zdroj akvizice. V případě narušení vazby, na níž se podílí dva nebo více archivů, řešení závisí na možnostech scelení.

Jestliže nelze fyzicky soustředit archiválie náležející jednoznačně do zpracovávaného archivního souboru, nevytvářejí se úrovně popisu pro archiválie uložené mimo archiv, který pomůcku zpracovává (viz též ZP, kap. 2.7.1, 2.8).

g) Pokud se liší řazení archiválií podle historických nebo cizojazyčných a podle aktuálně platných názvů entit, je preferováno používání aktuálně platného znění (zejména u geografických jednotek), nemá-li řazení podle historických nebo cizojazyčných názvů zásadní informační hodnotu.

h) Adjustace archiválií nesmí mít vliv na způsob uspořádání. Pokud archiválie z jedné složky či jednotlivosti nelze uložit fyzicky u sebe, řeší se oddělené uložení prostřednictvím prvku popisu Ukládací číslo. Případy dokumentů vložených do úředních knih, u nichž je fyzické i logické oddělení možné, se řeší vyjmutím a zařazením na příslušné místo v hierarchii archivní pomůcky.

---

¹⁵⁶ Je potřeba pokusit se odlišit, kdy se jedná o samostatnou iniciativu podnikového archiváře a kdy o úkol na něj kladený vedením. Rozhodně však není žádoucí vytvářet osobní fondy podnikových archivářů.

6 Popis archiválií

6.1 Zásady popisu archiválií (ZP, kap. 3.1–3.2)

Obecné zásady a základní principy archivního popisu stanovují ZP v kap. 3.1 a 3.2. Cílem archivního popisu je zpřístupnění archiválií daného archivního souboru (u podniků v naprosté většině archivního fondu) pomocí systematicky vytvořeného informačního celku, proto je tento popis zásadně víceúrovňový a hierarchický. S neustálým zřetelem k celku archivního souboru směřuje shora dolů, od obecného ke specifickému, tedy od celku nejvyššího (archivního souboru) přes podřízené nižší celky (série a nižší série, složky a podsložky) až k jednotlivým archiváliím či jejich částem (jednotlivostem a částem jednotlivostí). Přitom zároveň platí, že prohloubení popisu v rámci části jedné úrovně popisu neznamena povinnost prohloubit popis i v ostatních částech dané úrovně. Druhým hlavním principem je zaznamenávání jen takových informací na každé úrovni popisu, které dané jednotce popisu (archivnímu souboru, sérii, složce, jednotlivosti) přísluší. Třetím principem je propojení popisů, kdy označením jednotky popisu příslušnou úrovní (archivní soubor, série, složka, jednotlivost) se zdůrazňují souvislosti v celkové hierarchii a určuje míra konkretizace popisu. Čtvrtým principem je neopakování informací. Popis z vyšších úrovní popisu automaticky dědí nižší úrovně popisu a informace tak není třeba opakovat.

6.2 Úrovně popisu (ZP kap. 3.3)

Základní úrovně popisu jsou celkem čtyři.

a) *Archivní soubor* (u průmyslových podniků v naprosté většině archivní fond). Tvorba názvu archivního souboru se řídí Metodickým návodem č. 2/2021 odboru archivní správy a spisové služby MV k vedení evidence Národního archivního dědictví (viz kap. 4.17 této metodiky).

b) *Série*. Každý archivní soubor musí obsahovat alespoň jednu sérii. Série lze vytvářet na základě celé řady principů. U archivních fondů podnikového typu se vzhledem k jejich charakteru a častým organizačním změnám jejich původců nejčastěji používají série, které stanovuje umělé pořádací schéma. V různé míře se zde kombinují agendové, formální i obsahové souvislosti.

c) *Složka*. Složka je jednotka popisu podřízená úrovni série. Popisuje archiválie evidované prostřednictvím evidenčních jednotek karton, fascikl, digitální archivní jednotka a soubory jednotlivostí (např. soubor fotografií). Při uložení věcně souvisejících archiválií ve více evidenčních jednotkách (např. kartonech) se vytvoří podsložky a obdobně se postupuje při potřebě vyjádřit souvislosti mezi částmi jedné složky (vytvoří se podsložky první, druhé atd. úrovně).

d) *Jednotlivost*. Jednotlivost je jednotka popisu podřízená úrovni série nebo složka a popisuje buď archiválie evidované prostřednictvím evidenčních, resp. dílčích evidenčních jednotek (například registraturní pomůcky, podací protokoly), nebo archiválie a jejich části na nejvyšší

úrovni v rámci složek a podsložek (např. protokol ve spisu, fotografie ve spisu, jedna sekce mapy apod.). Jednotlivosti jsou takové jednotky popisu, jejichž další dělení na části by zpravidla vedlo k narušení jejich integrity.

Závaznou hloubku popisu u jednotlivých typů archivních pomůcek stanovují ZP v kap. 3.4. U manipulačního seznamu je závazná hloubka popisu na úrovni složka, u inventáře na úrovni složka a taková jednotlivost, která nesmí být sloučena do složek (listiny, úřední knihy, podací protokoly a deníky, indexy, elenchy a repertáře, kartotéky, pečetidla, mapová díla, atlasy, fotoalba, tisky do roku 1800). Katalogy se u podnikových archivních souborů vytvářejí výjimečně, závazná hloubka je v tomto případě na úrovni složka a jednotlivost, přičemž žádné jednotlivosti nelze sloučit do složek.

6.3 Evidenční jednotky

Druhy hlavních a vedlejších evidenčních jednotek i s jejich závaznými zkratkami stanovuje legislativně vyhláška č. 645/2004 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, v příloze č. 1. Návazně i ZP v kap. 2.9.3.

Listiny do roku 1850 a listiny po roce 1850 budou v podnikových archivních souborech pouze výjimečně, protože listina jako evidenční jednotka podle ZP je chápána značně úzce. Nepatří sem: a) zakládající právní akty menšího významu uvedené v primárních registrech, výuční listy, osobní doklady, školní vysvědčení, statuty a stanovy spolků, organizací a podniků, které se evidují v kartonech, b) cenné papíry (akcie, obligace, směnky), které se evidují jako tisky (dílní evidenční jednotka cenné papíry), c) listiny, které jsou součástí spisů a evidují se v kartonech.

Z úředních knih zde mohou být zejména knihy hospodářského a evidenčního charakteru (účetní knihy, inventární knihy majetku, knihy dělnictva atd.) a knihy protokolů z jednání podnikových orgánů. *Z rukopisů* zde mohou být absolventské práce (diplomové, disertační apod.). U podnikových kronik a pamětních knih je na zvážení jejich trvalá hodnota a zařazení mezi úřední knihy nebo rukopisy (pokud nevznikly v rámci výkonu úředních povinností).

Registraturní pomůcky se u podnikových fondů ve srovnání s archivními fondy správních institucí vyskytují méně často a jsou obtížněji využitelné.

V případě *kartoték* se jedná hlavně o kartotéky zaměstnanců, výrobků, seznamy kont peněžních ústavů, dodavatelů a odběratelů apod. Pokud slouží jako původní evidenční pomůcka (index, podací protokol atd.), tak se nevykazují jako kartotéky, ale jaké příslušné evidenční jednotky.

Kartony jsou evidenčními jednotkami pro spisový materiál, oběžníky a další tištěná akta, tisky, které jsou součástí spisů, manuály, příručky, korespondenci, účty, technickou dokumentaci (s výjimkou samostatných plánů a technických výkresů, vykazovaných jako jednotliviny v rámci samostatné evidenční jednotky), výstřižky, noviny a časopisy po roce 1800, propagační letáky, katalogy, výuční listy, osobní doklady, statuty a stanovy spolků a organizací, soudní a notářské dokumenty atd. Totéž platí pro *fascikly* určené pro archiválie, jejichž ukládání do kartonu by bylo neúčelné nebo neproveditelné.

Dílčí evidenční jednotka *jiné* bývá u podnikových archivních souborů zastoupena hojně, patří sem alba s více typy dokumentů (fotografie, výstřižky atd.), alba, sešity a památníky obsahující podpisy, zápisy a kresby od různých osob a korporací, knihy s podpisy návštěv nemající charakter kroniky, vlajky a standarty, tabla (s výjimkou fotografických tabel, která byla zhotovena fotografickou cestou jako jeden kus snímku/fotografie), vzorky, vzorníky, obaly a etikety zboží, propagační předměty a další trojrozměrné předměty, které mají přímou souvislost s archivním souborem a nejsou součástí jiné archiválie (vzorky látek v katalogích zboží apod.).

6.4 Prvky popisu (ZP kap. 4., 5.2)

Univerzální prvky popisu archiválií podrobně specifikují ZP v kap. 4. V základní oblasti identifikačních informací je jich deset: *referenční označení (pořadové číslo pro manipulační seznam)*, *jiná označení*, *obsah/regist*, *formální název jednotky popisu*, *datace vzniku jednotky popisu*, *textový způsob zápisu datace*, *úroveň popisu*, *evidenční jednotka – druh*, *evidenční jednotka – počet* a *ukládací jednotka (číslo)*. Časové hiáty se neuvádí v prvku popisu *datace vzniku jednotky popisu*, ale vyjadřují se (v případě potřeby) negativním nebo pozitivním výčtem v prvku *obsah*, *regist*, případně *textový způsob zápisu datace*.

Univerzální prvky rozšířeného popisu archiválií specifikují ZP v kap. 5.2. Je jich celkem jedenáct, protože dosavadní prvek popisu *název autorského díla* byl sloučen s prvkem popisu *formální název jednotky popisu*.

6.5 Pořádací schéma

Výběr pořádacího schématu vychází v obecné rovině ze ZP kap. 2.7.3. V této metodice je vzorové umělé pořádací schéma uvedeno v příloze (kap. 11.1). Archivní fond průmyslového podniku je zde strukturován do devíti sérií 1. úrovně: „vedení a správa“, „majetek a investice“, „zaměstnanci“, „komplexní plánování a vykazování“, „ekonomika“, „obchod a propagace“, „výroba a technika“, „soudobá dokumentace“ a „dokumenty majitele a jeho rodiny“ (pokud z daných archiválií není vytvořen samostatný archivní soubor). Jedná se o rámcový návod, takže v případě potřeby lze toto vzorové umělé schéma upravovat, archivní fond strukturovat hlouběji nebo naopak vynechávat série, přiřazovat např. fotografie k jednotlivým sériím („zaměstnanci“) a nikoliv do „soudobé dokumentace“ apod. Pokud to bude účelné, lze použít zcela jiné schéma, vytvořené na odlišném principu – např. vytvořit série 1. úrovně podle jednotlivých původců archivního fondu (u podnikových fondů bývá větší počet původců obvyklý) nebo podle základních organizačních jednotek u podniku s více závody atd. a vzorové umělé schéma případně využít pro vytváření sérií nižších úrovní. Teoreticky jsou možné i jiné metodické postupy, i když u podnikových fondů budou spíše výjimečné, protože předpokládají dobře a systematicky fungující spisovou službu u původce (např. čistě organizační princip, pokud lze bezpečně identifikovat, která organizační složka vyprodukovala ten-který dokument).

7 Archivní autoritní záznamy a popis původců

Popis původců specifikují ZP obecně v kap. 6.2.1. Tento popis má sice souvislosti s vymezením a popisem archivního souboru, ale již od prvního vydání nových ZP v roce 2013 byl od něj principiálně odpojen a představuje samostatnou informační strukturu.

Nově zavedenými klíčovými pojmy ZP již od roku 2013 jsou „entita“, „archivní autoritní záznam“ a „přístupový bod“. Všechny entity včetně původců jsou popisovány archivními autoritními záznamy (archivními entitami). Ty se po napojení na archivní popis (tj. na záznam o jednotce popisu) stávají přístupovými body. Primárním zdrojem archivních autoritních záznamů je informační systém Centrální archivní modul (IS CAM), jehož správu a provoz upravuje příloha č. 7 ZP a další předpisy. Záznamy jsou vytvářeny kooperativně celou archivní obcí buď přímo v systému (referenční klient CAM na Národním archivním portálu), nebo v systému pro evidenci Národního archivního dědictví (PEvA II na Národním archivním portálu), případně v aplikacích pro zpracování a prezentaci archiválií (např. ELZA), které mezi sebou komunikují. Informační systém CAM nerozlišuje účel použití archivního autoritního záznamu, tedy zda bude použit v roli původce či v ostatních rolích. Liší se pouze hloubka popisu, tj. množina použitých prvků popisu, která je u původců větší, resp. povinnost vyplnění údajů u konkrétních prvků popisu (např. prvek popisu *funkce korporace* je u původců povinný, v ostatních případech doporučený).

U archivních souborů průmyslových podniků se v případě původců v naprosté většině jedná o entity z třídy „korporace“, podtřídy „organizace založené za účelem podnikání“ (ZP kap. 9). Zásady tvorby archivních autoritních záznamů a s nimi spojené vymezení původců mají pro podnikovou sféru velkou důležitost vzhledem k častým reorganizacím a mnohdy složité organizační struktuře.

7.1 Rozlišování korporací (ZP kap. 9.2.1)

Zásady popisu korporací (v roli původce i v ostatních rolích) stanovují ZP v kap. 9.2. Zde jsou stanoveny především základní principy rozlišování různých korporací a vytváření samostatných archivních autoritních záznamů (kap. 9.2.1).

a) Archivní autoritní záznam se vytváří (a samostatný původce se vymezuje) v případě, že korporace byla nebo je samostatná a splňuje následující požadavky či jejich podstatnou část: korporace má funkční a organizační samostatnost (samostatnou spisovou službu); existuje právní akt o utvoření, kompetenci a jednacím řádu korporace; korporace má: ve finančním ústavu samostatnou bilanci a běžný účet, samostatný organizační řád, vlastní pečeť nebo razítko, hlavičku na dopisním papíře; korporace vydává vlastním jménem stanoviska nebo rozhodnutí.

b) Zásadní principy rozlišování korporací a vymezení původců u průmyslových podniků – zejména ve smyslu jejich historického vývoje – obsahuje externí příloha ZP č. 14 (Závazné příklady popisu původců v evidenci NAD) v záložce „Většina“ a to zejména v tematické

skupině 15 „Podniky“. Tyto principy souvisí s dalšími níže uvedenými kritérii jako změna korporativnosti, uvalení národní správy, vstup do likvidace apod.

c) Mezníkem pro vytvoření samostatného záznamu a vymezení původce je změna korporativnosti. To je zásada velmi důležitá právě u průmyslových podniků. Jednotlivé změny korporativnosti (z i na) jsou taxativně uvedeny: akciová společnost, komanditní společnost, komunální podnik, koncernový podnik, národní podnik, obecně prospěšná společnost, oborový podnik, odštěpný závod, příspěvková organizace, společnost s ručením omezeným, státní organizace, státní podnik, veřejná obchodní společnost, výrobně hospodářská jednotka, výrobní družstvo. Ostatní změny korporativnosti neuvedené v příloze č. 14 a v tomto bodě se neuplatňují, např. změna z rozpočtové na hospodářskou organizaci apod.

Údaje obchodního rejstříku nemusí být pochopitelně vždy zcela spolehlivé. V rámci zpracování archivního fondu je proto při vymezování původců a vytváření archivních autoritních záznamů nutné zohlednit informace získané z daných archiválií či jiných zdrojů. Často nejsou zachyceny změny názvu, např. u korporace Avia, národní podnik (z let 1950-1960) změna názvu na Závody Jiřího Dimitrova Letňany, národní podnik (k 1. 1. 1957). U nástupnické korporace Automobilové závody Letňany, národní podnik (z let 1961-1986) změna názvu na AVIA, národní podnik (k 1. 1. 1968) apod. Někdy ovšem není zachycena ani změna korporativnosti. Např. v obchodním rejstříku je korporace ČKD Praha, národní podnik chronologicky vymezena daty 1. 4. 1958 až 30. 6. 1988. Není zde vůbec zaznamenána změna korporativnosti v polovině roku 1965. Ve skutečnosti ČKD Praha, národní podnik existoval pouze od 1. 4. 1958 do 30. 6. 1965 a následně došlo ke změně korporativnosti (i k dalším výrazným změnám) na oborový podnik (ČKD Praha, oborový podnik), existující od 1. 7. 1965 do 30. 6. 1988. Správně musí být tedy rozlišeni dva původci a vytvořeny dva archivní autoritní záznamy.

d) Samostatné záznamy se vytvářejí u zbytkových státních podniků, podniků v likvidaci, podniků v národní či jiné nucené nebo úřední správě s výjimkou nucené správy a sekvestrace např. z důvodu zadlužení, které později (po splacení dluhu apod.) existovaly dále. Opět se tedy jedná o samostatné původce.

e) Rozlišují se samozřejmě různé korporace stejného jména.

f) Samostatný původce se vymezuje a nový archivní autoritní záznam se vytváří v případě změny (nikoli pouhého přejmenování) nadřazené korporace, která je součástí preferovaného označení. To se týká např. závodu, který byl součástí národního podniku a u tohoto národního podniku se změnila korporativnost: ČKD PRAHA, národní podnik. Závod Elektrotechnika; ČKD PRAHA, oborový podnik. Závod Elektrotechnika.

Průmyslových podniků se netýká pouze zásada změny jurisdikce v *hlavní části jména* u popisované korporace státní správy a samosprávy (ZP, kap. 9.2.1, bod 6).

Naopak v případě dalších typů změn se samostatný původce nevymezuje a nový záznam nevytváří – při pouhé změně jména, zřizovatele, majitele, sídla, adresy, pravomocí, při úpravách předmětu činnosti, při vnitřní reorganizaci, vyčlenění organizační složky apod. Identifikační

číslo bude vzhledem k výše uvedeným zásadám často totožné u více původců. Např. (s ohledem na příklady uvedené v ZP) roku 1992 vznikla v Chrudimi firma D I T E X , s.r.o., která se o dva roky později přejmenovala na E V O N A s.r.o. a roku 2002 se transformovala na EVONA a.s. Identifikační číslo je od roku 1992 stále stejné, ale z hlediska principů vymezení původců a tvorby archivních autoritních záznamů se jedná o dva různé původce a dva různé záznamy, kdy mezníkem je změna korporativnosti roku 2002: E V O N A s.r.o. (s variantním označením D I T E X , s.r.o.) a EVONA a.s. V prvním případě lze u odlišných jmen využít nepovinné prvky popisu *datace použití jména od a datace použití jména do*.

Při pouhé změně jména se v preferovaném označení u aktuálně existujícího podniku запиše současně jméno a ostatní se uvedou jako variantní označení. U zaniklých podniků se postupuje podle obecných principů výběru preferovaného označení v ZP kap. 6.3.5. Např. pouhá změna jména akciové společnosti Českomoravská-Kolben-Daněk na Českomoravské strojírny k 1. 10. 1940 není důvodem k vymezení nového původce a vytvoření nového záznamu. Do preferovaného označení se zvolí jméno Českomoravská-Kolben-Daněk akciová společnost jako nejznámější i nejdéle používané (s možným využitím nepovinných prvků popisu *datace použití jména od-do*). Jméno Českomoravské strojírny akciová společnost (a podobně německá verze Böhmisch-Mährische Maschinenfabriken A.G., případně zkratky ČKD, ČMS, BMM) se uvede ve variantním označení, opět s možností využití nepovinných prvků popisu *datace použití jména od-do*. Nebude se tedy jednat o dva původce a nevytvoří se dva archivní autoritní záznamy, ale pouze jediný (1927-1945).

7.2 Vazby mezi původcem a archivním souborem

Záznam o původci lze vázat nejen na jeden archivní soubor. Může být vázán i na více archivních souborů, popřípadě také na nižší úrovně popisu, např. sérii.

Pokud se k jednomu archivnímu souboru vztahuje více původců, tvoří se pro každého původce samostatný archivní autoritní záznam. V archivní pomůcce se uvádí popis jednotlivých původců za sebou. Buď se na prvním místě uvede původce největšího množství archiválií daného archivního souboru („hlavní původce“), nebo je možné řadit původce chronologicky.

7.3 Minimální údaje u původců

Minimum údajů uváděných v popisu původců u nezpracovaných archivních souborů a sbírek vzniklých neorganicky představují preferované označení, sídlo, datace vzniku a zániku (popř. působnosti od-do) a jedinečný identifikátor IS CAM.

7.4 Označení korporace (ZP kap. 9.3.1)

Označení představuje první ze sedmi částí popisu (sekcí) archivního autoritního záznamu (označení, vznik, zánik, tělo, události, vztahy, identifikátory). U označení se rozlišují dvě formy – preferované označení a variantní označení. Preferované označení musí být vždy jedno, naopak variantní označení u daného záznamu může být v libovolném počtu podle potřeby (žádné,

jedno, více než jedno). Obecné principy výběru preferovaného označení stanovují ZP v kap. 6.3.5, kde je vyjmenováno pět základních kritérií výběru:

a) u entit uvedených v externí příloze ZP č. 14 se volí preferované jméno analogicky podle této přílohy (toto obecné pravidlo je znovu zopakováno u třídy „korporace“ v kap. 9.3.1); u entit neuvedených v této příloze se postupuje analogicky podle přílohy č. 10 (příklady K54 až K72 k entitám podtřídy „organizace založené za účelem podnikání“ z třídy „korporace“),

b) jméno, pod nímž je entita nejvíce známá,

c) jméno prokazatelně upřednostňované entitou (týká se i korporací),

d) úřední jméno,

e) jméno po dobu existence entity nejdéle používané.

Postupuje se v pořadí od a) do e). Pokud nelze ani jednu z variant ověřit, uvede se jméno ze zpracovávaného zdroje informací.

V případě úředního jména (které je obecně až čtvrtým kritériem v pořadí) by u průmyslových podniků uvedených v obchodním rejstříku měl mít přednost při výběru preferovaného označení tento zdroj. Pokud se u jednoho původce změnilo jméno a úředních jmen je více, postupuje se podle dalších kritérií v daném pořadí (nejznámější, preferované podnikem, nejdéle používané). To platí i v případě, že obchodní rejstřík nezaznamenal změnu úředního jména jako u výše zmíněného příkladu s národním podnikem Automobilové závody Letňany. Máme zde dvě úřední jména: Automobilové závody Letňany, národní podnik (úřední jméno zaznamenané v obchodním rejstříku, používané v letech 1961-1967) a AVIA, národní podnik (úřední jméno nezaznamenané v obchodním rejstříku, používané v letech 1968-1986). Podnikem bylo upřednostňováno aktuálně platné úřední jméno, takže kritéria c) a d) nám nepomohou. Zde by tedy rozhodovalo kritérium b) nejznámější jméno, případně e) nejdéle používané jméno. V tomto konkrétním případě by v preferovaném označení bylo AVIA, národní podnik (známější i déle používané) a ve variantním označení Automobilové závody Letňany, národní podnik, i když v obchodním rejstříku nalezneme pouze tuto druhou variantu.

Jméno původce nemusí být totožné se jménem archivního souboru, tvořeného podle vlastních pravidel (kap. 4.17 této metodiky). Jako samostatný původce může vystupovat i organizačně vymezená část korporace, u průmyslových podniků např. závod jako součást podniku (v tom případě se využívají v rámci označení prvky popisu *hlavní část jména* i *vedlejší část jména*).

Externí příloha č. 14 ZP (Závazné příklady popisu původců v evidenci NAD) v záložce „Většina“ uvádí v tematické skupině 15 „Podniky“ úřední názvy podniků z obchodního rejstříku, který je uveden mezi ostatními zdroji informací v ZP v příloze č. 13. Toto jméno bude tedy často vybráno do preferovaného označení. Přebírá se přesné formální znění (velká a malá písmena, mezery, uvozovky, korporativnost ve zkratce, korporativnost v plném znění, korporativnost na začátku apod.), např.:

POLDI OCEL , s.r.o.

ČKD Blansko Strojírny,a.s.

ČKD Slaný, akciová společnost

Výtahy Pardubice a.s.

Společnost s ručením omezeným (s.r.o.) VÝTAHY

Stavební hut' Slatiňany, spol. s r. o.

Mototechna, státní podnik "v likvidaci"

MOTOTECHNA MORAVA, s.r.o. - v likvidaci

Akciová společnost HALIMO

akciová společnost Laminex

Pouze v případě zjevného překlepu v názvu podniku či v korporativnosti se tato chybná podoba uvede ve variantním označení (např. Mototechna , národní podnik) a v preferovaném označení se запиše opravená podoba (Mototechna , národní podnik). Informaci o tom lze zapsat do prvku popisu *poznámka*.

Pokud je součástí jména korporace i její sídlo (např. ČKD Slaný, akciová společnost), zapisuje se toto sídlo ve tvaru používaném ve zdroji, z něhož je preferované označení převzato (Slaný). Oproti principům tvorby názvu archivního souboru ale nemusí být nutně v 1. pádu (tedy nejen „Slaný“, ale např. „ve Slaném“). Uvedení sídla jako součástí jména korporace nemá vliv na povinnost uvádět *geografický doplněk*, který je u korporací obecně většinou povinným prvkem popisu (v případě ČKD Slaný, akciová společnost: Slaný, Kladno, Česko).

Pokud je korporativnost uvedena v rámci preferovaného označení ve zkratce (např. a. s., a.s., akc. spol.), není třeba ji ve variantním označení rozepisovat (akciová společnost) a naopak, pokud je v preferovaném označení korporativnost uvedena v plném tvaru (akciová společnost), není třeba uvádět ve variantním označení příslušnou zkratku (a. s.).

Strukturu označení tvoří obecně dvě základní dílčí části – jméno a doplněk. Do označení jako generovaného údaje se u korporací promítají prvky popisu *hlavní část jména*, *vedlejší část jména*, *obecný doplněk*, *geografický doplněk*, *chronologický doplněk*. Spolu s prvkem popisu *stručná charakteristika* ze sekce Tělo se tento celek označuje jako „uživatelské označení“.

U jména se uplatňují prvky popisu *hlavní část jména*, *vedlejší část jména*, *datace použití jména od*, *datace použití jména do*, *typ formy jména* a *jazyk jména*. Prvek popisu *hlavní část jména* je povinný, prvek popisu *vedlejší část jména* je povinný za určitých okolností a v ostatních případech se neuvádí. Používá se v případě, že v *hlavní části jména* se vyjadřuje nadřazená korporace, např. *hlavní část jména*: České cementárny a vápenice n. p. Prachovice, *vedlejší část*

jména: Závod 03 Vápenný Podol. Jak bylo řečeno výše, pokud je sídlo součástí jména korporace, zapisuje se ve tvaru používaném ve zdroji informací, z něhož je preferované označení převzato a nemusí být nutně v 1. pádu. Pokud sídlo či jiná specifikace není součástí jména, uměle se do něj nepřidává. Prvky popisu *datace použití jména od a datace použití jména do* jsou nepovinné a používají se pouze v případě, pokud období užívání jména je odlišné od datace existence korporace. Prvek popisu *typ formy jména* je nepovinný. Typ lze uvést u preferovaného i variantního označení a vybírá se z pevně daného číselníku: 1) úřední, 2) uměle vytvořené, 3) jediný známý tvar, 4) zkratka/akronym, 5) historická/dřívější podoba, 6) přezdívka/zlidovělá podoba, 7) zjednodušená podoba, 8) zkomolená podoba, 9) podoba s čestným názvem, 10) podle jiných pravidel, 11) překlad. Prvek popisu *jazyk jména* je nepovinný a daný jazyk se vybírá z číselníku jazyků.

Z doplňků se u korporací uplatňují *obecný, geografický a chronologický*.

Obecným doplňkem u podniků je výlučně pojem „firma“ a to pouze v případě, že je třeba fyzickou osobu mající charakter korporace odlišit od fyzické osoby jako takové (tedy od entity z třídy „osoba/bytost“), např. Otakar Pokoj (firma : Veverí, Brno, Brno-město, Česko : asi 1928-asi 1949). Naopak u podniku P. A. Šlechta a syn (Lomnice nad Popelkou, Semily, Česko : asi 1911-1938) se *obecný doplněk* neuvádí, přestože jméno korporace obsahuje jméno fyzické osoby a neobsahuje vyjádření korporativnosti – nicméně je z něj zřejmé, že se jedná o korporaci, a ne o fyzickou osobu.

V *geografickém doplňku* se vyjadřuje sídlo korporace, a to i v případě, že sídlo je součástí jména korporace (např. ČKD Slaný, akciová společnost). Používá se údaj ze vztahu „sídlo“, pokud je zde napojen aktuálně existující geografický objekt z podtřídy „administrativně či jinak lidmi vymezená území“ na úrovni obec (tj. *typ geografického objektu* „obec“, „obec se širší působností“, „vojenský újezd“) a níže (např. *typ geografického objektu* „část obce“ nebo „ulice“). Uvádí se vždy poslední známé sídlo. Většinou se jedná o obec a formou zápisu *geografického doplňku* je v takovém případě „obec, okres, stát“, např. u ČKD Slaný, akciová společnost: Slaný, Kladno, Česko. Doplňěk se neuvádí v případě, že korporace sídlila současně ve více obcích (to se ale netýká vnitřních organizačních jednotek) nebo sídlo není dohledatelné.

V *chronologickém doplňku* se používají údaje z prvků popisu *datace vzniku* (v části popisu „vznik“) a *datace zániku* (v části popisu „zánik“) s přesností nejvýše na rok. V případě odhadu v *dataci vzniku* a *dataci zániku* se v *chronologickém doplňku* užívá slovo „asi“ (společná pravidla pro *chronologický doplněk* uvádí ZP kap. 6.3.5). V případě datování prostřednictvím působnosti se v *chronologickém doplňku* tato skutečnost výslovně vyjadřuje („působnost od“, „působnost do“, „působnost“). Povinně se doplněk uvádí vždy v případě, kdy je třeba odlišit dvě různé korporace se stejným jménem, které existovaly v různém období, jinak je doporučený. Vzhledem k tomu, že prvky popisu *datace vzniku* a u zaniklých *datace zániku* jsou u korporací v roli původce povinné (v ostatních případech doporučené), je *chronologický doplněk* u původců uváděn de facto povinně (ostatně i v příkladech v ZP kap. 9 a příloze č. 10 je uveden téměř vždy).

7.5 Vznik korporace (ZP kap. 9.3.2)

Vyplnění druhé sekce archivního autoritního záznamu – vznik – je u korporací v roli původce povinné, v ostatních případech doporučené. Jsou zde tři prvky popisu (nehledě na univerzální prvek popisu *poznámka*, který se může uplatnit zde i v dalších sekcích): *způsob vzniku*, dále konkrétněji specifikující *typ vzniku* a *datace vzniku*. Podle *způsobu vzniku* se vždy volí ze dvou možností (událostí): buď „vznik“ (pokud je datum vzniku známo nebo jej lze kvalifikovaně odhadnout), nebo „působnost od“ (pokud datum vzniku není známo a nelze jej odhadnout).

Pokud je zvolena událost „vznik“, je prvek popisu *datace vzniku* u původců povinný, v ostatních případech doporučený. Pokud není známo přesné datum vzniku, lze uvést kvalifikovaný odhad. Povinným vztahem v rámci vzniku je u původců „předchůdce“, kterým se vyjadřuje vazba na korporaci, ze které daný původce vznikl nebo jejíž agendu převzal. Nepovinnými vztahy jsou „zakladatel/zřizovatel“ (vazba na záznam zakladatele/zřizovatele), „dokument“ (vazba na záznam dokumentu, týkajícího se vzniku korporace), „místo“ (vazba na záznam místa vzniku) a „entita související se vznikem“ (vazba na záznamy ostatních entit všech tříd souvisejících se vznikem). Povinným prvkem popisu u korporací v roli původců je *typ vzniku*. Vybírá se z pevně daného číselníku, obsahujícího pět položek: 1) vznik zřízením/založením (vydáním zřizovací listiny ze strany zřizovatele, na základě právní normy, pokud se korporace sama založila, při obnově korporace apod.), 2) vznik zahájením činnosti (při výrazné odlišnosti zahájení činnosti od jiného data vzniku – např. u přípravných výborů zřízených za účelem založení korporace), 3) vznik změnou předchůdce (změnou právního statusu předchůdce, změnou korporativnosti předchůdce, sloučením předchůdce/předchůdců, odštěpením od předchůdce apod.), 4) vznik zápisem do evidence (např. do obchodního rejstříku), 5) nspecifikovaný vznik.

Pokud je zvolena událost „působnost od“, je prvek popisu *datace vzniku* (v ZP označeno konkrétněji jako „*datace působnosti od*“) u původců povinný, v ostatních případech doporučený. U události „působnost od“ existuje jediný vztah – „dokument“, tedy vazba na záznam dokumentu, který obsahuje údaj o dolní hranici časového rozmezí působnosti korporace. Tento vztah je nepovinný.

7.6 Zánik korporace (ZP kap. 9.3.3)

Pokud korporace zanikla, je vyplnění třetí sekce archivního autoritního záznamu – zánik – u původců povinné, v ostatních případech doporučené. Analogicky jako u vzniku jsou zde tři prvky popisu: *způsob zániku*, dále konkrétněji specifikující *typ zániku* a *datace zániku*. Podle *způsobu zániku* se vždy volí ze dvou možností (událostí): buď „zánik“ (pokud je datum zániku známo nebo jej lze kvalifikovaně odhadnout), nebo „působnost do“ (pokud datum zániku není známo a nelze jej odhadnout).

Pokud je zvolena událost „zánik“, je prvek popisu *datace zániku* u původců povinný, v ostatních případech doporučený. Pokud není známo přesné datum zániku, lze uvést kvalifikovaný odhad. Povinným vztahem v rámci události „zánik“ je „nástupce“, kterým se vyjadřuje vazba na záznam korporace, která se stala nástupcem popisované korporace nebo převzala její agendu a zároveň vstupuje na místo popisované korporace do téhož právního poměru, je tedy na stejné

hierarchické úrovni a má stejné, nedělené věcné kompetence. Nepovinnými vztahy jsou „likvidátor“ (vazba na záznam likvidátora), „dokument“ (vazba na záznam dokumentu, který se týká zániku korporace), „místo“ (vazba na záznam místa zániku) a „entita související se zánikem“ (vazba na záznamy ostatních entit všech tříd souvisejících se zánikem). Povinným prvkem popisu u zaniklých korporací v roli původce je *typ zániku*, v ostatních případech je doporučený. Vybírá se z číselníku, který obsahuje čtyři položky: 1) zánik zrušením/změnou (např. rozpuštění, na základě zákona nebo rozhodnutí, konkursem, úpadkem, likvidací, změnou právního statusu či korporativnosti, sloučením, přeřazením, odštěpením), 2) zánik ukončením činnosti (např. rozejtím), 3) zánik výmazem z evidence (např. z obchodního rejstříku), 4) nespécifikovaný zánik.

Pokud je zvolena událost „působnost do“, je prvek popisu *datace zániku* (v ZP označeno konkrétněji jako „*datace působnosti do*“) u původců povinný, v ostatních případech doporučený. U události „působnost do“ existuje jediný vztah – „dokument“, tedy vazba na záznam dokumentu, který obsahuje údaj o horní hranici časového rozmezí působnosti korporace. Tento vztah je nepovinný.

7.7 Tělo (ZP kap. 9.3.4, 9.3.6–9.3.10; 6.3.13–6.3.14)

Pojem „tělo“ ZP přímo neužívají, ale v informačním systému CAM se tak označuje čtvrtá ze sedmi sekcí archivního autoritního záznamu. U třídy „korporace“ jsou v této sekci následující prvky popisu:

a) *stručná charakteristika* (ZP kap. 9.3.4). Tento prvek popisu je povinný za určitých okolností, jinak doporučený. Měl by být vyplněn zejména v případech, kdy ze jména není patrný charakter korporace (v přílohách ZP č. 10 a 14 je vyplněn prakticky vždy). Znění *stručné charakteristiky* se přebírá z externí přílohy č. 14, případně č. 10 a vhodně se upravuje či doplňuje. V našem případě se jedná nejčastěji o „výrobní podnik“ (u závodů „pobočka výrobního podniku“) s doplněnou specifikací výrobního zaměření. Obecně platí (ZP kap. 6.3.6), že *stručná charakteristika* by se měla vyhýbat větným konstrukcím a používat slovní obraty tvořené přídavnými jmény či přičestími, tedy místo „výrobní podnik, který vyráběl textilní zboží“ raději „výrobní podnik zaměřený na produkci textilního zboží“. Po formální stránce dále platí, že *stručná charakteristika* začíná malým písmenem, píše se bez tečky na konci, nesmí obsahovat závorky, nesmí obsahovat zkratky s výjimkou obecně srozumitelných a je omezena na 250 znaků,

b) *dějiny* (ZP kap. 9.3.6). Tento prvek popisu je u korporací v roli původce povinný, v ostatních případech doporučený. Uvádějí se v něm volnou narativní formou informace o činnosti, působení, funkcích, kompetencích, právním statutu apod. korporace, podrobnější vysvětlení vzniku a zániku. Při použití zkratk v textu je nezbytné je při prvním výskytu vysvětlit,

c) *funkce korporace* (ZP kap. 9.3.7). Tento prvek popisu je u korporací v roli původce povinný, v ostatních případech doporučený. Stručně v bodech se zde uvádí hlavní náplň činnosti původce, blíže se vysvětlí v prvku popisu *dějiny*,

d) *normy – konstitutivní* (ZP kap. 9.3.8). Tento prvek popisu je u korporací v roli původce povinný, v ostatních případech doporučený. Citují se v něm právní předpisy a normativní akty, na jejichž základě korporace vznikla či zanikla a které vymezují její věcné kompetence,

e) *normy – působnost korporace* (ZP kap. 9.3.9). Tento prvek popisu je nepovinný, uvádějí se v něm organizační řády a obdobné interní akty řízení popisující vymezenou činnost korporace,

f) *vnitřní struktury korporace* (ZP kap. 9.3.10). Tento prvek popisu je u korporací v roli původce povinný, v ostatních případech doporučený. Uvádějí se v něm v přiměřené míře vnitřní organizační struktury korporace včetně organigramů a její změny. Při použití zkratk v textu je opět nezbytné je při prvním výskytu vysvětlit,

g) *zdroje informací* (ZP kap. 6.3.13). Tento prvek popisu je u původců povinný, v ostatních případech doporučený. Citují se zde nejdůležitější zdroje použité k vytvoření archivního autoritního záznamu,

h) *odkaz na zdroje informací* (ZP kap. 6.3.14). Tento prvek popisu je nepovinný a slouží k zaznamenání odkazů formou linků/permalinku.

7.8 Události a vztahy u korporací (ZP kap. 9.3.11)

Pátá sekce archivního autoritního záznamu – události (a s nimi spojené vztahy) – je u korporací nepovinná. Do této sekce patří tzv. „události mimo vznik a zánik“, tedy události, které se netýkají vzniku a zániku korporace (pro ty existují samostatné sekce). U korporací se jedná o události „členství“, „udělení ocenění“ a „přeřazení“:

a) u události „členství“ je možno vyjádřit vztahy „je členem“ a „zástupce“. Vztah „je členem“ vyjadřuje vazbu na záznam korporace, jíž byla nebo je popisovaná korporace členem, a to pouze ve smyslu volnějšího vztahu jako např. členství v mezinárodních korporacích. Je nutné tento vztah důsledně odlišovat od vztahů „je část“ a „nadřazená korporace“. Vztah „zástupce“ vyjadřuje vazbu na záznam entity, která korporaci v dané členské organizaci zastupovala či zastupuje,

b) u události „udělení ocenění“ lze vyjádřit vztahy „ceremoniál ocenění“ (vazba na záznam entity ze třídy „události“), „udělovatel“ (vazba na záznam entity, která ocenění udělila) a „ocenění“ (vazba na záznam entity ze třídy „dílo/výtvar“ představující ocenění),

c) u události „přeřazení“ lze vyjádřit vztah „zřizovatel“, kde se vyjadřuje vazba na záznam nového zřizovatele, zatímco vazba na prvního zřizovatele (vztah „zakladatel/zřizovatel“) se vytváří v sekci vznik.

Šestá sekce archivního autoritního záznamu – vztahy – je u korporací rovněž nepovinná s výjimkou vztahu „sídlo“. V této části se vyjadřují související entity ve vztazích mimo událost. Jedná se celkem o deset vztahů:

a) vztah „je část“ vyjadřuje vazbu na záznam korporace, jejíž byla nebo je popisovaná korporace částí přímo podřízenou (vnitřní organizační jednotkou). U vícestupňové hierarchie se uvádí vždy bezprostředně nadřazený stupeň, u průmyslových podniků např. provoz → závod → podnik → výrobní hospodářská jednotka. Tímto vztahem se vyjadřuje i členství v holdingové společnosti. Je nutné tento vztah důsledně odlišovat od vztahů „je členem“ a „nadřazená korporace“;

b) vztah „zjednodušená podniková entita“ vyjadřuje vazbu na zjednodušený záznam podnikové entity. Takový záznam není možné vytvořit pro původce a způsob jeho vytváření popisují ZP v kap. 9.2.3,

c) vztah „dokument“ vyjadřuje vazbu na záznam dokumentu, tj. entity ze třídy „dílo/výtvor“, který se týká popisované korporace,

d) vztah „majitel“ vyjadřuje vazbu na záznam entity ze tříd „osoba/bytost“, „rod/rodina“ nebo „korporace“, která byla nebo je majitelem popisované korporace,

e) vztah „nadřazená korporace“ vyjadřuje vazbu na záznam bezprostředně nadřazené korporace, např. záznam mateřské firmy ve vztahu k popisované dceřiné společnosti. Je nutné tento vztah důsledně odlišovat od vztahů „je členem“ a „je část“;

f) vztah „pojmenováno po“ vyjadřuje vazbu na záznam entity z různých tříd, po níž byla nebo je korporace pojmenována, např. u akciové společnosti Škoda vazba na průmyslníka a podnikatele Emila Škodu (třída „osoba/bytost“) apod.,

g) vztah „sídlo“ je povinný u původců za určitých okolností (u průmyslových podniků většinou ano) a vyjadřuje vazbu na záznam geografického objektu na úrovni *typu geografického objektu* „obec“ (resp. „obec se širší působností“, „vojenský újezd“) a níže, na jehož území korporace sídlila nebo sídlí. V případě změny sídla, nebo pokud korporace má či měla více sídel zároveň (to se netýká vnitřních organizačních jednotek popisované korporace), se vytváří více příslušných vztahů. Pokud korporace sídlila v dnes již zaniklé lokalitě, napojuje se záznam této zaniklé lokality. Pokud lze zjistit přesnou adresu či adresy, uvádí se do poznámky ke vztahu „sídlo“ (u původců zapisovaných do informačního systému PEvA II existuje samostatný prvek popisu *adresa*). Uvádí se období užívání sídla s přesností na roky, je-li odlišné od data vzniku a zániku,

h) vztah „vazba na objekt“ vyjadřuje vazbu na záznam entity třídy „dílo/výtvor“, podtřídy „stavby, trasy, zásahy do přírodních útvarů s vlastním jménem nebo jinou identifikací“, např. na záznam budovy, ve které korporace sídlila či sídlí,

i) vztah „geografická působnost“ se týká spíše úřadů apod. a vyjadřuje územní působnost korporace vazbou na záznam entity ze třídy „geografický objekt“;

j) vztah „tematický celek“ vyjadřuje vazbu na záznam entity ze třídy „obecný pojem“.

7.9 Kódované údaje / identifikátory korporací (ZP kap. 6.3.12, 9.3.5)

Vyplnění sedmé sekce archivního autoritního záznamu – identifikátory – je u korporací v roli původce povinné, v ostatních případech doporučené. Uvádí se zde identifikátor korporace (pokud existuje) převzatý ze státních nebo jiných informačních systémů a druh tohoto systému.

Jedná se o prvky popisu *zdroj identifikátoru, hodnota identifikátoru, platnost identifikátoru od, platnost identifikátoru do, hodnota ověřena*.

8 Rejstříky

Jak bylo již uvedeno v kap. 7 této metodiky, nová ZP zavádí již od prvního vydání roku 2013 klíčové pojmy, související i s tvorbou rejstříkových hesel, kterými jsou „entita“, „přístupový bod“ a „archivní autoritní záznam“. Zdrojem rejstříkových hesel v tištěných archivních pomůckách jsou přístupové body (ZP kap. 6.1, 6.2.3). Přístupové body vznikají napojením archivního autoritního záznamu na záznam o jednotce popisu a platí pro ně princip neopakování informací podobně jako u archivního popisu. Archivní autoritní záznamy jsou ukládány v informačním systému CAM a využívají se při archivním zpracování pro popis entit v roli původců i popis entit v ostatních rolích v rámci archivního popisu, a tedy i pro rejstříkování. Entity jsou rozdělené do sedmi tříd („osoba/bytost“, „rod/rodina“, „korporace“, „událost“, „dílo/výtvar“, „geografický objekt“ a „obecný pojem“) a 39 podtříd. Popis entit a tvorbu archivních autoritních záznamů stanovují ZP v kap. 6 až 13 a v některých přílohách, zejména č. 10 a 14.

9 Literatura

9.1 Právní normy (řazeno chronologicky)

zákon č. 122/1850 ř. z., o zřizování obchodních a živnostenských komor,

zákon č. 253/1852 ř. z., spolkový patent,

zákon č. 227/1859 ř. z., živnostenský řád,

zákon č. 1/1863 ř. z., Všeobecný obchodní zákoník,

nařízení ministerstva spravedlnosti č. 27/1863 ř. z., kterým se vydávají potřebná ustanovení o založení a vedení obchodního rejstříku,

zákon č. 85/1868 ř. z., o organizaci obchodních a živnostenských komor,

zákon č. 70/1873 ř. z., o společenstvech výdělkových a hospodářských (družstevní zákon),

nařízení ministerstva spravedlnosti č. 71/1873 ř. z., kterým se vydávají předpisy potřebné k provedení zákona z 9. dubna 1873, č. 70 ř. z., o společenstvech výdělkových a hospodářských, pokud se týče zřízení a vedení společenstevního rejstříku,

císařské nařízení č. 114/1873 ř. z., o možnosti rušení akciových společností,

zákon č. 39/1883 ř. z., jímž se mění a doplňuje řád živnostenský,

zákon č. 22/1885 ř. z., jímž se mění a doplňuje řád živnostenský (tzv. dělnická novela),

zákon č. 117/1889 ř. z., o živnostenské inspekci,

zákon č. 21/1895 ř. z., jímž upravuje se nedělní a sváteční klid v živnostech,

zákon č. 218/1896 ř. z., o zavedení soudů živnostenských a o soudnictví v rozepřích ze živnostenského poměru pracovního, učebního a námezdního,

zákon č. 63/1897 ř. z., jímž se mění a doplňuje řád živnostenský,

zákon č. 93/1897 ř. z., o pokladnách a okresních jednotách pro všechna společenstva v rámci okresu,

nařízení ministerstev vnitra, financí, obchodu, práv a orby č. 175/1899 ř. z., jímž vyhláší se regulativ pro zřizování a přeměňování akciových společností v oboru průmyslu a obchodu (akciový regulativ),

nařízení ministerstva spravedlnosti č. 40/1901 ř. z., o vyhlášení zápisů do obchodního rejstříku,

zákon č. 133/1903 ř. z., o revisi výdělkových a hospodářských společenstev a jiných spolků,

zákon č. 58/1906 ř. z., o společnostech s ručením omezeným,

nařízení ministerstva spravedlnosti č. 89/1906 ř. z., o změnách, jak má být obchodní rejstřík založen a veden,

zákon č. 215/1919 Sb. z. a n., o zabrání velkého pozemkového majetku (záborový zákon),

nařízení vlády č. 397/1919 Sb. z. a n., jímž se mění předpisy o uveřejňování rejstříkových zápisů,

zákon č. 417/1919 Sb. z. a n., o vstupu československého státu v záruční (garanční) poměr u místních drah garantovaných státem,

vládní nařízení č. 522/1919 Sb. z. a n., o zajištění činnosti v podnicích, náležejících právnickým osobám, společnostem neb jednotlivcům, spadajících do oboru působnosti ministerstva veřejných prací,

zákon č. 12/1920 Sb. z. a n., o podnicích, které mají sídlo mimo území československého státu,

vládní nařízení č. 465/1920 Sb. z. a n., o zřizování společností s r. o. a společností akciových (komanditních na akcie), o zvyšování základního kapitálu těchto společností a zakládání pobočných ústavů,

vyhláška č. 580/1920 Sb. z. a n., o úmluvě mezi vládami republiky Československé a republiky Rakouské o způsobu, jak nakládati po stránce právní s výrobními a dopravními podniky,

vládní nařízení č. 211/1924 Sb. z. a n., kterým se mění § 44 akciového regulativu,

zákon č. 279/1924 Sb. z. a n., o přeměně společností s ručením omezeným v družstva,

zákon č. 48/1927 Sb. z. a n., jímž se povolují daňové výhody pro nově vzniklé výrobní podniky národohospodářské důležitosti,

zákon č. 88/1927 Sb. z. a n., o poplatkových úlevách při splynutí (fusi) nebo při přeměně právního útvaru některých podniků,

smlouva č. 120/1927 Sb. z. a n., smlouva obchodní mezi Československou republikou a Maďarským královstvím,

zákon č. 95/1933 Sb. z. a n., o mimořádné moci nařizovací,

zákon č. 141/1933 Sb. z. a n., o kartelech a soukromých monopolech (kartelový zákon),

vládní nařízení č. 116/1935 Sb. z. a n., o úpravě některých poměrů výdělkových a hospodářských společenstev, družstev, hospodářských a živnostenských družstev úvěrních,

vládní nařízení č. 162/1935 Sb. z. a n., o dočasných omezeních v některých odvětvích podnikání,

zákon č. 131/1936 Sb. z. a n., o obraně státu,

vládní nařízení č. 122/1937 Sb. z. a n., , jímž se mění zákon o prodeji zboží za jednotné ceny,

vládní nařízení č. 123/1937 Sb. z. a n., o úpravě výroby některých polotovarů z mědi a jejich slitin,

vládní nařízení č. 148/1937 Sb. z. a n., jímž se mění vládní nařízení ze dne 16. 7. 1935, č. 162 Sb. z. a n., o dočasných omezeních v některých odvětvích podnikání,

zákon č. 245/1937 Sb. z. a n., o kartelovém poplatku,

vládní nařízení č. 65/1938 Sb. z. a n., kterým se provádí zákon ze dne 21. prosince 1937, č. 245 Sb. z. a n., o kartelovém poplatku,

vládní nařízení č. 219/1938 Sb. z. a n., o dočasných omezeních v živnostenském podnikání a jiném výtěžném podnikání,

vládní nařízení č. 234/1938 Sb. z. a n., o zatímní správě opuštěných hospodářských podniků a závodů,

vládní nařízení č. 265/1938 Sb. z. a n., o dočasných omezeních v živnostenském a jiném výtěžném podnikání,

vládní nařízení č. 266/1938 Sb. z. a n., o sídle kupců (obchodníků), obchodních společností a výtěžkových a hospodářských společenstev (družstev),

vládní nařízení č. 347/1938 Sb. z. a n., o dočasných omezeních v některých odvětvích podnikání,

nařízení říšského protektora o židovském majetku ze dne 21. 6. 1939 (Věstník říšského protektora, č. 6/1939) a jeho prováděcí nařízení, např. třetí ze dne 26. 1. 1940,

vládní nařízení č. 87/1939 Sb. z. a n. Protektorátu Čechy a Morava, o správě hospodářských podniků a o dozoru nad nimi,

vládní nařízení č. 168/1939 Sb. z. a n. Protektorátu Čechy a Morava, o organické výstavbě hospodářství,

vládní nařízení č. 263/1939 Sb. z. a n. Protektorátu Čechy a Morava, o dočasných omezeních v živnostenském a jiném výtěžném podnikání,

vládní nařízení č. 34/1940 Sb. z. a n. Protektorátu Čechy a Morava, jímž se mění vládní nařízení ze dne 17. prosince 1938, č. 347 Sb., o dočasných omezeních v některých odvětvích podnikání,

vládní nařízení č. 164/1940 Sb. z. a n. Protektorátu Čechy a Morava, o mimořádných opatřeních týkajících se zřizování a rozšiřování podniků,

vládní nařízení č. 199/1940 Sb. z. a n. Protektorátu Čechy a Morava, o přeložení sídla hospodářských podniků z území Protektorátu Čechy a Morava do jiných částí Velkoněmecké Říše nebo z těchto na území Protektorátu Čechy a Morava,

vládní nařízení č. 309/1940 Sb. z. a n. Protektorátu Čechy a Morava, o přizpůsobení hospodářství Protektorátu Čechy a Morava hospodářství Velkoněmecké říše,

vládní nařízení č. 397/1940 Sb. z. a n. Protektorátu Čechy a Morava, kterým se mění vládní nařízení ze dne 4. listopadu 1939, č. 263 Sb., o dočasných omezeních v živnostenském a jiném výtěžném podnikání,

vyhláška č. 181/1941 Sb. z. a n., o statistice koncernové a kapitálových a zájmových účastí na podnicích,

vládní nařízení č. 133/1942 Sb. z. a n. Protektorátu Čechy a Morava, o přizpůsobení průmyslu, obchodu a živností válečným poměrům,

vládní nařízení č. 141/1942 Sb. z. a n. Protektorátu Čechy a Morava, o rozdělování zisku v některých kapitálových společnostech a o změně jejich společenského kapitálu,

vládní nařízení č. 14/1943 Sb. z. a n. Protektorátu Čechy a Morava, o dočasných omezeních v živnostenském a jiném výdělečném podnikání,

vládní nařízení č. 44/1943 Sb. z. a n. Protektorátu Čechy a Morava, o uvolnění pracovních sil k válečně důležitým úkonům,

vládní nařízení č. 78/1943 Sb. z. a n. Protektorátu Čechy a Morava, jímž se doplňuje a provádí vládní nařízení ze dne 22. dubna 1942, č. 141 Sb., o rozdělování zisku v některých kapitálových společnostech a o změně jejich společenského kapitálu,

vládní nařízení č. 121/1943 Sb. z. a n. Protektorátu Čechy a Morava, o zániku živnostenských oprávnění neprovozováním živnosti,

nařízení ministra spravedlnosti č. 134/1944 Sb. z. a n. Protektorátu Čechy a Morava, o omezení valných hromad akciových společností a komanditních společností na akcie,

vládní nařízení č. 282/1944 Sb. z. a n. Protektorátu Čechy a Morava, jímž se prodlužuje účinnost vládního nařízení ze dne 13. ledna 1943, Sb. č. 14, o dočasných omezeních v živnostenském a jiném výdělečném podnikání,

dekret prezidenta republiky č. 5/1945 Sb., o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů,

dekret prezidenta republiky č. 12/1945 Sb., o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa,

dekret prezidenta republiky č. 66/1945 Sb., o Úředním listě republiky Československé,

dekret prezidenta republiky č. 78/1945 Sb., o přechodném finančním zabezpečení hospodářských podniků,

dekret prezidenta republiky č. 100/1945 Sb., o znárodnění dolů a některých průmyslových podniků,

dekret prezidenta republiky č. 101/1945 Sb., o znárodnění některých podniků průmyslu potravinářského,

dekret prezidenta republiky č. 102/1945 Sb., o znárodnění akciových bank,

dekret prezidenta republiky č. 103/1945 Sb., o znárodnění soukromých pojišťoven,

dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy,

dekret prezidenta republiky č. 109/1945 Sb., o řízení výroby,

vládní nařízení č. 6/1946 Sb., kterým se vydává statut národních podniků průmyslových,

vládní nařízení č. 77/1946 Sb., kterým se vydává Statut národních podniků potravinářských,

zákon č. 116/1946 Sb., o jednotné organizaci podnikového účetnictví,

zákon č. 128/1946 Sb., o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o nárocích z této neplatnosti a z jiných zásahů do majetku vzcházejících,

zákon č. 192/1946 Sb., o dvouletém hospodářském plánu,

zákon č. 256/1946 Sb., o dočasných omezeních v živnostenském a jiném výdělečném podnikání,

zákon č. 15/1947 Sb., o stíhání černého obchodu a podobných pletich,

zákon č. 31/1947 Sb., o některých zásadách při rozdělování nepřátelského majetku, konfiskovaného podle dekretu prezidenta republiky ze dne 25. října 1945, č. 108 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy,

vládní nařízení č. 106/1947 Sb., o přidělu drobných konfiskovaných živnostenských podniků (přídělové nařízení pro živnostenské podniky),

zákon č. 108/1947 Sb., jímž se mění a doplňuje zákon ze dne 20. prosince 1946, č. 256 Sb., o dočasných omezeních v živnostenském a jiném výdělečném podnikání,

zákon č. 221/1947 Sb., o dočasných omezeních v živnostenském a jiném výdělečném podnikání,

zákon č. 51/1948 Sb., o úpravě některých finančních poměrů národních podniků průmyslových a potravinářských,

zákon č. 79/1948 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon ze dne 16. května 1946, č. 128 Sb., o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o nárocích z této neplatnosti a z jiných zásahů do majetku vzcházejících,

zákon č. 114/1948 Sb., o znárodnění některých dalších průmyslových a jiných podniků a závodů a o úpravě některých poměrů znárodněných a národních podniků,

zákon č. 115/1948 Sb., o znárodnění dalších průmyslových a jiných výrobních podniků a závodů v oboru potravinářském a o úpravě některých poměrů znárodněných a národních podniků tohoto oboru,

vyhláška ministra průmyslu č. 116/1948 Sb., o úplném znění dekretu presidenta republiky o znárodnění dolů a některých průmyslových podniků,

vyhláška ministryně výživy č. 117/1948 Sb., o úplném znění dekretu presidenta republiky o znárodnění některých podniků průmyslu potravinářského,

zákon č. 118/1948 Sb., o organizaci velkoobchodní činnosti a o znárodnění velkoobchodních podniků,

zákon č. 119/1948 Sb., o státní organizaci zahraničního obchodu a zasilatelství,

zákon č. 120/1948 Sb., o znárodnění obchodních podniků s 50 nebo více činnými osobami,

zákon č. 121/1948 Sb., o znárodnění ve stavebnictví,

zákon č. 122/1948 Sb., o organizaci a znárodnění cestovních kanceláří,

zákon č. 123/1948 Sb., o znárodnění polygrafických podniků,

zákon č. 124/1948 Sb., o znárodnění některých hostinských a výčepnických podniků a ubytovacích zařízení,

zákon č. 125/1948 Sb., o znárodnění přírodních léčivých zdrojů a lázní o začlenění a správě konfiskovaného lázeňského majetku,

zákon č. 126/1948 Sb., o znárodnění některých šlechtitelských podniků,

ústavní zákon č. 150/1948 Sb. (Ústava Československé republiky),

zákon č. 187/1948 Sb., o Ústřední radě družstev,

zákon č. 199/1948 Sb., o komunálních podnicích,

zákon č. 241/1948 Sb., o prvním pětiletém hospodářském plánu rozvoje Československé republiky (zákon o pětiletém plánu),

vládní nařízení č. 306/1948 Sb., o přechodu a zániku působnosti obchodních a živnostenských (průmyslových) komor,

zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví,

vládní nařízení č. 10/1949 Sb., kterým se provádí zákon o komunálních podnicích a vydává jejich statut (statut komunálních podniků),

zákon č. 84/1949 Sb., kterým se mění dekret prezidenta republiky o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy,

zákon č. 160/1949 Sb., o vnitřním obchodě,

zákon č. 161/1949 Sb., o úpravě některých finančních poměrů dalších národních podniků,
zákon č. 243/1949 Sb., o akciových společnostech,
vládní nařízení č. 246/1949 Sb., kterým se vymezuje pojem kmenového jmění pro některé druhy národních podniků,
zákon č. 260/1949 Sb., o úředních listech,
vládní nařízení ministra vnitra č. 24/1950 Sb., kterým se zřizuje poradní sbor pro komunální podniky,
zákon č. 100/1950 Sb., o podnikovém rejstříku,
zákon č. 103/1950 Sb., o národních podnicích průmyslových,
zákon č. 104/1950 Sb., o financování národních a komunálních podniků,
vládní nařízení č. 105/1950 Sb., kterým se vyhlašuje Statut národních podniků průmyslových,
zákon č. 106/1950 Sb., kterým se mění a doplňují předpisy o znárodnění dolů a některých průmyslových podniků,
vyhláška ministra průmyslu č. 107/1950 Sb., o úplném znění dekretu presidenta republiky o znárodnění dolů a některých průmyslových podniků,
zákon č. 108/1950 Sb., kterým se mění a doplňují předpisy o znárodnění některých podniků průmyslu potravinářského,
vyhláška ministryně výživy č. 109/1950 Sb., o úplném znění dekretu presidenta republiky o znárodnění některých podniků průmyslu potravinářského,
vyhláška ministerstva vnitra č. 136/1950 Sb., o opravě tiskových chyb ve vládním nařízení č. 105/1950 Sb., kterým se vyhlašuje Statut národních podniků průmyslových,
zákon č. 141/1950 Sb., Občanský zákoník,
zákon č. 167/1950 Sb., o komunálních podnicích,
vládní nařízení č. 35/1951 Sb., kterým se vyhlašuje Statut komunálních podniků,
zákon č. 106/1951 Sb., o úpravě financování národních a komunálních podniků,
vládní nařízení č. 107/1951 Sb., kterým se provádí zákon o úpravě financování národních a komunálních podniků,
vládní vyhláška č. 26/1952 Sb., o zrušení úroků z kmenového jmění národních a komunálních podniků,

vládní nařízení č. 41/1952 Sb., kterým se stanoví zásady pro vedení účetní evidence (účetní zásady),

vládní nařízení č. 3/1953, o podnicích státního obchodu,

vládní nařízení č. 27/1953 Sb., o ředitelských fondech v národních a komunálních podnicích průmyslových,

vládní nařízení č. 28/1953 Sb., o ředitelských fondech v národních podnicích stavebních a montážních a v komunálních podnicích stavebních,

vyhláška ministerstva vnitra č. 62/1953 Ú. 1., o zásadách pro vyřazování (skartaci) písemností,

zákon č. 105/1953 Sb., o místním průmyslu a komunálním hospodářství,

vládní nařízení č. 29/1954 Sb., o archivnictví,

zákon č. 53/1954 Sb., o lidových družstvech a o družstevních organizacích,

zákon č. 51/1955 Sb., o národních podnicích a některých jiných hospodářských organizacích,

zákonné opatření předsednictva Národního shromáždění č. 20/1956 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 53/1954 Sb., o lidových družstvech a o družstevních organizacích,

vyhláška ministra vnitra č. 153/1956 Ú. 1., o archivech hospodářských a rozpočtových organizací,

vládní nařízení č. 30/1958 Sb., kterým se stanoví zásady pro účetní evidenci (účetní zásady),

zákon č. 63/1958 Sb., o druhém pětiletém plánu rozvoje národního hospodářství Republiky československé,

zákon č. 67/1958 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o národních podnicích a některých jiných hospodářských organizacích,

vyhláška ministra spravedlnosti č. 68/1958 Sb., o úplném znění zákona č. 51/1955 Sb., o národních podnicích a některých jiných hospodářských organizacích,

vyhláška ministerstva financí č. 102/1958 Ú. 1., o účetní evidenci hospodářských, rozpočtových a jiných organizací,

zákon č. 73/1959 Sb., o místním hospodářství,

zákon č. 165/1960 Sb., o třetím pětiletém plánu rozvoje národního hospodářství Československé socialistické republiky,

zákon č. 109/1964 Sb., Hospodářský zákoník,

vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 114/1964 Sb., o podnikovém rejstříku,

zákon č. 65/1965 Sb., Zákoník práce,

vládní vyhláška č. 90/1965 Sb., o plánovitém řízení národního hospodářství,

vládní nařízení č. 132/1965 Sb., o organizaci výrobních hospodářských jednotek a jejich statutech,

zákonné opatření předsednictva Národního shromáždění č. 36/1966 Sb., kterým se zrušují některé právní předpisy,

vyhláška předsedy vlády č. 75/1966 Sb., o zrušení směrnic, instrukcí, výnosů a jiných obdobných předpisů některých ústředních orgánů státní správy,

zákon č. 83/1966 Sb., o čtvrtém pětiletém plánu rozvoje národního hospodářství Československé socialistické republiky,

vládní nařízení č. 100/1966 Sb., o plánovitém řízení národního hospodářství,

výnos Státního statistického úřadu ze dne 20. července 1967, čj. 51537/67, o zavedení a využívání Jednotného číselníku organizací v ČSSR (publikován v: Jednotný číselník organizací v ČSSR. Praha, Státní statistický úřad 1967),

zákon č. 21/1971 Sb., o jednotné soustavě sociálně ekonomických informací,

zákon č. 101/1971 Sb., o státním plánu rozvoje národního hospodářství Československé socialistické republiky na léta 1971 až 1975 (zákon o pátém pětiletém plánu),

nařízení vlády č. 153/1971 Sb., o informační soustavě organizací,

vyhláška ministerstva vnitra ČSR č. 96/1972 Sb., o podnikových archivech,

vyhláška Federálního statistického úřadu č. 113/1972 Sb., o zavedení a využívání jednotné klasifikace odvětví národního hospodářství,

vyhláška Federálního statistického úřadu č. 114/1972 Sb., o zavedení a využívání jednotné klasifikace výkonů,

vyhláška Federálního statistického úřadu č. 115/1972 Sb., o zavedení a využívání jednotné klasifikace zemí,

vyhláška Federálního statistického úřadu č. 116/1972 Sb., o vytváření a udržování oborových číselníků průmyslových výrobků,

vyhláška Federálního statistického úřadu č. 117/1972 Sb., o jednotném číselníku organizací v ČSSR,

nařízení vlády č. 91/1974 Sb., o organizaci výrobních hospodářských jednotek a o jejich statutech,

zákon České národní rady č. 97/1974 Sb., o archivnictví,

vyhláška ministerstva vnitra ČSR č. 117/1974 Sb., kterou se stanoví kritéria pro posuzování písemností jako archiválií a podrobnosti skartačního řízení,

vyhláška ministerstva vnitra ČSR č. 118/1974 Sb., o podnikových archivech,

zákon č. 69/1976 Sb., o státním plánu rozvoje národního hospodářství Československé socialistické republiky za léta 1976 až 1980 (zákon o šestém pětiletém plánu),

výnos Federálního statistického úřadu, kterým se mění kódy jednotného číselníku organizací v ČSSR (čj. 1388/79-032-545 ze dne 10. dubna 1979), který byl uveřejněn ve Zpravodaji ústředních statistických orgánů, částka 6-7/79 (registrován ve Sbírce zákonů, částka 22/79, Oznámení o vydání obecných právních předpisů),

nařízení vlády ČSSR č. 161/1980 Sb., o finančním hospodaření výrobních hospodářských jednotek a podniků,

zákon č. 122/1981 Sb., o státním plánu rozvoje národního hospodářství Československé socialistické republiky za léta 1981–1985 (zákon o sedmém pětiletém plánu),

nařízení vlády ČSSR č. 100/1985 Sb., kterým se mění a doplňuje nařízení vlády Československé socialistické republiky č. 161/1980 Sb., o finančním hospodaření výrobních hospodářských jednotek a podniků,

nařízení vlády ČSSR č. 106/1985 Sb., o finančním hospodaření výrobních hospodářských jednotek a podniků (úplné znění, jak vyplývá ze změn a doplnění, provedených nařízením vlády ze dne 24. října 1985 č. 100/1985 Sb.),

zákon č. 81/1986 Sb., o státním plánu rozvoje národního hospodářství Československé socialistické republiky na léta 1986–1990 (zákon o osmém pětiletém plánu),

zákon č. 88/1988 Sb., o státním podniku,

zákon č. 94/1988 Sb., o bytovém, spotřebním a výrobním družstevnictví,

nařízení vlády ČSSR č. 127/1988 Sb., o finančním hospodaření státních podniků zemědělsko-potravinářského komplexu, jednotných zemědělských družstev a společných podniků,

zákon č. 173/1988 Sb., o podniku se zahraniční majetkovou účastí,

zákon č. 80/1989 Sb., Hospodářský zákoník (úplné znění, jak vyplývá z pozdějších změn a doplnění),

pravidla č. 89/1989 Sb., Pravidla hospodářského mechanismu pro státní podniky místní výroby a služeb s malým počtem pracovníků, schválená usnesením vlády Československé socialistické republiky ze dne 8. června 1989 č. 175,

zákon č. 128/1989 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 21/1971 Sb., o jednotné soustavě sociálně ekonomických informací,

nařízení vlády ČSSR č. 136/1989 Sb., o informační soustavě organizací,

nařízení vlády ČSSR č. 208/1989 Sb., o finančním hospodaření státních podniků a některých dalších socialistických organizací,

zákon č. 103/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje hospodářský zákoník,

zákon č. 104/1990 Sb., o akciových společnostech,

zákon č. 105/1990 Sb., o soukromém podnikání občanů,

zákon č. 111/1990 Sb., o státním podniku,

zákon č. 112/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 173/1988 Sb., o podniku se zahraniční majetkovou účastí,

zákon č. 176/1990 Sb., o bytovém, spotřebním, výrobním a jiném družstevnictví,

zákon č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby,

zákon České národní rady č. 171/1991 Sb., o působnosti orgánů České republiky ve věcech převodů majetku státu na jiné osoby a o Fondu národního majetku České republiky,

vyhláška ministerstva pro správu národního majetku a jeho privatizaci České republiky č. 324/1991 Sb., kterou se stanoví závazná osnova pro vypracování privatizačního projektu,

zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání,

zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon),

zákon č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník,

vyhláška ministerstva pro správu národního majetku a jeho privatizaci České republiky č. 526/1991 Sb., kterou se mění a doplňuje vyhláška č. 324/1991 Sb., kterou se stanoví závazná osnova pro vypracování privatizačního projektu,

zákon České národní rady č. 569/1991 Sb., o Pozemkovém fondu České republiky, ve znění pozdějších předpisů,

zákon č. 42/1992 Sb., o úpravě majetkových vztahů a vypořádání majetkových nároků v družstvech,

nařízení vlády ČSFR č. 63/1992 Sb., o Obchodním věstníku,
zákon č. 248/1992 Sb., o investičních společnostech a investičních fondech,
zákon České národní rady č. 343/1992 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon České národní rady č. 97/1974 Sb., o archivnictví,
zákon České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů,
zákon č. 122/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání,
zákon č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě,
zákon č. 119/1995 Sb., kterým se doplňuje zákon č. 111/1990 Sb., o státním podniku, ve znění zákona č. 92/1991 Sb.,
zákon č. 77/1997 Sb., o státním podniku,
zákon č. 144/1999 Sb., kterým se mění zákon č. 42/1992 Sb., o úpravě majetkových vztahů a vypořádání majetkových nároků v družstvech,
zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů,
nařízení vlády č. 503/2000 Sb., o Obchodním rejstříku,
zákon č. 189/2004 Sb., o kolektivním investování,
zákon č. 374/2004 Sb., úplné znění zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), jak vyplývá z pozdějších změn,
zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů,
vyhláška č. 646/2004 Sb., o podrobnostech výkonu spisové služby,
zákon č. 178/2005 Sb., o zrušení Fondu národního majetku České republiky a o působnosti Ministerstva financí při privatizaci majetku České republiky (zákon o zrušení Fondu národního majetku),
zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon),
zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce,
zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev,
zákon č. 111/2009 Sb., o veřejných registrech,
vyhláška č. 191/2009 Sb., o podrobnostech výkonu spisové služby,

zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník,

zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích),

zákon č. 167/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu a o změně některých dalších zákonů (zákon o elektronickém podpisu), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony,

vyhláška č. 259/2012 Sb., o podrobnostech výkonu spisové služby,

zákon č. 240/2013 Sb., o investičních společnostech a investičních fondech,

zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob,

nařízení vlády č. 351/2013 Sb., kterým se určuje výše úroků z prodlení a nákladů spojených s uplatněním pohledávky, určuje odměna likvidátora, likvidačního správce a člena orgánu právnické osoby jmenovaného soudem a upravují některé otázky Obchodního věstníku a veřejných rejstřiků právnických a fyzických osob,

vyhláška č. 283/2014 Sb., kterou se mění vyhláška č. 259/2012 Sb., o podrobnostech výkonu spisové služby,

zákon č. 192/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 111/2009 Sb., o základních registrech, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony,

zákon č. 253/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů,

zákon č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů.

9.2 Metodické návody, směrnice, pokyny a instrukce ke zpracování archivních souborů firem a podniků (řazeno abecedně dle názvu)

Archivní příručka. Praha, Archivní správa Ministerstva vnitra 1965.

Archivní teorie, metodika a praxe. Díl 1. až 9. Praha, Státní ústřední archiv v Praze 1984–1995.

ČSN EN ISO 9001 Systémy managementu kvality – Požadavky.

ČSN 1411–1949 Spisový a archivní řád pro podniky. Praha, Československá společnost normalizační 1949.

ČSN 1412–1949 Spisový plán pro podniky. Praha, Československá společnost normalizační 1949.

Instrukce o skartaci účetních písemností. Praha, Archivní správa MV ČSR 1972.

Metodické návody a instrukce pro zpracování archivního materiálu. Zvláštní příloha k SAP, 10, 1960, č. 2. (obecně o všech fondech).

Metodický návod č. 2/2021 odboru archivní správy a spisové služby MV k vedení evidence Národního archivního dědictví podle vyhlášky č. 645/2004 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (čj. MV-158848-1/AS/2021).

Národní standard pro elektronické systémy spisové služby. Věstník Ministerstva vnitra č. 101/2010. Nové znění, Věstník Ministerstva vnitra č. 64/2012 (část II).

Návod pro práci podnikového archiváře. Praha, Archivní správa MV 1956.

Orientační seznam druhů písemností (eventuálně agend) hospodářských organizací, které se nepovažují za písemnosti povahy „A“. Praha, Archivní správa MV ČSR 1986 (čj. AS/1-3495/86).

Orientační ukládací schéma pro archivní fondy z období před znárodněním. B. Jančálková. Brno, Státní oblastní archiv Brno 1974.

Rámcové zásady pro organizaci spisové služby (1965, otištěny v publikaci Cigánek, František: Spisová služba ve státní správě a v hospodářství. Studie a informace, roč. I. Praha 1967).

Rámcové zásady pro ukládání a vyřazování (skartaci) dokumentace staveb. Metodické instrukce a návody archivní správy MV ČSR. Praha 1970 (čj. Ar/1-1354/70).

Rámcové zásady pro vyřazování (skartaci) technické dokumentace. Metodické instrukce a návody archivní správy MV ČSR. Praha 1978 (čj. Ar/1-1307/78).

Rámcové zásady pro vyřazování (skartaci) výrobní dokumentace. Metodické instrukce a návody archivní správy MV ČSR. Praha 1970 (čj. Ar/1-1354/70).

Rámcový seznam archiválií vzniklých v hospodářských organizacích v období po znárodnění, jež jsou zařazeny do I. a II. kategorie. Metodické instrukce a návody archivní správy MV ČSR. Praha 1984.

Směrnice ministerstva vnitra o vedení evidence Jednotného státního archivního fondu v archivech hospodářských a rozpočtových organizací jako dodatek k návodu pro práci podnikového archiváře. Praha, Archivní správa ministerstva vnitra 1956.

Typový seznam písemností trvalé dokumentární hodnoty. Metodické instrukce a návody archivní správy MV ČSR. Praha 1976 (čj. Ar/1-1237/76).

Typový seznam písemností trvalé dokumentární hodnoty. Metodické instrukce a návody archivní správy MV ČSR. Praha 1980.

Typový skartační rejstřík. Zpracoval kolektiv autorů z řad zaměstnanců státních archivů ČR a oboru archivní správy MV ČR. 1. Vydání Ostrava 1996. 2. Vydání Ostrava 2002. 3. Vydání Ostrava 2005. 4. Vydání Ostrava 2010. 5. Vydání Ostrava 2013. 6. Vydání Ostrava 2016.

Typový skartační rejstřík pro podniky. Metodické instrukce a návody Archivní správy MV ČR. Praha 1992.

Vymezení archivních fondů na úseku PA. Podklad pro jednání porady PA ve Varvažově. Praha 5. 5. 2000.

Základní pravidla pro zpracování archiválií. Kolektiv pracovníků pod vedením Michala Wannera. Praha, Odbor archivní správy a spisové služby MV 2013. Druhé, opravené a rozšířené vydání. Praha, Odbor archivní správy a spisové služby MV 2015.

Základní pravidla pro zpracování archivního materiálu. Praha, Archivní správa ministerstva vnitra 1958.

Zásady pro archivní zpracování technické dokumentace. Metodické instrukce a návody archivní správy MV ČSR. Praha 1973 (čj. Ar/1-3232/73).

Zásady pro pořádání a inventarizaci archivního materiálu vzniklého z činnosti podniků a hospodářských organizací před znárodněním. Praha, Archivní správa MV ČR 1960.

Zásady pro první etapu archivního zpracování písemného materiálu vzniklého z činnosti hospodářských a rozpočtových organizací po znárodnění. Metodické instrukce a návody archivní správy MV ČSR. Praha 1965 (čj. Ar-1702/10-1965).

Zásady pro tvorbu skartačních řádů. Metodické instrukce a návody archivní správy MV ČSR. Praha 1975 (čj. Ar/1-1063/75).

Zásady pro vedení soudobé dokumentace. (1959 nebo 1960).

Zásady pro vydávání skartačních řádů a plánů podřízených organizací. Metodické instrukce a návody archivní správy MV ČSR. Praha 1980 (čj. Ar/1-2508/80).

Zásady pro vyřazování (skartaci) písemností vzniklých použitím výpočetní techniky. Metodické instrukce a návody archivní správy MV ČSR. Praha 1981 (čj. Ar/1-1589/81).

Zásady pro zpracování archiválií vzniklých z činnosti socialistických hospodářských organizací. Metodické instrukce a návody archivní správy MV ČSR. Praha 1979. (čj. Ar/2-2846/79).

Zásady pro zpracování map a plánů. AČ, 9, 1959, č. 3, s. 132-144.

Zásady uplatňování kritérií pro posuzování dokumentární hodnoty písemností při vyřazování hromadně se vyskytujících písemností. Metodické instrukce a návody archivní správy MV ČSR. Praha 1979 (čj. Ar/1-2495/79).

Zásady vzorkování ve fondech podnikových archivů. Praha, Archivní správa MV ČSR 1987 (čj. AS/1-114/87).

Zásady zabezpečení komplexní dokumentace období výstavby socialismu v ČSR. Praha, Archivní správa MV ČSR 1981 (realizační směrnice, čj. Ar/2-3597/81).

9.3 Literatura ke zpracování archivních souborů firem a podniků, případně spisové službě a podnikovým archivům

(autor neuveden): Návod. Zavedení sbírky soudobé dokumentace v podnikových archivech. Severomoravský archivní zpravodaj, 1961, č. 2, s. 28-32.

(autor neuveden): Přehled platných předpisů upravujících archivní a spisovou službu a skartaci (stav k 1. 1. 1965). AČ, 15, 1965, č. 1, samostatná příloha, 8 s. Opravy a doplňky k „Přehledu...“. AČ, 15, 1965, č. 3, obálka. Doplňky k „Přehledu...“. AČ, 16, 1966, č. 2, samostatná příloha, 1 s.

(autor neuveden): Všeobecná mezinárodní norma pre opis archívnej jednotky [ISAD(G)]. Slovenská archivistika, 2000, č. 1, s. 197-215.

Babička, Václav: Nutnost a nahodilost, svoboda a nutnost. Některé projevy těchto filosofických kategorií v archivnictví. Zpravodaj pobočky České vědeckotechnické společnosti – Státní ústřední archiv v Praze, 1986, č. 31, s. 39-51. (o metodě vzorkování).

Babička, Václav – Kalina, Tomáš: Jednotný formulář archivního inventáře. Tematický úkol. Zpravodaj pobočky České vědeckotechnické společnosti – Státní ústřední archiv v Praze, 1981, č. 18, s. 87-147.

Bajger, Lubomír: Zpracování stavební technické dokumentace v podnikovém archivu investora stavby. AČ, 14, 1964, č. 1, s. 32-38.

Bajger, Lubomír – Kuna, Jiří: Resortní skartační směrnice a jejich význam pro skartační praxi. AČ, 15, 1965, č. 1, s. 29-35.

Binarová, Simona – Seidler, Martin: Spisová služba u soukromoprávních původců po přijetí zákona o archivnictví. Zkušenosti Zemského archivu v Opavě. Zpravodaj pobočky České informační společnosti – Státní ústřední archiv v Praze, 2008, č. 50, s. 55-61.

Bittner, Ivan – Bosáková, Dagmar – Kuntová, Olga – Matoušová, Miroslava – Nezdarová, Lenka – Ševčík, Radomír – Štroblíková, Anna: Spisová a archivní služba ve státní správě, samosprávě a v podnikatelské sféře. 3. Aktualizované a přepracované vydání. Praha 2005.

Brom, Bohumír: Spisová a archivní služba ve veřejném a soukromém sektoru. Praktická příručka pro správu dokumentů. Praha 2013.

Bubeníčková, Růžena – Kubátová, Ludmila: K otázkám duplicity a multiplicity archivního materiálu hospodářské povahy. Slovenská archivistika, 1970, č. 2, s. 323-331.

Cigánek, František: K současným problémům podnikového archivnictví. AČ, 12, 1962, s. 148-153.

Cigánek, František: Stav, problémy a perspektivy podnikového archivnictví. SAP, 15, 1965, č. 2, s. 35-53.

Cigánek, František: Písemnosti národních podniků a jejich archivní zpracování. AČ, 15, 1965, č. 2, s. 101-108.

Cigánek, František: Spisová služba ve státní správě a v hospodářství. Studie a informace, roč. I. Praha, Ústav státní správy při Státní komisi pro řízení a organizaci 1967.

Cigánek, František – Vosková, Marie: Pečovat o záchranu všech archivních dokumentů v podnicích. AČ, 13, 1963, č. 1, s. 9-15.

Čechová, Gabriela: Poznámky k „Základním pravidlům pro zpracování archivního materiálu“. SAP, 8, 1958, č. 2, s. 131-150. (o těch vydaných na počátku roku 1958, jsou obecná pro všechny fondy)

Čupr, František: Spisovenská a archivní manipulace technickou dokumentací ve strojírenském podniku. AČ, 13, 1963, č. 4, s. 224-230.

Dobiáš, Alois: K problémům podnikového archivnictví. AČ, 9, 1959, č. 3, s. 170-171.

Draškaba, Peter – Kartous, Peter – Paulusová, Alica: Průručka pre pracovníkov podnikových spisovni a archívov. 2. Vydání. Bratislava, Archivna správa Ministerstva vnútra SSR 1982, 182 s.

Fait, František (ed.) – Čermáková, Marie – Fiala, Tomáš – Kollmann, Josef – Setikovský, Jaroslav – Šolle, Václav – Vrbata, Jaroslav: Spisovny v denní praxi. Studie a informace, roč. III. Praha, Ústav státní správy 1969.

Fejlková, Alena: Zkušenosti z pořádání archivních fondů z resortu paliv a energetiky v období socialismu. Zpravodaj pobočky České vědeckotechnické společnosti – Státní ústřední archiv v Praze, 1989, č. 36, s. 56-61.

Fiala, Tomáš: Skartace technické dokumentace. AČ, 21, 1971, č. 1, s. 22-41.

Fiala, Tomáš: Archivní zpracování technické dokumentace. AČ, 23, 1973, č. 3, s. 139-142.

Fiala, Tomáš: Skartační předpisy ústředních orgánů po roce 1974. AČ, 31, 1981, č. 3, s. 134-141.

Fiala, Tomáš – Maršál, Josef – Setikovský, Jaroslav – Schwippel, Jindřich: Kurs pro podnikové archiváře základní I. Praha, Socialistická akademie ČSR 1972.

Fiala, Tomáš – Maršál, Josef – Setikovský, Jaroslav – Schwippel, Jindřich: Kurs pro podnikové archiváře základní II. Praha, Socialistická akademie ČSR 1976.

Fiala, Tomáš – Maršál, Josef – Setikovský, Jaroslav – Schwippel, Jindřich: Kurs pro podnikové archiváře pokračovací. Praha, Socialistická akademie ČSR 1976.

Fiala, Tomáš – Maršál, Josef – Mládek, Jan – Setikovský, Jaroslav – Schwippel, Jindřich – Šuchma, František: Kurs pro podnikové archiváře. Díl I/A, I/B, I/C, II/A, II/B, III, IV/A, IV/B, IV/C. Praha, Ústřední kulturní dům železničářů Praha 1984 a 1985.

Fiala, Tomáš – Maršál, Josef – Mládek, Jan – Setikovský, Jaroslav – Schwippel, Jindřich – Šuchma, František: Kurs pro podnikové archiváře. Svazek I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII. Praha, Ústřední kulturní dům železničářů Praha 1988.

Fröhlichová, Zdenka: K metodice práce v podnikových archivech. AČ, 5, 1955, s. 27-34.

Chalupecký, Ivan: K problematice archivních pomocok. Slovenská archivistika, 1988, č. 1, s. 121-133.

Charous, Jaromír: Skartační směrnice a jejich dnešní platnost. AČ, 17, 1967, č. 1, s. 36-39.

Charous, Jaromír – Knespl, Josef: Závažné dílo o podnikovém archivnictví. Erich Neuss – Aktenkunde der Wirtschaft I., II. SAP, 8, 1958, č. 1, s. 201-271.

Jalůvková, Anna – Tisovská, Jana: Podnikové archivy Severomoravského kraje v letech 1945–1975. In: Sborník Státního archivu v Opavě 1971–1975. Uspořádal Bohumír Indra. Opava 1975, s. 74-79.

Jásek, Jaroslav: Ochrana a využívání archiválií technického typu. Zpravodaj pobočky České informační společnosti – Státní ústřední archiv v Praze, 1992, č. 40, s. 45-48.

Kartous, Peter: Zbierkový materiál v nemeckej archívnej teórii. Slovenská archivistika, 1970, č. 1, s. 110-125.

Kartous, Peter: Archívna archíve v podnikoch a hospodárskych organizáciách. Slovenská archivistika, 1975, č. 2, s. 85-107.

Kartous, Peter: Rešpektovanie archívneho fondu. Slovenská archivistika, 1994, č. 1, s. 38-59.

Klepl, Jan: O významu podnikových archivů. Praha 1947.

Klika, Jaroslav: Podnikový archiv (jeho význam a práce). Praha, Archiv pro dějiny průmyslu, obchodu a technické práce 1949 (rozmnoženo jako rukopis).

Klimek, Antonín: Využívání základních typů písemných pramenů podnikových archivů pro dějiny závodů v období kapitalismu. In: Učební texty pro školení komisí dějin závodů. Archivní prameny a dějiny závodů. Praha, Kabinet dějin odborů při ÚŠ ROH 1986, s. 29-60. (o historii a dokumentech akciových společností).

Klobása, Bohumil – Svatuška, Ladislav: Sekretářská praxe. Praha 1968.

Kohout, Miroslav: Technická dokumentace a její specifika. AČ, 35, 1985, č. 2, s. 92-97.

Košťál, Miloslav: Rozbor archivního fondu. Slovenská archivistika, 1968, č. 1, s. 53-66.

Körmeny, Lajos: Štandardizovanie opisu archívnej jednotky; Odborný nástroj v kontexte národnej a regionálnej tradície. Slovenská archivistika, 2000, č. 2, s. 222-235.

Křížek, František: Archivní péče o písemnosti živnostenských společenstev. AČ, 7, 1957, č. 3, s. 150-152.

Kunt, Miroslav – Lechner, Tomáš: Spisová služba. Praha 2015. 2. Aktualizované vydání Praha 2017.

Kut, Bohumil: K některým otázkám archivování technických podkladů u nás. AČ, 12, 1962, č. 1, s. 26-29.

Kut, Bohumil: K otázkám vývoje podnikového archivnictví v ČSSR. SAP, 12, 1962, č. 1, s. 67-86.

Maršál, Josef: K článku „Resortní skartační směrnice a jejich význam pro skartační praxi“. AČ, 15, 1965, č. 4, s. 240-244.

Melníková, Marta: Mapy a plány v archívech. Slovenská archivistika, 1982, č. 1, s. 52-63.

Myška, Milan – Zářický, Aleš a kolektiv: Prameny k hospodářským a sociálním dějinám novověku 1. Ostrava 2008.

Myška, Milan – Zářický, Aleš a kolektiv: Prameny k hospodářským a sociálním dějinám novověku 2. Ostrava 2010.

Novák, František: Problematika provenience v podnikovém archivnictví. AČ, 39, 1989, č. 1, s. 26-32.

Nováková, Veronika: Sú na Slovensku archívne fondy fondmi a archívne zbierky zbierkami? Slovenská archivistika, 2011, č. 1, s. 3-16.

Pavelka, Karel – Svatuška, Ladislav: Moderní sekretariát vedoucího. Praha 1970.

Perutková, Danuše – Maršál, Josef: Spisová služba a podnikové archivy v nové soustavě řízení. AČ, 17, 1967, č. 3, s. 125-129.

Polakovič, Dominik: Podnikové archívy na Slovensku. Slovenská archivistika, 1968, č. 2, s. 363-372.

Rákoš, Elo: Proveniencia a pertinencia v archíve. Slovenská archivistika, 1989, č. 1, s. 9-29.

Rákoš, Elo: Archívna veda a archívna prax. Slovenská archivistika, 1990, č. 1, s. 9-22.

Rákoš, Elo: Preberanie archívnych dokumentov do archívu. Slovenská archivistika, 1992, č. 1, s. 3-13.

Rákoš, Elo: Štruktúra archívneho fondu. Slovenská archivistika, 1992, č. 2, s. 3-16.

Rákoš, Elo: Teória archívneho fondu, I. Úvod. Filozofické aspekty archívneho fondu. Slovenská archivistika, 1994, č. 2, s. 3-19; II. Právne aspekty archívneho fondu. Slovenská archivistika, 1995, č. 1, s. 9-24; III. Historické aspekty archívneho fondu. Slovenská archivistika, 1996, č. 1, s. 3-24; IV. Archívne aspekty – genéza. Slovenská archivistika, 1997, č. 1, s. 3-21; V. Archívne aspekty – analýza. Slovenská archivistika, 1997, č. 2, s. 3-19; VI. Archívne aspekty – syntéza. Slovenská archivistika, 1998, č. 2, s. 3-18.

Rákoš, Elo: Teória archívnych dokumentov. Slovenská archivistika, 2000, č. 1, s. 3-17.

Rákoš, Elo: Archivita – významný fenomén archívnej teórie (Úvaha). Slovenská archivistika, 2001, č. 2, s. 3-12.

Rákoš, Elo: Vieme aplikovať archívne princípy a metódy? Slovenská archivistika, 2001, č. 2, s. 118-123.

Rákoš, Elo: Úvahy o archivistike. Slovenská archivistika, 2003, č. 1, s. 5-31.

Rákoš, Elo: Metodológia a prax archívneho hodnotenia (Poznatky a námety). Slovenská archivistika, 2003, č. 2, s. 13-26.

Sedlák, František: Provenienčný princíp a novodobé registratúry. Slovenská archivistika, 1989, č. 1, s. 30-39.

Seidler, Martin: Jak nakládat s písemnostmi? Aneb registratury, spisovny a archivy obchodních společností. 1. Vydání Ostrava 1995. 2. Doplněné vydání Ostrava 1999.

Setikovský, Jaroslav: Charakteristické rysy archiválií hospodářských organizací v období výstavby socialistické společnosti. In: Učební texty pro školení komisí dějin závodů. Archivní prameny a dějiny závodů. Praha, Kabinet dějin odborů při ÚŠ ROH 1986, s. 61-75.

Sládek, Oldřich: Nová vyhláška o podnikových archivech. AČ, 23, 1973, č. 2, s. 66-74.

Smutná, Kateřina: Zabezpečení komplexní dokumentace období výstavby socialismu v jihomoravských podnikových archivech. AČ, 32, 1982, č. 4, s. 193-197.

Smutná, Kateřina: Podnikové archivnictví v období transformace. Úvahy a náměty. Brno, Moravský zemský archiv 1994, s. 52-55.

Smutná, Kateřina: K využití umělých schémat pro zpracování archivních fondů z podnikových archivů. AČ, 46, 1996, č. 3, s. 129-143.

Svatuška, Ladislav: Dokumentace a desetinné třídění v praxi hospodářské, právní, správní, sociální a organizační. Praha 1947.

Svatuška, Ladislav: Příručka spisové dokumentace: uspořádání písemností v podnicích, úřadech atd. Praha 1948.

Svatuška, Ladislav: Spisový plán pro hospodářskou samosprávu. Praha 1948. (pro živnostenská společenstva).

Svatuška, Ladislav: Ukládání písemností v podnicích. Podniková organizace. Časopis pro ekonomiku, řízení a organizaci průmyslu, 15, 1961, č. 2, s. 73-76.

Svatuška, Ladislav – Doležal, Zdeněk: Spisový plán pro podniky: uspořádání podnikových písemností podle desetinného třídění: tabulky zvláštního desetinného třídění písemností: pracovní postup pro vyřizování písemností. Praha 1947.

Svatuška, Ladislav – Doležal, Zdeněk: Spisový plán pro řemeslo, obchod a družstva: uspořádání podnikových písemností podle desetinného třídění. Praha 1948.

Svatuška, Ladislav – Svatuška, Karel: Spisový plán pro peněžní ústavy. Praha 1948.

Synek, Miroslav a kolektiv: Podniková ekonomika. 4. Přepřacované a doplněné vydání. Praha 2006.

Šamberger, Zdeněk: K některým otázkám spisové evidence a skartace písemností. AČ, 11, 1961, č. 4, s. 189-196.

Ševčík, Antonín – Štarha, Ivan: Ke scelování fondů v podnikových archivech. AČ, 14, 1964, č. 2, s. 105-108.

Šlais, Antonín: K podnikovým archivům a vyhlášece o archivech hospodářských a rozpočtových organizací. AČ, 6, 1956, č. 3, s. 126-134.

Šmilauerová, Eva: Ještě k novele základních pravidel (ZP). Zpravodaj pobočky České informační společnosti – Státní ústřední archiv v Praze, 2004, č. 48, s. 100-103.

Špatenka, Ivan: Typový skartační rejstřík – jeden ze způsobů omezování nežádoucího přílivu písemností do podnikových archivů. Zpravodaj pobočky ČSVTS – Státní ústřední archiv v Praze, 1990, č. 37, s. 89-96.

Špiesz, Anton: Podnikové a hospodárske archívnictvo v západnej Európe. Slovenská archivistika, 1967, č. 1, s. 162-166.

Úlovec, Jiří: Přehled předpisů upravujících oblast archivnictví. AČ, 53, 2003, č. 1, s. 12-18.

Veselý, Arnošt: Dvacet pět let podnikového archivnictví a jeho další perspektivy. AČ, 30, 1980, č. 1, s. 43-49.

Vrabcová, Eva: Sceľovanie archívnych dokumentov vo verejných archívoch. Slovenská archivistika, 2008, č. 2, s. 91-97.

Vrteř, Ladislav: K niektorým otázkam archivistiky v předarchívnej sféře. Slovenská archivistika, 1988, č. 1, s. 42-53.

Wasková, Eva: Shrnutí předarchivní a archivní péče u podnikatelských původců v západních Čechách. In: *Paginae historiae*, Sborník Národního archivu 20/2, Praha 2012, s. 228-247.

Watzka, Josef: Rešpektovanie fondu vo francúzskom archívnictve. Slovenská archivistika, 1978, č. 1, s. 73-83.

Watzka, Josef: K niektorým otázkam spracúvania archívneho materiálu, I. Slovenská archivistika, 1982, č. 1, s. 31-41; II. Slovenská archivistika, 1982, č. 2, s. 3-15.

Wolfshörndl, Vladimír: Základné archívne práce v tieni teórie, metodológie a praxe. Slovenská archivistika, 2008, č. 2, s. 98-109.

Wolfshörndl, Vladimír: Synergismus archívnej vedy a archívnej praxe paralelný so štandardizáciou ako problém (Kritická úvaha skoro filozofická). Slovenská archivistika, 2013, č. 1, s. 105-113.

9.4 Literatura k účetnictví podniků

Blecha, Josef: Účetní doklady a účetní knihy jako archivní materiál. AČ, 4, 1954, s. 114-121, 183-188.

Blecha, Josef: Knihy jednoduchého účetnictví v obchodě, řemesle, průmyslu a zemědělství. AČ, 5, 1955, č. 1, s. 21-26.

Blecha, Josef: Hlavní rysy účetnictví průmyslových podniků u nás do roku 1945. AČ, 6, 1956, č. 4, s. 188-203.

Blecha, Josef: Přehled vývoje účetnictví našich průmyslových podniků od roku 1945 do roku 1956. AČ, 7, 1957, č. 3, s. 135-149.

Blecha, Josef: Písemnosti účetní evidence průmyslových podniků jako archivní materiál. SAP, 8, 1958, č. 2, s. 176-214.

Blecha, Josef: Účetnictví v zemědělských podnicích u nás do roku 1945. AČ, 8, 1958, č. 4, s. 242-263.

Blecha, Josef: Účetnictví v zemědělských podnicích u nás do roku 1945. AČ, 9, 1959, č. 2, s. 88-99.

Cais, Petr: Metodický pokyn č. 4/2019 k archivnímu zpracování účetních materiálů.

Knesl, Edmund: Účetní materiál průmyslových podniků jako historický pramen. SAP, 25, 1975, č. 2, s. 451-476.

Plecháček, Ivo: Výroční bilance peněžního ústavu jako historický pramen. AČ, 23, 1973, č. 3, s. 143-155.

Plecháček, Ivo: Analýza výsledkových bilancí. AČ, 26, 1976, č. 2, s. 95-104.

9.5 Literatura ke zpracování konkrétních archivních souborů firem a podniků

Dlouhý, Pavel: Organizační vývoj podniků ČKD a související archivní soubory ve Státním oblastním archivu v Praze. AČ, 65, 2015, s. 137-163.

Zpravodaj komise pro dějiny závodů v ČSSR, č. 1 (1976) až č. 23 (1989): zde občas články k dějinám konkrétních podniků.

9.6 Slovníky zaměřené na pojmy z oblasti firem a podniků

Jindra, Jan: Technický slovník obsahující českoněmecké a německo-české názvosloví jmenovitě oboru strojně-technického, elektrotechnického, zpracování dřeva, mechanické technologie vůbec, jakož i oborů příbuzných. 3. Rozmnožené vydání. Praha 1920.

9.7 Literatura k hospodářským dějinám

Durmanová, Marie: Řízení hospodářství a správa Ústředního svazu průmyslu za nacistické okupace. SAP, 16, 1966, č. 2, s. 366-396.

Hřebout, Václav: O vývoji organizace a řízení čs. Průmyslu po druhé světové válce. AČ, 12, 1962, č. 2, s. 66-74.

Jednotný číselník organizací v ČSSR. Praha, Státní statistický úřad 1967.

Jednotný číselník organizací v ČSSR. Abecední uspořádání organizací řízených ústředními orgány podle stavu ke dni 1. 1. 1973. I. díl. Praha, Federální statistický úřad 1973.

Jednotný číselník organizací v ČSSR. Abecední uspořádání organizací podle stavu ke dni 1. 12. 1977. Svazek I, II. Praha, Federální statistický úřad 1978.

Kocman, Alois: Vznik ČSR ve světle zájmů domácího i zahraničního kapitálu (Výběr dokumentů). SAP, 8, 1958, č. 2, s. 3-49. (obecně vývoj po roce 1918 – finanční opatření, nostrifikace, postavení dělníků + edice významných dokumentů).

Malý, Karel a kolektiv: Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha 1997.

Marek, Pavel: České živnostnictvo 1945–1960. Likvidace živnostníků, řemeslníků a obchodníků v českých zemích. Brno 2006.

Maršál, Josef: Vývoj organizace a řízení československého průmyslu od druhé světové války do federativního uspořádání ČSSR. SAP, 31, 1981, č. 2, s. 477-530.

Průcha, Václav a kolektiv: Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918–1992. 1. díl období 1918–1945. Brno 2004. 2. díl období 1945–1992. Brno 2009.

Werner, Rudolf: Podnikové hospodářství I. Nauka o podniku. Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni, fakulta ekonomická, katedra ekonomiky podniku a účetnictví 1999.

10 Autoři

Pavel Dlouhý (SOA v Praze), Helena Pochobradská (SOA v Hradci Králové), Marta Šopáková (ZA v Opavě). Zvláštní poděkování za spolupráci patří Janě Šimkové (SOA v Hradci Králové).

11 Účinnost

Verze 2.0 metodického pokynu nabývá účinnosti dnem 31. ledna 2023.

PhDr. Daniel Doležal
ředitel odboru archivní správy MV
podepsáno elektronicky

V Praze 6. ledna 2023

12 Použité zkratky

Zkratka	Význam
A	archiválie, (dokument povahy „A“)
AČ	Archivní časopis
AP	archivní pomůcka
a.s.	akciová společnost
č.	číslo
čá.	částka
ČKD	Českomoravská-Kolben-Daněk
ČSN	Česká státní norma
ČSR	Československá republika/Česká socialistická republika
ČSFR	Československá federativní republika
ČSSR	Československá socialistická republika
ČSVTS	Československá vědeckotechnická společnost
ELZA	Elektronické Zpracování Archiválií (program)
IČ	identifikační číslo
IČO	identifikační číslo organizace, identifikační číslo osoby
JAF	Jednotný archivní fond
JSAF	Jednotný státní archivní fond
kap.	kapitola
k. p.	koncernový podnik
KSČ	Komunistická strana Československa
MO	Ministerstvo obrany
MV ČR	Ministerstvo vnitra České republiky
MV ČSR	Ministerstvo vnitra České socialistické republiky
NAD	Národní archivní dědictví
n. p.	národní podnik
odst.	odstavec
o. p.	oborový podnik
PIS	prozatímní inventární seznam
ROH	Revoluční odborové hnutí
ř. z.	říšský zákoník
SAP	Sborník archivních prací
Sb.	Sbírka (právních norem)
Sb. z. a n.	Sbírka zákonů a nařízení
SČSP	Svaz československo-sovětského přátelství
SOA	státní oblastní archiv
s. p.	státní podnik
s. r. o.	společnost s ručením omezeným
SSR	Slovenská socialistická republika
SÚA	Státní ústřední archiv
tj.	to je
tzn.	to znamená
tzv.	takzvaný
ÚDZK	Ústav pro dokumentaci zločinů komunismu
Ú. l.	Úřední list
ÚRO	Ústřední rada odborů

Zkratka	Význam
ÚŠ	Ústřední škola
v. o. s.	veřejná obchodní společnost
VHJ	výrobní hospodářská jednotka
ZA	zemský archiv
ZP	Základní pravidla

13 Přílohy

13.1 Umělé pořádací schéma pro archivní fondy průmyslových podniků

série 1. úrovně	série 2. úrovně	tematické okruhy pro vytváření sérií dalších úrovní, složek a podsložek
<u>Vedení a správa</u>		
	Právní vývoj a systém organizace	
		Živnostenské listy a koncese
		Založení podniku, zakladatelské listiny, notářské zápisy
		Podklady pro zápis do veřejných knih a rejstříků, výpisy z veřejných rejstříků
		Znění firmy, sídlo podniku, vymezení předmětu podnikání, podnikový znak, logo
		Statuty, stanovy
		Organizační řády, organizační schémata
		Jednací řády
		Koncepce, metodiky a pravidla řízení podniku
		Racionalizace a automatizace řízení podniku (komplexní programy rozvoje řízení, projekty automatizovaných systémů řízení a jejich realizace)
		Změny struktury podniku, delimitace a rušení vnitřních organizačních jednotek), závažná organizační opatření
		Privatizační projekty, privatizace, restituce
		Zrušení a likvidace podniku (jmenování likvidátorů a správců konkursní podstaty, průběh konkursu, likvidační bilance včetně konečné zprávy o průběhu likvidace)
	Orgány společnosti	
		Valné hromady a podklady k nim (pozvánky, seznamy přítomných akcionářů, zápisy s přílohami a případně notářským zápisem)
		Správní rada
		Představenstvo (jmenovací listiny, osvědčení o způsobu zastupování, protokoly z jednání)

série 1. úrovně	série 2. úrovně	tematické okruhy pro vytváření sérií dalších úrovní, složek a podsložek
		Výkonný výbor
		Jednatelé (rozhodnutí jednatelů, seznamy společníků, zápisy z jednání)
		Dozorčí rada (zápisy z jednání, zprávy dozorčí rady, seznamy členů)
		Podniková rada pracujících
	Národní správa	
		Zavedení národní správy, jmenování národních správců
		Korespondence národní správy, hlášení národního správce
		Příprava a průběh znárodnění
	Operativní řízení a korespondence (závažná)	
		Zápisy z porad vedení
		Zápisy z porad vnitřních organizačních jednotek (útvárů, oddělení, závodů)
		Zápisy ze schůzí poradních orgánů
		Zápisy z aktivů a konferencí
		Interní normy ředitele, náměstků, podnikových útvárů, závodů (příkazy, rozhodnutí, směrnice, opatření, vyhlášky, pokyny, sdělení, předpisy, věstníky, zprávy)
		Korespondence ředitele
		Korespondence náměstků ředitele a podnikových útvárů
		Korespondence s vnitřními organizačními jednotkami (závody, pobočkami, expoziturami atd.)
		Korespondence s podnikovými politickými, odborovými a společenskými organizacemi (závodní výbor ROH a KSČ, základní organizace Svazu československo-sovětského přátelství apod.)
		Korespondence s orgány státní správy, nadřízenými složkami KSČ, ROH apod., vyššími hospodářskými orgány, obchodními partnery, bankami
	Kontrola	
		Kontroly, prověrky a revize nadřízených a kontrolních orgánů
		Kontroly, prověrky a revize vnitropodnikové (plánování

série 1. úrovně	série 2. úrovně	tematické okruhy pro vytváření sérií dalších úrovní, složek a podsložek
		pravidelných kontrol, zápisy z kontrol), vnitřní audity (významné)
		Šetření stížností, oznámení a podnětů
	Spisová služba a archivnictví	
		Registraturní pomůcky
		Zrušené archivní pomůcky
		Plány podnikového archivu a jejich plnění, provoz podnikového archivu
		Spisovna
		Skartační řízení
		Ochrana služebního tajemství
		Vzory tiskopisů a formulářů
		Otisky razítek
		Razítka
<u>Majetek a investice</u>		
	Hmotný a nehmotný majetek a jeho ochrana	
		Evidence majetku včetně pozemků, pozemková reforma, generální inventury při organizačních změnách
		Ocenění majetku (pro účely inventarizace, pojištění atd.)
		Začleněné majetkové podstaty, konfiskáty
		Převody majetku, majetkoprávní smlouvy (koupě, prodeje, směny, nájmy, pronájmy), výsledky restitucí
		Podnikové byty (evidence, přidělování zaměstnancům, výstavba, rekonstrukce)
		Služebnosti (věcná břemena)
		Vodoprávní záležitosti
		Správa budov a pozemků
		Pojistné smlouvy (významné) a jejich plnění
		Šetření o škodách při požárech, povodních a dalších živelních pohromách; šetření o škodách způsobených exhalacemi průmyslových podniků; náhrada za škody velkého rozsahu
		Ochranné a obchodní známky, zápisy do známkových rejstříků, výpisy ze známkových rejstříků

série 1. úrovně	série 2. úrovně	tematické okruhy pro vytváření sérií dalších úrovní, složek a podsložek
		Uznání a správa objevů a vynálezů, zápisy do patentových rejstříků, výpisy z patentových rejstříků
		Průmyslové vzory (právní ochrana designu výrobků)
		Licence (licenční smlouvy a jejich plnění, smlouvy o využití průmyslových práv a jejich plnění)
		Upisování akcií a cenných papírů
		Ukázky akcií
		Knihy (seznamy) akcionářů
		Kapitálová účast v jiných společnostech a firmách
		Majetkoprávní spory (civilní spory, trestné činy proti majetku), žaloby, rozsudky, odvolání (významné)
		Arbitrážní řízení ohledně podnikového majetku i výroby (reklamace a penále za nedodané zboží, nedodržování dodacích termínů, nevyhovující kvalita apod. – výběrově)
	Investice do výrobně-technické základny a jejich plánování	
		Investiční výstavba, investiční projekty, technická výstavba (stavební i nestavební)
		Nákup strojů a výrobních zařízení, jejich evidence
	Dokumentace staveb (pouze významné stavby)	
	Katastrální a situační mapy a plány	
Zaměstnanci		
	Personální a kádrová agenda	
		Počet zaměstnanců a jeho změny (výkazy, analýzy, přehledy, statistiky)
		Evidence zaměstnanců
		Nábor pracovních sil (včetně cizinců), nábor učňů
		Fluktuace zaměstnanců a opatření proti ní
		Profesní struktura: správní aparát, úředníci, technicko-hospodářští pracovníci (THP), výrobní a nevýrobní

série 1. úrovně	série 2. úrovně	tematické okruhy pro vytváření sérií dalších úrovní, složek a podsložek
		dělníci atd.; analýzy a prověrky kádrové skladby
		Kádrové pořádky a jejich změny, výběr kádrů, komplexní hodnocení kádrů
		Systemizační tabulky a přehledy
		Sociologické průzkumy
		Osobní spisy a dokumenty vedoucích a významných zaměstnanců
		Jmenovací a odvolací dekrety zaměstnanců vedení a členů poradních, vědeckých a odborných orgánů; předávací protokoly ředitelů a vedoucích pracovníků
		Zprávy o veřejné činnosti vedoucích a významných zaměstnanců
	Péče o zaměstnance a jejich ochrana (pouze závažné dokumenty, řada položek může být součástí jiných archivních fondů – ROH atd.)	
		Pracovní řády
		Kolektivní smlouvy a jejich plnění
		Komplexní programy péče o zaměstnance a jejich plnění
		Sociálně politické programy a jejich plnění
		Bytová a ubytovací péče, příspěvky na bydlení pro zaměstnance, dělnické kolonie
		Sociální péče o učně
		Pojištění zaměstnanců
		Penzijní a sociální příspěvky
		Podpůrné fondy a nadace (pokud neexistuje samostatný archivní fond), korespondence s nimi
		Zdravotní péče, zdravotnická zařízení, závodní nemocenská pokladna, nemocnost, úrazovost, úrazy (těžké, smrtelné, hromadné), knihy úrazů, nemoci z povolání
		Bezpečnost práce (organizace bezpečnosti práce, bezpečnostní předpisy, prevence)
		Požární ochrana (organizace požární ochrany, protipožární předpisy,

série 1. úrovně	série 2. úrovně	tematické okruhy pro vytváření sérií dalších úrovní, složek a podsložek
		prevence, zprávy o požárech, výkazy požárovosti)
		Pracovní prostředí (kvalita pracovního a životního prostředí, hluchost, kultura práce, hygiena, stravování, závodní kuchyně)
		Civilní obrana (organizace civilní obrany, objekty civilní obrany)
		Pracovní doba (pracovní provoz, přesčasovost, absence)
		Rekreace, rekreační zařízení
		Kulturně společenské vyžití
		Sportovní vyžití, sportovní akce a soutěže
		Zájmová činnost zaměstnanců
	Výchova a vzdělávání	
		Výchovně-vzdělávací zařízení
		Závodní školy práce
		Výchova a vzdělávání učňů, učební obory, učební osnovy
		Mimořádné formy studia (studium při zaměstnání, stranické vzdělávání vedoucích zaměstnanců apod.)
		Vzdělávací kurzy
		Zvyšování kvalifikace kádrů (plány a výkazy)
		Školení (odborná, politická)
		Projevy k zaměstnancům
		Cestovní zprávy zaměstnanců ze studijních pobytů (významné)
	Iniciativa zaměstnanců	
		Plány a rozborů iniciativy zaměstnanců
		Socialistické závazky a jejich plnění
		Družební a patronátní smlouvy a jejich plnění, brigády na pomoc zemědělství apod.
		Socialistické soutěžení (podnikové, mezipodnikové, oborové, celostátní), brigády socialistické práce (BSP)
<u>Komplexní plánování a vykazování</u>		
	Komplexní plánování	
		Roční plány (výběrově)
		Dvou-až pětileté plány

série 1. úrovně	série 2. úrovně	tematické okruhy pro vytváření sérií dalších úrovní, složek a podsložek
		Dlouhodobé výhledové plány, prognózy a koncepce
	Výkazy	
		Roční komplexní rozbor, výroční zpráva
		Výkazy a přehledy plnění komplexních plánů a prognóz
		Statistické výkazy
		Výrobně-technické pasporty
Ekonomika		
	Financování	
		Finanční plánování (výběrově)
		Finanční zdroje
		Přehledy využití finančních prostředků (fondů)
		Daňová agenda, poplatky
		Zápůjčky
		Kauce
		Úvěry
		Pohledávky (cizích podniků a vůči cizím podnikům)
		Příspěvky a dary
		Úhrady provizí zprostředkovatelským firmám
		Vyúčtování výnosů zahraničního obchodu
		Revizní zprávy (finanční)
	Účetnictví	
		Bilance
		Rozvahy, výsledovky
		Roční účetní závěrky a soupisy jmění, inventury
		Hlavní knihy bilanční a karty věcných účtů včetně pomocných knih, účetní deníky
		Knihy převodů účtů
		Odpisy majetku
		Účetní evidence dlužníků a věřitelů
		Inventury základních prostředků, skladů atd.
		Jednotný fond pracujících, fond kulturních a sociálních potřeb (FKSP)
	Mzdy a platy	
		Mzdová soustava, organizace mezd a platů, knihy mezd, zvýšení ekonomické účinnosti mzdové soustavy (ZEÚMS)

série 1. úrovně	série 2. úrovně	tematické okruhy pro vytváření sérií dalších úrovní, složek a podsložek
		Mzdový vývoj
		Mzdové listy do roku 1945 (ukázky)
		Prémiové řády
		Normování pracovního výkonu
<u>Obchod a propagace</u>		
	Obchodní agenda	
		Obchodní, dodavatelské a odběratelské smlouvy (významné) a jejich plnění
		Rozbory obchodní činnosti
		Obchodní zastoupení (tuzemské i zahraniční), zprávy obchodních zástupců
		Obchodní korespondence, zprávy z obchodních cest (významné)
		Průzkumy trhu
		Zásobování a odbyt
		Účast na výstavách a veletrzích
		Slavnostní předávání výrobků
		Obchodně-propagační činnost (organizace a rozbory propagace podniku a jeho výrobků, zprávy o činnosti propagačního oddělení), propagační akce, oslavy výročí, jubilea podniku
	Cenová agenda	
		Ceníky vlastní
		Tvorba cen
		Výrobní náklady
<u>Výroba a technika</u>		
	Výrobně-technický rozvoj	
		Systém organizace a řízení výroby
		Výrobní programy (zavádění a změny výrobních programů, delimitace výroby)
		Výzkum a vývoj (vlastní i cizí)
		Programy racionalizace, automatizace a modernizace výroby a jejich plnění; zavádění a využití výpočetní techniky
		Plány technického rozvoje a jejich plnění
		Vědeckovýzkumné úkoly a jejich plnění
		Využití objevů, vynálezů, patentů, ochranných známek a licencí

série 1. úrovně	série 2. úrovně	tematické okruhy pro vytváření sérií dalších úrovní, složek a podsložek
		Zlepšovací návrhy (výběrově)
		Soustava vědeckých, technických a ekonomických informací (VTEI)
		Výrobně-technická a vědeckovýzkumná spolupráce s cizími podniky a výzkumnými institucemi
	Dokumentace výroby	
		Výrobní provoz, výrobní korespondence (závažná)
		Technické vedení a technická příprava výroby
		Technologie výroby, dokumentace výrobních postupů
		Normalizace a typizace výroby
		Technická kontrola výroby
		Kvalita a jakost výroby (rozbory u významných výrobků)
		Zmetkovitost, zmetkové knihy (výběrově)
		Zprávy o závadách, reklamace závad
		Konstrukční a technologická dokumentace výrobků, prototypy
		Konstrukční a technologická dokumentace strojů a výrobních zařízení
		Technické zprávy
		Vzorkovnice, vzorníky, knihy dekorů atd.
		Katalogy náhradních dílů
		Katalogy a prospekty výrobků (technického charakteru)
		Evidence výrobních výkresů
	Energetika	
		Zprávy o energetické situaci, energetické hospodaření
		Dokumentace kotlů, chlazení, elektrotechnických zařízení apod. (výběrově)
		Vodohospodářská agenda, vodní energie, rozvod vody, úpravy a čištění vody, vodní elektrárny a turbíny, vodárny, vodojemy, čerpadla, vodní nádrže
	Doprava	
		Vnitropodniková doprava, dopravní zařízení

série 1. úrovně	série 2. úrovně	tematické okruhy pro vytváření sérií dalších úrovní, složek a podsložek
		Doprava výrobků a surovin (pozemní, železniční, plavební, letecká)
<u>Soudobá dokumentace</u>		
	Základní charakteristika podniku	
		Kroniky a pamětní knihy podniku, závodu, podnikového a závodního útvaru a kolektivu, brigády socialistické práce (BSP)
		Absolventské práce (diplomové, dizertační apod.) o podniku, závodu, firmě
		Publikace, prospekty a propagační katalogy o podniku, závodu, firmě (ne katalogy technického charakteru o výrobcích)
	Noviny a tiskoviny	
		Noviny, časopisy, bulletin (podnikové, závodní)
		Letáky, bleskovky (podnikové, závodní)
		Noviny s články o podniku, závodu, podnikovém a závodním útvaru, zaměstnancích, výrobcích, jubileích apod. (ne podnikové, závodní)
		Výstřížková dokumentace
	Ocenění	
		Ocenění udělená podniku (vyznamenání, řády, diplomy, plakety, medaile, odznaky – včetně podkladů k udělení a příslušné korespondence)
		Ocenění udělená zaměstnancům a zaměstnaneckým kolektivům (vyznamenání, řády, diplomy, plakety, medaile, odznaky – včetně podkladů k udělení a příslušné korespondence)
		Knihy cti
		Podpisové knihy
		Kondolenční knihy
	Fotodokumentace	
		Fotodokumentace staveb, budov, areálů (vnějších i vnitřních)
		Fotodokumentace výrobních zařízení
		Fotodokumentace výrobků
		Fotodokumentace zaměstnanců

série 1. úrovně	série 2. úrovně	tematické okruhy pro vytváření sérií dalších úrovní, složek a podsložek
		Fotodokumentace významných událostí (návštěv, oslav, schůzí, aktivů, konferencí apod.)
	Zvukové záznamy	
	Filmy	
	Propagační předměty	
<u>Dokumenty majitele a jeho rodiny</u> (pokud není vytvořen pro tento účel samostatný archivní fond)		

13.2 Popisy původců

Ukázky popisu původců v této metodice jsou pouze ilustrativní, neslouží jako závazný vzor. Text Dějin původce je volným přepisem, slouží tedy jako ukázka.

13.2.1 Ukázka popisu původce v inventáři 1

Původce archivního souboru: CZ215000010//1521

DENTOCHEMIA, Ing. Jan Motyčka (Hradec Králové, Hradec Králové, Česko : 1936-1948)

Preferované označení: DENTOCHEMIA, Ing. Jan Motyčka (Hradec Králové, Hradec Králové, Česko : 1936-1948)

Stručná charakteristika: výrobní podnik vyrábějící zubotechnické potřeby

Typ formy jména: úřední

Variantské označení: DENTOCHEMIA, Ing. Jan Motyčka, dentálně-chemická laboratoř; DENTOCHEMIA, inž. Jan Motyčka, "IMO" dentální výrobky

Způsob vzniku: vznik

Datace vzniku: 1936

Typ vzniku: vznik zřízením/založením

Způsob zániku: zánik

Datace zániku: 28.2.1948

Typ zániku: zánik zrušením/změnou

Nástupce: SPOFA, n. p., Praha. Odštěpný závod 52 (Hradec Králové, Hradec Králové, Česko : 1948-působnost do 1953)

Funkce korporace:

- výroba zubotechnických potřeb
- dentálně-chemická laboratoř

Normy – konstitutivní:

...

Vnitřní struktury korporace:

...

Zdroje informací:

...

Dějiny:

Vznik firmy DENTOCHEMIA, Ing. Jan Motyčka v Hradci Králové, vyrábějící zubolékařské potřeby, nelze přesně datovat, resp. k přesnému určení chybí písemné prameny. Své výrobky produkovala nejprve pouze na základě několika živnostenských oprávnění: živnostenského listu č. j. 61259 z roku 1936 k výrobě a prodeji zubotechnických potřeb, vydaného Okresním úřadem v Hradci Králové, živnostenského listu č. j. II.A 36567/39-6, vydaného Magistrátem hlavního města Prahy dne 12. 6. 1939 a výměru zn. IV-4523/103 k výrobě a prodeji zubotechnických potřeb vydaného Radou Zemského hlavního města Brna ke dni 27. 4. 1939.

Ve firemním rejstříku Krajského soudu v Hradci Králové byla firma zaprotokolována až ke dni 17. 9. 1943 jako firma jednotlivce, pod. č. 3412/43 A VII. 101/1. Vlastníkem a vedoucím podniku byl Ing. Jan Motyčka, *6. 5. 1905, bytem Hradec Králové I., Musejní (původně Palackého) ulice 626, firma měla navíc od roku 1946 tichého společníka (a kapitálového účastníka) Josefa Kulhánka z Hronova č. p. 98, s podílem nejprve 310 000 Kč, později dokonce 400.000 Kč. Na zisku či ztrátě firmy se podílel 35 %. Josef Kulhánek byl zároveň hospodářským poradcem a externím spolupracovníkem firmy. Základní kmenový kapitál vložený do podniku jeho majitelem v roce 1945 činil 500 000 Kčs. Základní kapitál firmy dle bilance k 31. 12. 1947 byl pak 371.315,60 Kčs.

Role prokuristy firmy připadla manželce majitele Jiřině Motyčkové (rozené Votavové). Ta měla ve firmě oficiálně status technického pracovníka a zároveň i zástupce vedoucího. Hlavním předmětem podnikání tohoto podniku byly výroba a prodej zubotechnických potřeb (speciálních zubotechnických sáder, zubotechnických a zubolékařských vosků, zatmelovacích a otiskovacích hmot, lehce tavitelných a licích kovů, provizorií, plastické a vodou tvrdnoucí sádry Guttaperchy, speciálních dentálních výrobků zn. "IMO" /Imocement, Imodent, Imodia, Imola, Imolit, Imopercha, otiskovací sádra IMO, Ocela, Moldina, modrý vosk inlayový, modelovací vosk, lepící vosk/).

Firma si v letech 1936-1942 nechala zaregistrovat na své výrobky celkem 7 ochranných známek (2 obrazové a 5 slovních): jedna z obrazových znázorňovala porcelánovou misku v kruhu s tyčinkou na tření, druhá nesla vyobrazení zubní protézy v trojúhelníku. Slovní ochranné známky byly vedeny na kamennou sádro (Mramorit), zatmelovací hmotu (Palla), spájecí hmotu (Perplex), ohnivzdornou zatmelovací hmotu (Gloria speciál a Gloria standard) a na otiskovací sádro (zn. Effektor).

Firma DENTOCHEMIA byla členkou několika korporací: Hospodářské skupiny chemického průmyslu, Hospodářské skupiny velkoobchodu a zahraničního obchodu a Zemského společenstva živností mydlářských.

Původním majitelem firmy byl Ing. Max Spitzer, od něž Ing. Jan Motyčka firmu převzal.

Kromě základního závodu (a zároveň místa, kde společnost sídlila) v Hradci Králové, Kydlinovské ulici č. p. 161 (později Palackého třídy, a poté Musejní třídy č. p. 626) měla firma dvě další provozovny: jednu v Praze, Kateřinské ulici č. p. 7, a druhou v Brně, na Cejlu č. p. 797/18. Majitelem všech pozemků a budov, na nichž byla umístěna jednopatrová továrna firmy v Hradci Králové, Kydlinovské ulici č. p. 161 (plošná výměra 430,70 m²), byla dle pozemkové knihy Okresního soudu v Hradci Králové nejprve Zemědělská (později Družstevní) záložna, posléze Okresní spořitelna a záložna v Hradci Králové. Okresní spořitelna a záložna v Hradci Králové všechny nemovitosti na základě tržové smlouvy ze dne 7. 11. 1939 prodala majitelům, kteří byli od té doby vlastníky (manželé Motyčkoví tedy vlastnili nemovitosti rovným dílem). Dřívější majitelkou domu, v níž byl umístěn sklad firmy DENTOCHEMIA v Praze, Kateřinské ulici 7, byla Anna Vorlábová.

V hlavní provozovně (tovární budově) v Hradci Králové byly kromě výrobní části umístěny hlavně sklady, kanceláře (expedice), dílny a laboratoře. Konkrétně se zde vyráběly zubní sádry, tavily a válcovaly vosky a jiné otiskovací hmoty. Pobočná provozovna (filiálka) v Praze sloužila především k prodeji zboží (výrobků) z Hradce Králové spotřebitelům a obchodníkům a rovněž k produkci sádrových výrobků. Vyráběly se zde otiskovací sádry, spájecí a zatmelovací hmoty. K produkci těchto směsí dostávala provozovna jednak vagonové zásilky alabastrové sádry z Rakouska, a pak také ostatní příměsi (barvivo, aroma, křemičité živcové a jiné moučky) ze závodu v Hradci Králové. Založena byla hlavně za účelem usnadnění zásobování trhu dentálními potřebami (převážně dentální sádro) v Praze a v západních Čechách. Měla 4 zaměstnance. Provozovna v Brně-Cejlu č. p. 797/18 (později Gottwaldova ulice) byla vybudována na místě pobožené budovy nákladem cca 200 000 Kč, produkovala rovněž sádrové

výrobky, a stejně jako pražská provozovna byla k dispozici spotřebitelům a obchodníkům. Pracovali v ní 3 zaměstnanci.

K 31. 12. 1947 firma zaměstnávala celkem 17 osob (z toho 10 dělníků, 4 zaměstnance ve vyšších službách a 3 další osoby činné v podniku). Vybavena byla dvěma dopravními prostředky: nákladním autem značky OPEL a rozvážkovou tříkolkou značky TEMPO.

Vývoz výrobků firmy DENTOCHEMIA do zahraničí obstarávala tuzemská firma OMNIPOL Praha I.

Celkový obrat firmy v roce 1946 tvořil 2 058 029 Kčs, v roce 1947 o něco více: 2 968 783,50 Kčs. Její čisté jmění včetně vkladu tichého společníka ke dni 31. 12. 1947 činilo 771 000 Kčs. Doplňující údaje z úvodu k soupisu archiválií firmy DENTOCHEMIA zpracovaného Petrem Vinařem, podnikovým archivářem n. p. Léčiva Praha:

"Firma DENTOCHEMIA byla již v době před druhou světovou válkou i v době okupace, a především po skončení války v obchodním spojení s velkým počtem jednotlivců (obchodníků, lékařů, dentistů). Nabídku zboží (tj. prodej a propagaci zubotechnických potřeb) prováděli též firemní obchodní zástupci jak z Hradce Králové, tak i z poboček v Praze a v Brně. Objednané zboží bylo předáváno především do tzv. dentálních dep, která se vyskytovala prakticky v každém krajském (popř. i okresním) městě. V Hradci Králové šlo např. o obchod "Oldental-dental-depot". Firma spolupracovala rovněž s firmami s obdobným výrobním programem (pozdějšími dalšími závody pod národní správou národního podniku SPOFA Praha) - např. firmou Ph.Mr.Dr. K. Babor v Praze, s firmou Pharmadenta v Trnovanech u Teplic, i s různými sklady už pod národním podnikem SPOFA) - např. v Praze-Modřanech. (...) DENTOCHEMIA byla taktéž v obchodním styku se zahraničními firmami v Anglii, Řecku, Švýcarsku, Rakousku apod. Z těchto zemí byly firmě dodávány mj. i suroviny, popř. polotovary k výrobě přípravků, a hotové výrobky firmy (sjednané dodávky určitým zákazníkům) byly pak zase expedovány do těchto zemí, hlavně do Řecka a Rakouska."

V roce 1948 byla firma DENTOCHEMIA, Ing. Jan Motyčka, Hradec Králové znárodněna. Národním správcem podniku a majetku firmy byly na základě výměru Zemského národního výboru v Praze, č. j. VIII/2-3238/48 ze dne 28. 2. 1948 jmenovány Spojené farmaceutické závody (SFZ) n. p. Praha, se sídlem Na Poříčí 28, zastoupené podnikovým ředitelem Ing. Ivanem Šetlíkem, příp. jeho náměstkem Ing. Dr. Ph.Mr. Vladimírem Šperlingem.

Nejprve byl do funkce zplnomocněnce národního správce ustanoven přímo bývalý majitel firmy Ing. Jan Motyčka (protokolem o převzetí národní správy národním podnikem SFZ Praha ze dne 9. - 12. 3. 1948). Pověření pro Ing. Motyčku bylo ale následně odvoláno – po zplnomocnění slečny Blaženy Motyčkové do funkce prozatímního zmocněnce národní správy SFZ dne 22. 3. 1948. Blažena Motyčková (* 23. 4. 1899) byla sestrou vlastníka Ing. Jana Motyčky, pracovala ve firmě DENTOCHEMIA od 1. 7. 1945 jako korespondentka, fakturantka a personalistka. Obchodní plná moc jakožto zmocněnci národní správy SFZ jí byla udělena 9. 7. 1948, v této funkci byla zmocněna za národní podnik SFZ při znárodnění firmy DENTOCHEMIA "činit s péčí řádného hospodáře potřebné dispoice, jakož i všechna jednání a právní úkony, které národní správě příslušejí podle dekretu presidenta republiky č. 5/1945 Sb.". Zároveň byla s platností od 24. 6. 1948, v první fázi znárodnění, dočasně zatímním vedením národní správy pověřena i Ph.Mr. Josefa Chmelová, bytem Brno, Grohova ulice 56.

21. června 1948 zaslal Ing. Motyčka národnímu správci (národnímu podniku SFZ) a zároveň také Hospodářským skupinám chemického průmyslu a velkoobchodu a zahraničního obchodu dopis, v němž si dovolil rozporovat předpoklady znárodnění jeho firmy a výměr Zemského národního výboru v Praze o znárodnění a zavedení národní správy. Dle něj, jakožto bývalého majitele, nebyly podmínky pro znárodnění splněny, protože firma nevyráběla farmaceutické ani chemicko-farmaceutické výrobky, nýbrž pouze zubotechnické pomocné materiály (speciální zubotechnické sádry, vosky, otiskovací a zatmelovací hmoty). Předpoklady pro znárodnění nebyly podle Ing. Motyčky splněny ani z titulu velkoobchodu, jelikož obchodní činnost firmy

byla jen nepatrná, vedle svých vlastních výrobků prodávala některé další pomocné hmoty (zubotechnickou sádru, pemzu, plavenou křidu), ale to údajně jen proto, "aby lépe sloužila svým zákazníkům".

Předpoklady znárodnění nebyly naplněny ani počtem zaměstnanců, tj. pouze 16 ti osobami (plus osobou majitele firmy) namísto ze zákona pro znárodnění rozhodným počtem 50 ti a více zaměstnanců.

Výměrem Ministerstva průmyslu o určení rozsahu znárodnění firmy DENTOCHEMIA č. j. 131.959/49-V-IV-2, ze dne 15. 2. 1950 bylo znovu zkonstatováno, že firma DENTOCHEMIA Hradec Králové byla znárodněna a zestátněna k 1. 1. 1948 vyhláškou Ministerstva průmyslu ze dne 27. 10. 1948 č. 2741 Ú.1. I. Její majetková podstata byla v rozsahu znárodnění začleněna do národního podniku SPOFA, spojené farmaceutické závody, jako jeho závod 52 v Hradci Králové. Do majetkové podstaty znárodněného podniku byly zahrnuty všechny nemovitosti zapsané ve vložce č. 910 pozemkové knihy k. ú. Pražské předměstí, soudní okres Hradec Králové, ke dni znárodnění vlastnický připsané Ing. Janu Motyčkovi a Jiřině Motyčkové, každému z jedné poloviny. Ze znárodnění majetkové podstaty firmy bylo vyňato pouze několik kusů nábytku (konkrétně: "1 velký dubový stůl z výbavy paní Motyčkové, doplňující kompletní pokoj v ceně Kčs 4.000, 1 umývací kuchyňský stůl z výbavy paní Motyčkové v ceně Kčs 250 a 2 kuchyňské židle v ceně Kčs 60"), ty byly ponechány dosavadním vlastníkům. Vše ostatní (tj. nemovitý i movitý majetek) se vším příslušenstvím se staly majetkem státu.

Definitivnímu znárodnění takřka všeho movitého a nemovitého majetku firmy předcházelo místní ohledání ze dne 8. 8. 1949 provedené pracovníky Ministerstva průmyslu. Ti zkonstatovali, že ke dni znárodnění, tj. k 1. 1. 1948, sloužila provozu znárodněného podniku stavební parcela č. kat. 467 s domem č. p. 161 jakožto vlastní provozovny podniku (s výjimkou menšího dřevěného přístavku na severovýchodním konci stavební parcely, který měl jako svoji provozovnu pronajat pan František Zeman, truhlář). Dále sloužila provozu podniku část parcely č. 766/12 jako jediný přístup do továrny, tovární nádvoří a nezbytný manipulační prostor). Další stavební parcela (č. kat. 766/5) nacházející se u východní části továrních budov částečně přiléhala k parcele č. 766/12 a její část byla rovněž využívána jako dvůr a manipulační prostor, mj. i jako vjezd k provozovně v domě č. p. 161. Pokud nesloužila přímo provozu, byla určena k jeho budoucímu rozšíření jako rezervní pozemek. Pumpu nacházející se na této parcele využívali jak nájemníci v domě č. p. 359, tak i podnik samotný. Stavební parcela č. kat. 764 společně s domem č. p. 359 ke dni znárodnění v provozu znárodněného podniku nehrála žádnou zásadní roli, v domě bydleli dva nájemníci, nešlo o zaměstnance podniku. Pouze část garáže byla využívána pro dodávkovou firemní tříkolku.

Parcela č. 766/5 byla z větší části využívána rodinou majitele jako ovocná zahrada (pro jiný účel nebyla majiteli nikdy ani určena). Jen její nepatrná část (cca 10 % celkové rozlohy) byla používána jako přístup k provozovně.

Zástupce podniku SPOFA zkonstatoval, že dům č. p. 359 vystavěný na parcele č. 764 zabíhá do továrního objektu takovým způsobem, že zužuje vjezd a zmenšuje manipulační prostor před garáží. Zároveň, že je tento dům přístupný (hlavně do svého 1. poschodí) pouze z továrního prostranství. I voda je společná jak pro dům, tak pro továrnu, používaná z jedné tovární studny. "Těmito skutečnostmi jest dána hospodářská souvislost této stavby s továrním objektem." Stavební parcely č. 467, 764, 765 společně s domy č. p. 161 a 359, stejně jako i "zásobní pozemky" parc. č. 766/12 a 766/5 byly trhovou smlouvou ze dne 7. listopadu 1939 koupeny jako celek s úmyslem majitele vybudovat na nich tovární výrobu zubotechnických potřeb.

Z těchto důvodů trval národní podnik SPOFA na své žádosti ze dne 25. 4. 1949, aby byly znárodněny všechny nemovitosti zapsané ve vložce č. 91 k. ú. Pražské Předměstí jako celek.

Pražská pobočka firmy DENTOCHEMIA (kde měla firma pouze pronajaté prostory, nevlastnila je) byla dána pod národní správu pana Antonína Petra, bytem v Praze, Kateřinské

ulici 7. Posléze se národním správcem domu č. p. v Kateřinské ulici stala firma Jan Kalina, Praha XVI. - Hlubočepy, Na Žvahově č. p. 412/20.

SPOFA, n. p., Praha. Odštěpný závod 52 (Hradec Králové, Hradec Králové, Česko : 1948-působnost do 1953)

Preferované označení: SPOFA, n. p., Praha. Odštěpný závod 52 (Hradec Králové, Hradec Králové, Česko : 1948-působnost do 1953)

Stručná charakteristika: pobočka výrobního podniku vyrábějící zubotechnické potřeby

Typ formy jména: úřední

Variantské označení: Spojené farmaceutické závody, národní podnik, Praha. Odštěpný závod 52

Způsob vzniku: vznik

Datace vzniku: 1948

Typ vzniku: vznik změnou předchůdce

Předchůdce: DENTOCHEMIA, Ing. Jan Motyčka (Hradec Králové, Hradec Králové, Česko : 1936-1948)

Způsob zániku: působnost do

Datace zániku (datace působnosti do): 1953

Funkce korporace:

- výroba zubotechnických potřeb
- dentálně-chemická laboratoř.

Normy – konstitutivní:

...

Vnitřní struktury korporace:

...

Zdroje informací:

...

Dějiny:

Znárodnění českého farmaceutického průmyslu proběhlo ve dvou etapách. V říjnu roku 1945 bylo znárodněno 14 největších farmaceutických továren. Z nich byl v roce 1946 vytvořen základ národního podniku SPOFA (Spojené farmaceutické závody /SFZ/). Druhá vlna znárodnění proběhla v únoru 1948. Při ní byla znárodněna zbylá farmaceutická výroba (celkem 181 výroben) a velkodistribuce léčiv. Konečnou právní úpravu provedl zákon o výrobě a distribuci léčiv z prosince roku 1949. Původní sortiment léčivých přípravků byl postupně snížen cca na jednu desetinu původního množství. Informace z úvodu k soupisu archiválií firmy DENTOCHEMIA zpracované Petrem Vinařem, podnikovým archivářem n. p. Léčiva Praha: "V letech 1948-1950, po zrušení firem Ph.Mr.Dr. K. Babor v Praze a Pharmadenta v Trnovanech u Teplic, od nich bývalá firma DENTOCHEMIA převzala některá strojní zařízení, polotovary, i nedostatkové suroviny pro výrobu. Po reorganizaci tzv. dentálních dep v roce 1948 vznikl mj. podnik SANITAS s 8 rozdělovnami (depy) v Praze, Hradci Králové, Teplicích v Čechách, Ostravě aj. Uvedený podnik distribuoval kromě dentálního sortimentu i zdravotnické, laboratorní a chirurgické potřeby. V roce 1950 byly zmíněné rozdělovný podniku

SANITAS (především v Hradci Králové, Praze a Brně) odběrateli výrobků bývalé firmy DENTOCHEMIA. Veškeré účetní doklady a faktury za toto zboží již proplácel podnik SANITAS v Praze."

Po znárodnění, cca v únoru 1950, řešil nový majitel (podnik SPOFA n. p.), jak naloží s oběma pobočkami, pražskou a brněnskou. Původně se hospodářská odůvodněnost obou provozoven opírala o to, že bylo ekonomicky výhodné zpracovávat sádku k zubolékařskému použití, pokud možno v blízkosti největších spotřebních míst, a odstranit tak zbytečné přepravní výlohy. Brněnskou provozovnu o celkové výměře 28 m² si firma DENTOCHEMIA postavila na cizím vybombardovaném pozemku po domě č. p. 797/18 v ulici Cejl. Pozemek byl židovským majetkem v národní správě bývalého Auswaderungsfondu. Podnik SPOFA se tehdy rozhodoval, zda se pokusí pozemek získat do vlastnictví (buď cestou znárodnění, nebo v případě, že byl již zkonfiskován, přídělem od Fondu národní obnovy). V případě, že by národní podnik SPOFA tento pozemek do svého vlastnictví nepřevzal, stala by se brněnská provozovna vystavěná nákladem 179 475 Kč příslušenstvím pozemku, na němž byla postavena, a tudíž by připadla do vlastnictví tomu, kdo by tento pozemek následně získal.

Na nového vlastníka by národní podnik SPOFA patrně vznesl nároky na náhradu, pokud by se prokázalo, že stavba firmy DENTOCHEMIA objektivní hodnotu pozemku výrazně zlepšila.

Na začátku 50. let 20. století se závod 52 v Hradci Králové (bývalá firma DENTOCHEMIA) krom jiného potýkal především s nedostatkem kvalitních surovin pro svoji výrobu. Ty mu dodával mj. podnik KERAMIKA. Závod byl nucen vyrábět z rakouské sádky, i když by raději pracoval s harzskou sádkou, pro jeho typy výrobků mnohem vhodnější, a mj. i o polovinu levnější. Jiným druhem sádky, který závod pro svou výrobu potřeboval, byla švýcarská sádka Modelgipps XII (tu ale národní podnik KERAMIKA v té době vůbec nedodával). Krom toho vázl i dovoz jiných surovin - např. kyseliny fosforečné z Anglie, neroli apod.

Jak už bylo výše řečeno, na začátku roku 1950 řešil nový majitel národního podniku SPOFA Praha problémy s nemovitostmi bývalé firmy DENTOCHEMIA. Např. s dřevěným přístěnkem provozovny v Hradci Králové, o ploše cca 100 m², pronajatým truhláři panu Zemanovi (mj. jednomu z nájemníků domu č. p. 359) a využívaným jím jako truhlářská dílna. Při kontrole provedené zde v únoru roku 1950 bylo konstatováno, že tento přístavek již nevyhovuje z bezpečnostních důvodů (kvůli nebezpečí požáru) a ze strany Sboru národní bezpečnosti byla živnost pana Zemana v této dílně zastavena. Nájemní poměr pana Zemana sice hned rozvázán nebyl, v dílně truhlář pan Zeman od té doby již oficiálně nepracoval, ale jak bylo popsáno v zápisu z kontroly: " ... má tam dále uskladněny suroviny, stroje, nástroje a hrozný nepořádek".

Vzhledem k neekonomičnosti pražské i brněnské filiálky (kvůli jejich vysokým dopravním, personálním i ostatním nákladům) po stejné kontrole v únoru 1950 národní podnik SPOFA plánoval nejprve získat do vlastnictví dům č. p. 359 v Hradci Králové, sousedící s výrobními a skladovacími prostorami bývalé firmy DENTOCHEMIA včetně přilehlé zahrady, a zřídit v tomto domě kanceláře a laboratoř. Tím by se do značné míry uvolnily místnosti v dosavadní provozovně a získala stavební plocha pro případné další rozšíření závodu. Další prostory by bylo možno získat vyklizením přístěnku po truhláři panu Zemanovi, které by se daly využít jako skladovací místo pro zásoby nepodléhající zimě, horku, vlhku a příp. jiným nepříznivým podmínkám. Následně by mohly být zrušeny filiálky v Praze a v Brně. Nejprve pražská, její výroba (míchání sádker různých druhů) by byla přenesena do Hradce Králové. Poté bylo uvažováno o zrušení prodejního skladu tzv. "IMO výrobků" v Brně. Pokud by se pak zjistilo, že hradecká výrobní stačí svojí kapacitou pokrýt i výrobu provozovanou dosud pobočkou v Brně, pak by tedy bylo možno zrušit brněnskou filiálku celou.

Další doplňující údaje z úvodu k soupisu archiválií firmy DENTOCHEMIA zpracovaného Petrem Vinařem: "Při Spojených farmaceutických závodech n. p. Praha (podniku SPOFA n. p.) vznikl v letech 1948-1949 odštěpný závod DENTAL, jehož hlavní sídlo a podnikové ředitelství bylo v Praze 10 - Strašnicích č. p. 84 v Černokostelecké ulici. Firma DENTOCHEMIA v Hradci

Králové na pokyn SFZ n. p. Praha navázala kontakty s tímto pražským závodem. Po jejím začlenění do SFZ n. p. Praha byla v obchodním spojení a v korespondenci označována již jen jako závod 52 Spojených farmaceutických závodů, n. p. Praha. Kdy se závod 52 v Hradci Králové (bývalá DENTOCHEMIA) osamostatnil, resp. kdy byla provedena delimitace k odštěpnému závodu DENTAL, nebo zda byl tento závod v Hradci Králové definitivně zlikvidován, není bohužel známo. Dokumentace o tomto závodu se dochovala pouze v minimálním rozsahu."

V roce 1949 byla v národním podniku SPOFA dokončena reorganizace velkoobchodní sítě. Ta měla 14 rozděloven: 6 v Praze, 3 v Brně, po jedné v Plzni, Ústí nad Labem, Liberci, Přerově a Ostravě. V následujícím roce (tj. v roce 1950) byly tyto rozdělovny předány nově vzniklému národnímu podniku MEDIKA.

V r. 1952 se národní podnik SPOFA rozdělil na národní podniky BIOGENA Praha, BIOTIKA (Slovensko), IMUNA (Slovensko), Léčivé rostliny Zbraslav a Penicilin Roztoky u Prahy.

V roce 1954 převzalo národní podnik SPOFA Ministerstvo zdravotnictví ČSR. Národní podnik SPOFA spojené farmaceutické závody Praha zanikl likvidací k 30. 7. 1975.

Ke dni 18. 7. 1989 byl založen státní podnik SPOFA Praha, který od 11. 9. 1989 do 11. 5. 1990 fungoval jako koncern. V roce 1990 došlo k jeho rozdělení na nástupnické podniky FARMAKON s. p., GALENA s. p., CHEMOPHARMA s. p., LÉČIVA s. p., LÉČIVÉ ROSTLINY s. p., OKULA s. p., PHARMING s. p. a SLOVAKOFARMA š. p. a výzkumné ústavy VÚFB s. p., VÚAB s. p., VÚBVL s. p. a VÚL s. p.

Firma SPOFA, která vznikla již v roce 1906, tak po 102 letech své existence skončila v likvidaci. Nástupnickou organizací podniku LÉČIVA s. p. (pod nějž v konečné fázi nejspíš spadl i závod 52 v Hradci Králové bývalá firma DENTOCHEMIA) se stala akciová společnost ZENTIVA.

K 25. 11. 1990 byl státní (a koncernový) podnik SPOFA Praha vymazán z Obchodního rejstříku.

Vztahy:

Sídlo: Hradec Králové (Hradec Králové, Česko)

Je část: Spofa, n. p. (Praha, Česko : 1946-1975)

13.2.2 Ukázka popisu původce v inventáři 2

Původce archivního souboru: CZ215000010//1891

Josef Plíhal (firma : Turnov, Semily, Česko : 1931-1948)

Preferované označení: Josef Plíhal (firma : Turnov, Semily, Česko : 1931-1948)

Stručná charakteristika: výrobní podnik zaměřený na výrobu perel, imitací drahokamů a bižuterie

Typ formy jména: úřední

Variantní označení: Dr. Josef Plíhal, brusírna perlí a imitací drahokamů, náhrdelníky, dublety; Josef Plíhal, výroba perel a imitací drahokamů po továrnicku

Způsob vzniku: vznik

Datace vzniku: 15.11.1931

Typ vzniku: vznik zřízením/založením

Způsob zániku: zánik

Datace zániku: 10.3.1948

Typ zániku: zánik zrušením/změnou

Funkce korporace:

- výroba perel a imitací drahokamů po továrnicku
- výroba náhrdelníků, dubletů, bižuterie
- brusírna perlí a imitací drahokamů

Normy – konstitutivní:

...

Vnitřní struktury korporace:

...

Zdroje informací:

...

Dějiny:

Firma Josef Plíhal Turnov byla založena RNDr. Josefem Plíhalem v Turnově ke dni 15. 11. 1931. Živnostenské oprávnění k podnikání vydal Živnostenský úřad v Turnově pod č. j. 20.303 dne 17. 6. 1931. V názvu firmy bylo kromě jména majitele uvedeno i upřesnění její výrobní činnosti, tj. výroba perel a imitací drahokamů po továrnicku. O několik let později, konkrétně v roce 1935, byla působnost firmy novým živnostenským listem č. j. 37.825 z 11. 11. 1935 rozšířena ještě na výrobu bižuterie a kovového zboží po továrnicku. Obecně tato firma figurovala mezi výrobci drobného skleněného zboží. Byla jednou z mnoha firem podnikajících v tomto oboru (konkrétně kamenářství a broušení skla) na Turnovsku. Turnovští "kamenáři" zpracovávali jak skelnou kompozici imitující drahé kameny, tak i přírodní materiály. Původně přísně střežená technologie výroby imitací drahých kamenů se dostala mj. i na Turnovsko pravděpodobně až ze skláren na ostrově Murano v italských Benátkách již v 1. polovině 18. století. Ovládnutí nových technologií hlavně v období po 1. světové válce umožnilo nejen rozšířit sortiment, vzrostla i kvalita a kvantita produkce. Hromadné strojní broušení skleněných imitací kamenů a vynález syntetické výroby kamenů, hlavně rubínu, zajistily v tomto období lepší dosažitelnost suroviny a tím napomohly k dalšímu rozkvětu kamenářského průmyslu obecně.

Do obchodního rejstříku vedeného u Krajského soudu v Mladé Boleslavi byla firma Josefa Plíhala zapsána do odd. A III, na straně 200/333 pod názvem "Dr. Jos. Plíhal, Turnov I, čp. 836" až k 12. 3. 1943, jako firma jednotlivce. Samostatná prokura byla udělena Jarmile Plíhalové, manželce továrníka a majitele firmy Josefa Plíhala. Firma Josefa Plíhala prodávala své výrobky v tuzemsku, navíc je exportovala i do zahraničí, např. do Ameriky, Austrálie, Anglie, Argentiny a Mexika. Svoje účty měla založeny a vedeny u Legiobanky, Živnobanky, Všeobecné záložny, Hospodářské záložny a Městské spořitelny v Turnově a u Poštovní spořitelny v Praze.

Záhy po svém založení zaměstnávala kolem 80 továrních a bezmála 100 domácích dělníků. K 31. 12. 1947 bylo v podniku zaměstnáno celkem 112 lidí, z toho 5 úředníků, ostatní dělníci (z nich bylo 40 domácích). K 7. 5. 1948 firma zaměstnávala 90 pracovníků, z toho 4 úředníky, 71 dílenských a 15 domácích dělníků. Ke dni 4. 8. 1948 v ní pracovalo 7 zaměstnanců v tzv. "vyšších službách": disponent Bohumil Hájek, samostatný expedient Václav Straka, Květuše Beranová a Milena Tůmová vykonávající různé kancelářské práce, strojírenský mistr Josef Šarbort, vrchní dílovedoucí Josef Beran a mzdový účetní Štěpán Pernica, dále 65 dílenských a 5 domácích dělníků. Vyrábělo se veskrze na strojích vlastní výroby – na leštících, brousících, přetmelovacích a obráběcích strojích s elektrickým pohonem. Polotovarem pro výrobu různých druhů korálků bylo tyčové a tyčinkové sklo. Z něj se produkovaly rozmanité druhy korálků:

kulovitého, kapkovitého, hruškovitého, hrotitého, trojúhelníkovitého, čtvercového, osmiúhelníkového, oválného, polštářkovitého, člunkovitého aj. tvaru.

Kromě korálků se vyráběly i chatony (česky šatony) - podložky a lůžka na uchycení kamenů ve špercích nebo bižuterii nebo na okrasných předmětech, které byly drahými kameny nebo jejich imitacemi ze skla zdobené. Pro různé typy těchto výrobků se užívala speciální terminologie rozšířená v tomto průmyslovém oboru - buď české názvy, nebo názvy převzaté z francouzštiny nebo angličtiny, popř. někdy poměrně svérázným způsobem převedené do češtiny: "chatony, perle, dentelky, rondelky, perle cínové, rádle, hrušky, šmolc, kloboučky, pyramidy, trojúhelníky, navety, osmihránky, čtyřhránky, bagetky, přívěskové hrušky (dropsy), mugle aj." Vedle strojně broušených kamenů vznikaly další druhy levnějších a zejména tvarových kamenů (tzv. dublety) - jejich broušení se do značné míry nahradilo přesným ručním mačkáním v kleštích a lisováním v niklových formách.

Celkový zisk firmy v roce 1945 činil 192 641,95 Kčs, v roce 1946 již 1 115 666,35 Kčs, v roce 1947 opět již jen 389 689,95 Kčs. Ke konci roku 1947 měla firma ve svém vlastnictví nemovitý majetek v hodnotě 75 000 Kčs (pozemky) a 735 001 Kčs (budovy). K tomu movitý majetek - stroje a strojní zařízení v hodnotě 57 244 Kčs a ostatní náradí a přístroje oceněné na 197 858 Kčs. Nemovitým majetkem se mínila zastavěná plocha a zahrada při továrně v Turnově v dnešní Sobotecké ulici č. p. 836 o výměře 1,3 ha (z toho bylo 0,8 ha pronajato panu Mlejnkovi z Rozumova) a pozemek v Mašově-Nové Vsi o výměře 0,51 ha (ten byl pronajat panu Dubskému z Doubravic). Vlastnické právo na zahradu parc. č. 1239/1 a stavební parcelu s továrnou č. p. 836 (č. 967) bylo podle tržové smlouvy ze dne 4. 7. 1929 vloženo rovným dílem na dr. Josefa Plíhala a jeho choť Jarmilu Plíhalovou. Vlastní kapitál firmy k 31. 12. 1947 činil 1 544 614,40 Kčs.

Výměrem Okresního národního výboru v Turnově ze dne 10. 3. 1948 byla firma Josefa Plíhala znárodněna, byla nad ní zavedena národní správa Československých závodů sklářských Praha. Dalším výměrem téhož úřadu ze dne 14. 5. 1948, č. j. 12.702/48 došlo ke změně národního správce, firma byla začleněna do SNS (Společné národní správy mechanických brusíren skleněných kamének a similisoven) PRECIOSA v Jablonci nad Nisou, která jmenovala přípisem ze dne 26. 2. 1948 národním správcem pana Julia Nováka. Po znárodnění se Julius Novák stal vedoucím závodu.

Znárodnění bylo provedeno na základě vyhlášky ministerstva průmyslu ze dne 29. 6. 1948, uveřejněné v Ú.l., část nařizovací č. 126 ze dne 4. 7. 1948 dle § 12 dekretu prezidenta republiky ze dne 24. 10. 1945 č. 100 Sb., o znárodnění dolů a některých průmyslových podniků, a ve znění článku 11 zákona ze dne 28. 4. 1948, č. 114 Sb., o znárodnění některých dalších průmyslových podniků a závodů a o úpravě některých poměrů znárodněných a národních podniků. Po dohodě s ministerstvem financí byl závod Dr. J. Plíhal, Turnov I, čp. 836 začleněn do národního podniku PRECIOSA Jablonec nad Nisou s tím, že nemovitý majetek (tj. stavební parcela parc. č. 967 - továrna, a č. 836 v k. ú. Turnov a pozemková parcela parc. č. 1239/1 - nádvoří a zahrada továrny) budou převedeny na národní podnik OKULA, který zde zřídil svoje provozovny.

Výměrem Ministerstva průmyslu č. j. 108.782/49-V-IV-1 byla firma Josef Plíhal Turnov k 1. 1. 1949 vyčleněna z národního podniku PRECIOSA Turnov a její majetek přešel do národního podniku OKULA Praha (viz rozhodnutí Ministerstva průmyslu č. j. 127.609/49 V IV 2 z 2. 8. 1949).

Majetkovou podstatu závodu Dr. J. Plíhal Turnov vyčleněnou k 1. 1. 1949 a převedenou na národní podnik OKULA Praha, závodů pro brylovou mechaniku a optiku, závod OMAT Turnov tvořily zastavěné pozemky parc. č. 967 (s budovami brusírny, mechanizační dílny, obytnými budovami a garážemi) a nezastavěné pozemky parc. č. 1239/1 (zahrada a louka). Dále do ní spadaly zemní stavby (studna, oplocení a tovární cesty a vodovod), stroje a strojní zařízení (dva parní kotle, transformátor, plynové vedení do provozních míst a soukromých bytů a

ústřední topení). Celková hodnota majetkové podstaty činila 1 621 748 Kčs. Zahrada jako příslušenství budov obklopovala zcela provozovny znárodněného podniku, k němuž vedla přes tuto zahradu příjezdová cesta z ulice, částečně byly nemovitosti i pozemkovou rezervou podniku. Nový majitel (národní podnik OKULA) ale zastával názor, že původním majitelem navržené vynětí ze znárodnění té části budovy, v níž byl jeho soukromý byt, není proveditelné jednak proto, že by tím byla podstatně znehodnocena průmyslová budova, a pak i z důvodů bezpečnostních, a že všechny výše uvedené nemovitosti tvoří jeden nedílný hospodářský celek. 26. července 1949 proběhlo v bývalém podniku Dr. J. Plíhal, č. p. 836 Turnov komisionální řízení ministerstva průmyslu. Podnětem k němu byl návrh Československých závodů sklářských, n. p., aby do majetkové podstaty znárodněného podniku byly zahrnuty veškeré nemovitosti zapsané ve vložce 644 Turnov, protože sloužily provozu znárodněného podniku. Bývalý majitel firmy J. Plíhal ale argumentoval tím, že v budově č. p. 836 má v 1. poschodí svůj soukromý byt, který nikdy provozu podniku nesloužil. Byl pořízen z dědictví jeho manželky, která jej získala jako dědictví po zemřelé matce. Dr. Plíhal proto navrhoval, aby ta část budovy, ve které se byt nachází, byla knihovně oddělena, a v přízemí této části budovy, která byla používána jako skladiště, byla zajištěna služebnost národnímu podniku. Zřízením jednoduchého postranního schodiště by pak bylo možno soukromý byt úplně od provozu podniku oddělit. Dalším argumentem bývalého majitele bylo to, že za podnikem se nacházející okrasná a ovocná zahrada sloužily vždy pouze soukromým účelům a s tímto pozemkem nebylo ani nikdy počítáno pro případné rozšíření podniku. Znárodněnému závodu náležela pouze parcela č. kat. 967 v dnešní Sobotecké ulici, na níž stála budova č. p. 836. Všechny ostatní pozemky sloužily k soukromým účelům majitele firmy. Bývalý majitel uznal nutnost zachování určitého prostoru kolem továrny i pro případné rozšíření podniku, s nímž bylo počítáno směrem k železniční trati. Proto navrhoval, aby z pozemku č. kat. 1239/1 byla znárodněna část kolem tovární budovy do vzdálenosti 10 metrů severozápadním směrem (část zahrady ve směru k řece Jizeře).

Výměrem Ministerstva těžkého strojírenství v Praze č. j. 148.973/1951 z 11. 12. 1951 bylo novému majiteli bývalé firmy Dr. Josef Plíhal, Turnov I., č. p. 836 národnímu podniku PRECIOSA Jablonec nad Nisou upřesněno, jakých nemovitostí konkrétně se znárodnění týká. Jednalo se tedy s konečnou platností o nemovitosti zapsané v pozemkové knize pro k. ú. Turnov, v den rozhodný pro znárodnění vlastnický připsané Dr. Josefu Plíhalovi a Jarmile Plíhalové, každému na jednu polovinu, ve vložce č. 644, a/ p. č. 1239/1 (nové parc. č. 3578) - zahrada, b/ parc. č. 967 (nové parc. č. 3577) - stavební parcela-továrna č. p. 836. Z těchto skutkových zjištění dospělo ministerstvo těžkého strojírenství k závěru, že shora uvedené nemovitosti, movitosti a práva ke dni znárodnění sloužily provozu znárodněného podniku, a že jsou u nich tedy splněny zákonné předpoklady pro znárodnění. Tvořily proto majetek, který přešel na národní podnik PRECIOSA.

Vztahy:

Sídlo: Turnov (Semily, Česko)

13.2.3 Ukázka popisu původce v manipulačním seznamu

Původce archivního souboru: CZ215000010/4181

TECHNICKÁ KERAMIKA a.s. (Hradec Králové, Hradec Králové, Česko : 1996-2013)

Preferované označení: TECHNICKÁ KERAMIKA a.s. (Hradec Králové, Hradec Králové, Česko : 1996-2013)

Stručná charakteristika: výrobní podnik zaměřený na výrobu v oboru keramiky a elektrokeramiky

Typ formy jména: úřední

Způsob vzniku: vznik

Datace vzniku: 30.5.1996

Typ vzniku: vznik zřízením/založením

Předchůdce: TESLA Hradec Králové,a.s. (Hradec Králové, Hradec Králové, Česko : 1990-1996)

Způsob zániku: zánik

Datum zániku: 9.1.2013

Typ zániku: zánik zrušením/změnou

Nástupce: Lapp Insulators Alumina s.r.o. (Hradec Králové, Hradec Králové, Česko : 2012-)

Funkce korporace:

- výroba technické a elektrotechnické keramiky
- výroba užitkové keramiky
- výroba elementů na bázi sklokeramiky

Normy – konstitutivní:

...

Vnitřní struktury korporace:

...

Zdroje informací:

...

Dějiny původce:

Dnem 1. 11. 1993 zahájila svoji činnost společnost Elektrokeramika, jako dceřiná společnost akciové společnosti TESLA Hradec Králové. Název Elektrokeramika symbolizoval dlouholetou kontinuitu výroby technické a elektrotechnické keramiky již neexistujícího takto zvaného závodu v Praze, později přestěhovaného do Hradce Králové. Výrobní program převzatý od podniku TESLA byl rozšířen zejména v oblasti abrazivní užitkové keramiky a také výrobou elementů na bázi sklokeramiky. Firma dodávala jak pro domácí odběratele, tak pro export, zejména do Německa.

Počínaje rokem 1997 společnost Elektrokeramika a.s. fakticky ukončila výrobní činnost a v předmětech podnikání pokračuje její nová dceřiná společnost TECHNICKÁ KERAMIKA a.s., založená v předešlém roce.

TECHNICKÁ KERAMIKA převzala zaměstnance i výrobní zařízení. V roce 2003 se podnik stěhuje z původního areálu Tesly v ulici Okružní č. p. 1144 do prostor bývalého podniku Montas v Říční ulici č. p. 433. Společnost je v průběhu roku 2005 personálně i ekonomicky propojena se společností STALCOP Illg GmbH Gemmingen, napříště majoritním akcionářem. Dne 6. září 2012 byla sepsána smlouva o prodeji podniku společnosti Lapp Insulators Alumina s.r.o. Technická keramika vstoupila do likvidace 9. ledna 2013 v souvislosti se změnou majoritního akcionáře.

Vztahy:

Sídlo: Hradec Králové (Hradec Králové, Česko)

Identifikátory: obchodní rejstřík, identifikační číslo

IČ: 252 52 747, platnost od: 1996, platnost do: 2014